

В

Національного банку України

ІСНИК

Як розумно утримувати важелі управління грошовою масою

Що гальмує розвиток ринку цінних паперів в Україні?

Незалежний статус НБУ -
стрижневий фактор досягнення
монетарної стабільності

№3
1995

УПЕРШЕ В ІСТОРІЇ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ РОЗПОЧАТО ВИПУСК ЖУРНАЛУ, ЗАСНОВНИКОМ І ВИДАВЦЕМ ЯКОГО Ї НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ.

ЖУРНАЛ ПУБЛІКУВАТИМЕ:

- ☐ НОРМАТИВНІ АКТИ З ПЕРШОДЖЕРЕЛА;
- ☐ ЕКСКЛЮЗИВНІ ІНТЕРВ'Ю З ПРОВІДНИМИ БАНКІРАМИ КРАЇНИ;
- ☐ КОМЕНТАРІ, ПОРАДИ, КОНСУЛЬТАЦІЇ;
- ☐ КУРСИ ВАЛЮТ;
- ☐ БАЛАНСИ БАНКІВ;
- ☐ ІНШУ КОРИСНУ ЕКОНОМІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ.

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС У КАТАЛОЗІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ - 74132.

Вісник

Національного банку України

ЗМІСТ

Журнал
Національного банку
України

ПРЕДСТАВЛЯЄМО ДЕПАРТАМЕНТ

Гроші - специфічний товар.
Інтерв'ю Н.Гребенюк3

Становлення ринку цінних паперів
в Україні. В. Мигашко6

Аналіз та прогнозування розвитку
грошово-кредитного ринку в Україні.
С.Михайличенко14

ШКОЛА БАНКІРА

Необхідність кредиту та його суть. І.Сапо17

ТОЧКА ЗОРУ НАУКОВЦЯ

Центральний банк - банкір уряду,
а не його спонсор. О. Петрик21

ДОВІДКОВЕ БЮРО

Запитання - відповідь26

ОГЛЯД ЕКОНОМІКИ І ФІНАНСІВ

Кредитна емісія не сама ходить,
а її інфляцію за собою водить.
П.Паттерсон, О.Петрик31

Видається з березня
1995 року

№3
1995

Редакційна колегія:
Веселовський О.О. (голова)
Воронова Л.В.
Гетьман В.П.
Гребеник Н.І.
Кандибка О.М.
Кирєєв О.І.
Кравець В.М.
Крошук В.А.
Патрикац Л.М. (зав.редакцією -
головний редактор)
Рясівський К.Є.
Степаненко А.І.
Чернік І.П.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Підготовка матеріалів,
редагування і коректура:
Крохмалюк Д.І., Леонтьєва Л.І.,
Патрикац Л.М., Соломоненко С.К.,
Черкащенко Н.І.

Тематичне планування номера:
Крошук В.А., Гребеник Н.І.,
Патрикац Л.М.

Оригінал-макет, обкладинка і
комп'ютерна верстка виконані у
відділі видавничого виробництва
НБУ
Белінським О.В., Поддубенко Т.А.

Тираж виготовлено 15.11.1995р.
Здано до набору 03.10.1995р.
Підписано до друку з оригінал-
макета 30.10.1995р.
Формат А4 Гарнітура "Балтика"

Адреса редакції:
254070, Київ-70,
вул. Андріївська, 1
тел./факс (044) 462-53-47
тел. (044) 462-53-48

Реєстраційне свідоцтво КВ № 691

Передплатний індекс 74132

При передруку матеріалів,
опублікованих у журналі,
посилання на "Вісник
Національного банку України"
обов'язкове.
Редакція може публікувати
матеріали в порядку обговорення,
не поділяючи думку автора.
Відповідальність за точність
викладених фактів несе автор.

© Національний банк України,
1995

МУЗЕЙ НУМІЗМАТИКИ І БОНІСТИКИ

Дві монетні системи. Підготувала
С.Соломоненко 36

ХРОНІКА

Семинар банкірів.
П.Воронова..... 41

ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

Порядок формування комерційними
банками обов'язкових резервів..... 42

Телеграми Національного банку України
(емісійно-кредитний департамент) 44

Правила проведення закритих кредитних
аукціонів з продажу кредитів
Національним банком України..... 49

Постанова Правління НБУ № 123 від
16.05.1995р. "Про внесення змін до порядку
ліцензування банків та перереєстрації
ліцензій уповноважених банків" 55

Порядок обліку власної валюти банків і
роз'яснення щодо деяких рахунків..... 56

Доповнення № 1 до Інструкції НБУ від
07.07.1994 р. № 1 з організації емісійно-
касової роботи в установах банків
України..... 61

Постанова Кабінету Міністрів України і
НБУ "Про проведення запіку взаємної
заборгованості суб'єктів підприємницької
діяльності України і оформлення прост-
роченої заборгованості векселями" 62

Про відкриття спеціальних рахунків для
виплат компенсацій громадянам, які
постраждали внаслідок Чорнобильської
катастрофи 75

Телеграма НБУ від 08.06.1995 р. 75

Додаткові роз'яснення про порядок
розрахунків..... 77

Положення про економічні нормативи
регулювання діяльності комерційних
банків 78

Зміни та доповнення до Положення про
застосування Національним банком Укра-
їни санкцій за порушення банківського за-
конодавства, затвердженого постано-
вою Правління НБУ № 115 від 16.05.1995 р. 82

Представляємо департамент

Національний банк України - специфічний економічний інститут, у якому емісійно-кредитний департамент посідає одне з провідних місць. Його діяльність і результати роботи є основою для вдосконалення роботи механізмів регулювання процесами грошово-кредитного ринку, забезпечення монетарної стабільності, підвищення ефективності функціонування банківської системи в цілому. Саме цей департамент центрального банку країни є одним із основних по формуванню і реалізації кредитної політики.

Сьогодні нашим читачам ми пропонуємо добірку матеріалів про діяльність емісійно-кредитного департаменту.

Гроші - специфічний товар,

або думки директора емісійно-кредитного департаменту Н.І.Гребеник про те, як у нинішній складній економічній ситуації розумно утримувати важіль управління грошовою масою

— Наталіє Іванівно, почнемо, мабуть, з найсуттєвішого: із змісту діяльності емісійно-кредитного департаменту. Які ж основні його завдання, організаційні проблеми, перспективи?

— Коло діяльності нашого департаменту надзвичайно широке: від прогнозування параметрів грошової системи, процентної політики, від запровадження в обіг державних цінних паперів до розробки та впровадження в практику діяльності нових механізмів регулювання грошово-кредитним ринком. Основні напрями грошово-кредитної політики Національного банку визначені Планом і Програмою макроекономічної стабілізації. Основні з них - це звуження державного втручання в економіку, поступове звільнення цін від державного регулювання, зменшення дефіциту бюджету і перехід до його фінансування на основі випуску в обіг державних цінних паперів, лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, продовження розвитку приватизаційних процесів. Напрями грошово-кредитної політики є складовими фінансового оздоровлення економіки, її стабілізації, створення надійних підвалин для поступового економічного піднесення в Україні. Сподіваюся, що саме забезпечення монетарної стабільності — а це і є головна стратегічна мета грошово-кредитної політики в нинішньому році - дасть можливість знизити місячні темпи інфляції до кінця року до 1-2 відсотків. За моїм глибоким переко-

нанням, монетарна база — це похідна від того, як працює економіка. А щоб економічні процеси в державі розвивалися, потрібен пластичний, гнучкий взаємозв'язок між мікро- і макроекономічними процесами та монетарною політикою.

Саме емісійно-кредитний департамент разом з іншими структурними підрозділами формує головні цільові орієнтири грошово-кредитної політики. У 1995 році такими орієнтирами є: підтримання досягнутих макроекономічних показників, поступове зниження темпів інфляції /у червні вони знизилися до 4,8 відсотка/, недопущення падіння курсу карбованця щодо долара вище за темпи інфляції, обмеження покриття дефіциту державного бюджету кредитами Національного банку не більш як на 4 відсотки від внутрішнього валового продукту, визначення позитивного рівня облікової ставки, розвиток ринку цінних паперів як одного з важливих засобів регулювання процесами на грошово-кредитному ринку.

— Як Національний банк здійснює грошово-кредитне регулювання і яка ваша особиста точка зору відносно цільових кредитів?

- По-перше, Національний банк планує здійснювати в 1995 році кредитну емісію у досить стриманих розмірах. Виходячи із запланованих параметрів розвитку економіки, визначили, що прогнозна гранична верхня межа приросту емісійних кре-

дитів НБУ комерційним банкам та уряду — не більше 217 трильйонів карбованців.

Передбачається, що в міру зниження інфляції припинятиметься кредитування економіки через установлення преференційних /пільгових/ відсоткових ставок як окремих галузей господарства, так і суб'єктів чи об'єктів кредитування. Жоден центральний банк не кредитує свій уряд безпосередньо. Центральний банк має займатися передусім регулюванням обсягами грошової маси. Моя особиста думка, яку я відстоюю скрізь, така: Національний банк як центральний банк країни, оскільки він має монополію на випуск в обіг грошей і вилучення їх з обігу, повинен працювати виключно з банківською системою. НБУ не слід давати прямо кредити уряду ні на які цілі. Ніяка кредитна підтримка підприємств, організацій, як це було минулого року, не повинна йти через Міністерство фінансів. Думаю, деякою мірою нам вдалося цього досягти. У першому кварталі Національний банк надавав кредити Міністерству фінансів тільки на фінансування дефіциту бюджету, а не на підтримку окремих галузей народного господарства.

Нині ж 80-85 відсотків усієї кредитної емісії банку йде на кредитування уряду. Від такого розміщення грошових ресурсів, ви розумієте, усі наші біди.

А дуже хотілося б, щоб наші взаємовідносини з урядом, з Міністерством фінансів склалися інакше. Насамперед через реалізацію державних цінних паперів, які б активно працювали на вторинному ринку. Взагалі, ми прагнутимемо впроваджувати в практику загальноприйняті у світовій банківській системі механізми регулювання процесами на грошово-кредитному ринку. А це і кредитні аукціони, і вексельне редисконтування, і депозитний сертифікат. На жаль, нині маємо парадоксальну ситуацію: близько 80 процентів можливого випуску в обіг платіжних засобів /а це первинна кредитна емісія/ ми спрямовуємо виключно через Міністерство фінансів. Але ж гроші — це такий особливий вид товару, для якого не існує кордонів ні відносно форм власності, ні відносно території. Гроші надаються через бюджет державним підприємствам, але через 2-3 дні вони можуть опинитися на балансі якоїсь комерційної структури, приватного підприємства. Сьогодні гроші були в Києві, а завтра вони можуть опинитися в за-

хідному або східному регіоні. Отже, гроші — це такий вид товару, з яким треба працювати дуже обачливо, а для цього необхідно знати не лише позитивні результати, але й негативні наслідки, які можуть бути спровоковані на грошово-кредитному ринку, якщо механізми роботи з грошми застосовуються невдало.

Відносно цільових кредитів глибоко переконана, що Національний банк не повинен їх надавати. Так, державні підприємства підтримувати необхідно. Але цільові кредити вони одержуватимуть виключно через кредитні аукціони. До речі, комерційний банк, який захоче одержати такий кредит, повинен вивчити кредитоспроможність даного підприємства, навіть якщо міжвідомча комісія по санації і включила його до переліку підприємств, які потребують державної підтримки. Крім того, комерційний банк повинен проаналізувати доцільність програми, на яку він виділяє кредит. Адже, відомо, нині різко збільшилися суми несвоєчасно повернутих кредитів, не сплачуються проценти за кредитами. Деякі комерційні банки відверто розраховують на те, що НБУ зможе списати ці кредити. Але ж ми передусім повинні пам'ятати: якщо Національний банк випускає в обіг гроші і за це нічого не отримує, то це практично додаткова кредитна емісія. Тому ми повинні постійно турбуватися про те, щоб не згубити важіль управління грошми. Адже гроші, як і будь-який товар, повинні мати свою вартість. А якщо вона менша, ніж має бути, то це свідчення того, що фінансова система нездорова. Саме тому нинішнього року ми і переглядаємо щомісяця плату за наші національні гроші, тобто визначаємо розмір облікової ставки, який поки що вдається тримати, слава Богу, на позитивному рівні.

— А які фактори впливають на розмір облікової ставки Національного банку?

— Передусім ми враховуємо інфляційні тенденції за звітний і наступний місяці та співвідношення між карбованцем і долларом. Впливають на розмір облікової ставки НБУ і ринкові відсоткові ставки за міжбанківськими кредитами та аукціонами. Ці дані дають можливість визначити оптимальний розмір плати за кредит. Зараз у зв'язку із зниженням інфляції спостерігається тенденція до зменшення облікової ставки.

— Кредитні ін'єкції в економіку — кому вони, на вашу думку, найпотрібніші?

— Національний банк не повинен думати над тим, куди спрямовувати гроші. Він повинен стежити за балансом, знати, скільки грошей знаходиться в обігу, керувати, щоб вони були адекватними обсягам товарної маси. Ми ж маємо такий парадокс: іде зниження виробництва, а ми збільшуємо випуск грошей в обіг. А куди направляти гроші, повинен диктувати ринок. Комерційні банки зобов'язані знати, які проекти кредитувати. А для Національного банку галузі не повинні мати значення.

— В Україні зараз іде формування ринку державних цінних паперів. Які завдання у зв'язку з цим стоять перед вашим департаментом?

— Нині створюється мережа регіональних ділінгових центрів для здійснення операцій з державними цінними паперами, кредитними ресурсами як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Передбачається, що аукціони з розміщення державних цінних паперів проводитимуться регулярно. Для забезпечення ліквідності цінних паперів і капіталізації зовнішнього боргу запроваджується механізм використання державного майна, маються на увазі основні фонди, земля, золото, валюта. Будуть також створені механізми кредитування суб'єктів господарювання під заставу цінних паперів.

Особливо ми сподіваємося, що розпочатий випуск державних цінних паперів у подальшому дасть можливість в принциповому плані змінити взаємовідносини між Національним банком та Міністерством фінансів у питанні джерел покриття дефіциту державного бюджету. Нині для Національного банку це дуже важливе питання, тому що зміни в кредитуванні уряду дають можливість працювати з банківською системою, використовуючи загальноприйняті механізми.

— Які ваші рекомендації погібним підрозділам регіональних управлінь?

— Нині регіональні управління лише здійснюють розміщення та контроль за тими ресурсами, які вони отримують від Національного банку за результатами кредитних аукціонів, а також за тими кредитами, які надавалися їм з 1992 року для комерційних банків.

Але зовсім близький той час, коли у регіональних управліннях з'явиться новий простір для цікавої творчої роботи, коли вони почнуть кредитувати комерційні банки через викуп цінних паперів, через дисконтні операції з векселями. Ми вступили в ринок, а ринок примушує нас шукати нові форми, нові механізми грошово-кредитної політики. Багато залежить від центру, від творчих людей, які працюють у Національному банку.

Але ми завжди раді і завжди чекаємо неординарних пропозицій з місць. Адже банківська система України тільки розбудовується.

Інтерв'ю взяла
Людмила ПАТРИКАЦ

Становлення ринку цінних паперів в Україні

ПРАВОВА БАЗА

Основні економічні й правові відносини на ринку цінних паперів України регламентуються сукупністю правових актів. До них необхідно віднести:

- ❖ Закон України "Про цінні папери і фондову біржу";
- ❖ Закон України "Про господарські товариства";
- ❖ Указ Президента України "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії";
- ❖ Декрет Кабінету Міністрів України "Про довірчі товариства".

Відповідно до чинного законодавства на території України можуть випускатися такі види цінних паперів: акції; облігації підприємств, державних і місцевих позик; казначейські зобов'язання; ощадні сертифікати; векселі; інвестиційні сертифікати; приватизаційні папери.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОБІГУ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

На відміну від загальноприйнятої світової практики, призначення названих цінних паперів, умови їх випуску та обігу мають в Україні такі особливості:

- ❖ акції комерційних банків фізичні особи можуть купувати після подання декларації про доходи, а юридичні - балансу, завіреного аудиторською службою;
- ❖ облігації підприємств випускаються в розмірі не більше 25 відсотків від статутного фонду після оплати всіх випущених акцій. Доход від облігацій виплачується за рахунок коштів, які залишаються після розрахунків із бюджетом та проведення інших обов'язкових платежів. Державні облігації випускаються на пред'явника за рішенням Кабінету Міністрів України. Комерційні банки можуть їх купувати за рахунок власних і залучених коштів. Доход за державними цінними паперами не обкладається податком;
- ❖ казначейські зобов'язання в Україні можуть випускатися на пред'явника і розміщуватися серед населення. В даний час цей вид цінних паперів знаходиться на ринку у вигляді цінних паперів колишнього Союзу РСР;
- ❖ векселі використовуються в Україні лише для оплати товарів, сировини і послуг /товарні векселі/. Номінальна вартість векселя не може перевищувати 100 мільйонів карбованців. Вивезення цих документів за кордон заборонено;
- ❖ інвестиційні сертифікати випускаються інвестиційними фондами і компаніями. Сертифікати мають такі характеристики: дають право на одержання доходу у вигляді дивідендів; обсяг емісії не може перевищувати 15-кратного розміру статутного фонду; розміщуються і викупаються за ціною, яка відповідає вартості чистих активів; обмінюються на приватизаційні папери. Щодо акцій та облігацій правовий статус цього цінного папера не визначено;
- ❖ приватизаційні папери - особливий вид державних цінних паперів, які свідчать про право їх власника на безоплатне одержання в процесі приватизації частини майна

державних підприємств, житлового і земельного фонду. В даний час випущено іменні майнові сертифікати і житлові чеки. Вони не підлягають купівлі-продажу.

Законодавством України не введені обмеження на придбання цінних паперів іноземними інвесторами. Ці обмеження можуть бути встановлені окремими емітентами під час випуску цінних паперів, що знаходить своє відображення в протоколах рішень засновників акціонерних товариств. Цінні папери можуть оплачуватися в іноземній валюті, якщо це передбачено умовами їх випуску.

ОБСЯГИ ЕМІСІЇ АКЦІЙ

В узагальненому вигляді процес становлення ринку в Україні характеризують обсяги зареєстрованих Міністерством фінансів та його регіональними підрозділами емісії акцій - одного із основних фінансових інструментів структурного перетворення економіки України. Ці дані наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка первинного розміщення акцій в Україні

Назва показника	1992 р.	1993 р.	1994 р.	Усього
1. Кількість зареєстрованих випусків акцій	92	394	759	1245
у тому числі підприємств, які приватизуються або підлягають корпоратизації	20	144	340	504
2. Загальний обсяг заявленої емісії акцій /млн. крб./	3971	878353	22364387	23246711
у тому числі підприємств, які приватизуються або підлягають корпоратизації	1281	175230	18025084	18201595
3. Середній обсяг однієї емісії /млн.крб./	43	2229	29466	18672
у тому числі підприємств, які приватизуються або підлягають корпоратизації	64	1217	53015	36114

Із загального обсягу емісії лише 22 відсотки належать акціонерним товариствам, утвореним класичним шляхом - об'єднанням коштів їхніх учасників. Це здебільшого акціонерні комерційні банки. Основна частина емісії, тобто 78 відсотків, здійснена акціонерними товариствами, які створені шляхом перетворення державних підприємств. Акції цих підприємств до запровадження національної валюти не підлягають вільному обігу. Вони лише можуть обертатися на вторинному ринку після введення гривні. Отже, близько 40 відсотків акцій не підлягають вільному обігу, що, в свою чергу, стримує розвиток ринку цінних паперів в Україні.

Однією з особливостей ринку цінних паперів в Україні є те, що між його учасниками не встигли встановитися стійкі взаємовідносини. Торговці цінними паперами, в цілому, не залучалися до первинного розміщення цінних паперів.

Керівники компаній не користуються послугами посередників і виходять на ринок від свого імені, що значною мірою обумовлено їхнім бажанням не втратити контроль над діяльністю акціонерного товариства. Подібна стратегія поведінки на фондовому ринку притаманна і комерційним банкам, що обумовлено:

- ❖ високим попитом на акції як результат їх доходності;
- ❖ необхідністю розміщення акцій серед засновників і впливових акціонерів;
- ❖ постійним наглядом за необхідними розмірами контрольного пакета акцій.

У зв'язку з тим що акції комерційних банків вільно обертаються на ринку /якщо відсутні обмеження у статуті та за умови, що згідно з чинним законодавством вони повинні бути іменними/, ці фінансові інструменти виконують роль своєрідних "локомотивів", які дають сильний поштовх для формування фондового ринку. Різке ж скорочення у попередньому році їх питомої ваги у загальній величині випусків акцій пояснюється тим, що у 1994 році підвищилася кількість зареєстрованих емісій акцій підприємств, які підлягають приватизації і корпоратизації. Слід мати на увазі, що у цих випадках реєстрація емісії свідчить тільки про початок процесів приватизації держпідприємств, акції яких ще тільки передбачається продати. За банківськими ж акціями стоять "живі" гроші, за рахунок яких реально сформовано статутний фонд.

ВАРТІСТЬ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Для повної характеристики стану розвитку ринку цінних паперів в Україні необхідно звернутися до показників державної статистичної звітності, які відображають вартість цінних паперів, що випущені емітентами усіх форм власності, структуру їх обігу, обсяги міждержавного інвестування. Вартість у поточних цінах цінних паперів, що випущені в Україні /включаючи цінні папери колишнього СРСР, які є часткою України в боргових зобов'язаннях, а також нерезидентські цінні папери, що знаходяться в обігу/, за даними Міністерства статистики подана в таблиці 2.

Таблиця 2

Вартість цінних паперів, які оберталися на ринку
в 1994 і на початку 1995 років

Назва показника	Значення показника (млн.крб.)		
	на 01.07.1994р.	на кінець 1994р.	на 01.01.1995р.
Вартість цінних паперів, які оберталися на ринку всього	8154212	10577664	55122815
у тому числі:			
акції	2854459	4158562	6836821
облігації	221635	222781	349363
казначейські зобов'язання	1162999	1162999	1231
ощадні сертифікати	1810834	2355660	13509599
векселі	9262	401484	31401436
інші види	2095023	2276178	3024365

Зауважу, що до категорії цінних паперів, об'єднаних у графі "інші види", віднесені насамперед фінансові інструменти колишнього Союзу РСР, а також цінні папери, випуск яких не передбачений чинним законодавством /сертифікати на придбання житла, опціони тощо/. До цієї категорії не входять грошові документи, які виконують суто платіжні функції.

Дані таблиці свідчать, що за 12 місяців вартість цінних паперів, які знаходяться в обігу, збільшилася у 9,6 раза. Вартість акцій у загальній вартості цінних паперів становить близько 12 відсотків. Найбільш бурхливими темпами зростає обсяг застосування векселів, що пояснюється їх використанням при взаєморозрахунках між підприємствами господарського комплексу України.

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Основні показники, які характеризують випуск, розміщення, оплату, обіг на вторинному ринку та погашення цінних паперів у 1994 році, наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Дані, що характеризують життєвий цикл цінних паперів /випуск, розміщення, обіг на вторинному ринку і погашення/ у 1994 році

Назва показника	Значення показника (млн.крб.)		
	6 міс. 1994 р.	9 міс. 1994 р.	12 міс. 1994 р.
Випущено всього	6791186	9579439	30209043
у тому числі:			
акції	2796552	4067952	6471365
облігації	418	737	52246
ощадні сертифікати	1899193	3149235	16379246
векселі		85319	4280855
інші види	2095023	2276196	3025331
Розміщено всього	5209137	8553647	28869210
у тому числі:			
акції	2180480	3759547	5776938
облігації	417	736	52219
ощадні сертифікати	933764	2436695	15908542
векселі		85319	4280855
інші види	2094476	2271350	2850656
Викуплено всього	628344	1375289	5930412
у тому числі:			
акції	50081	67634	727645
облігації			3
казначейські зобов'язання			
ощадні сертифікати	578258	1307163	3175985
векселі			2024914
інші види	5	492	1865
Повторно продано всього	18314	32258	582650
у тому числі:			
акції	13043	16822	582648
облігації			2
ощадні сертифікати	5271	15436	
Погашено всього	548491	1297760	5090952
у тому числі:			
акції	763	2938	6455
ощадні сертифікати	547728	1294804	3058617
векселі		18	2024914
інші види			966
Залишок нерозміщених цінних паперів - усього	1643588	1071064	1596643
у тому числі:			
акції	652347	356279	832969
облігації	1	1	30
ощадні сертифікати	990688	709463	588070
інші види	552	5320	175574

Отже, в цілому на ринку цінних паперів переважають операції, пов'язані з первинним розміщенням фінансових інструментів. На вторинному ринку за вартістю обертається близько 10 відсотків цінних паперів від загального обсягу їх випуску. Обсяги їх погашення на кінець року становили 5090952 мільйони карбованців, або близько 17 відсотків від загальної вартості випуску.

Це обумовлено:

- ❖ відсутністю необхідних зв'язків між емітентами і професійними учасниками ринку;

Представляємо департамент

- ❖ недовірою до діяльності торговців цінними паперами;
- ❖ побоюванням засновників акціонерного товариства втратити контроль над його діяльністю;
- ❖ відсутністю необхідної кількості фінансових інструментів, а також недоліками правової бази.

Таблиця 4

Дані, які характеризують рух цінних паперів емітентів України в інші держави у 1994 році

Назва показника	Значення показника (млн.крб.)		
	6 міс. 1994 р.	9 міс. 1994 р.	12 міс. 1994 р.
Придбано в іншій державі всього	6978	14591	11216406
у тому числі:			
акції	6978	14591	130724
ощадні сертифікати			11085682
Викуплено емітентами України всього	175	8171	6150
у тому числі:			
акції	175	8171	6150
Залишок - усього	15440	14990	11222921
у тому числі:			
акції	15440	14990	137239
ощадні сертифікати			11085682

Як бачимо /таблиця 4/, інвестори інших держав вкладають свої кошти в акції та ощадні сертифікати. Обсяги таких вкладів значні й становлять близько 37 відсотків від загальної вартості цінних паперів, які випущено на кінець минулого року.

У зв'язку із розглядом обсягів придбання цінних паперів емітентів України інвесторами інших держав є сенс звернути увагу на обсяги обігу цінних паперів іноземних емітентів.

ЦІННІ ПАПЕРИ ІНОЗЕМНИХ ЕМІТЕНТІВ НА РИНКУ УКРАЇНИ

На ринку України обертаються фінансові інструменти іноземних емітентів, основна частина яких офіційно не зареєстрована. В основному це цінні папери Росії. Обсяг даних документів незначний - близько 1 відсотка від загального обсягу емісії. Динаміку придбання і реалізації цінних паперів іноземних емітентів за 1994 рік відтворено в таблиці 5.

Таблиця 5

Дані, які характеризують рух цінних паперів іноземних емітентів у 1994 році

Назва показника	Значення показника (млн.крб.)		
	6 міс. 1994 р.	9 міс. 1994 р.	12 міс. 1994 р.
Придбано підприємствами України всього	58013	93442	11734176
у тому числі:			
акції	57687	93122	373873
облігації			78344
казначейські зобов'язання			7
ощадні сертифікати	6		1

Назва показника	Значення показника (млн.крб.)		
	6 міс. 1994 р.	9 міс. 1994 р.	12 міс. 1994 р.
векселі	320	320	11281951
Продано підприємствами України всього	2009	9741	12155
у тому числі:			
акції	1684	9416	11816
облігації	5	5	19
векселі	320	320	320
Залишок - усього	58646	93543	11731885
у тому числі:			
акції	58641	93543	371911
облігації			78330
казначейські зобов'язання			7
ощадні сертифікати	8		6
векселі			11281631

Обсяги придбання цінних паперів іноземних емітентів /11734176 мільйонів карбованців/ у цілому збігаються з обсягами купівлі іноземними інвесторами цінних паперів, що випущені в Україні /11216406 мільйонів карбованців/.

ЕМІСІЯ ДЕРЖАВНИХ ОБЛІГАЦІЙ

На початку 1995 року Міністерство фінансів України здійснило емісію державних облігацій із терміном погашення в один рік і виплатою доходу в розмірі 140 відсотків річних.

Обсяг випуску становив 1 трильйон карбованців. В умовах накопичення провідними комерційними банками значних фінансових ресурсів і особливої ризикованості спрямування їх на кредитування об'єктів господарської діяльності цей вид цінних паперів користувався підвищеним попитом: максимальна ціна аукціонного продажу перевищувала номінальну на 25 відсотків. Надалі передбачається випуск державних облігацій на суму не менше 25 трильйонів карбованців. Цей вид цінних паперів буде основою для реалізації заставних операцій і одержання кредитів в організаціях банківської системи.

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

На кінець минулого року на ринку цінних паперів функціонували близько 70 інвестиційних компаній, 20 інвестиційних фондів, 250 довірчих товариств і одна офіційно зареєстрована фондова біржа /Українська фондова біржа/.

Інфраструктуру ринку цінних паперів утворюють:

- ❖ централізована торгова система, функції якої в основному виконує Українська фондова біржа /УФБ/;
- ❖ численні депозитарії, які організовують комерційні банки;
- ❖ розрахунково-клірингова система.

У складі Української фондової біржі функціонують 27 філіалів, 2 регіональних центри і 87 брокерських контор. 1994 року УФБ реалізувала договорів на 174,8 мільярда карбованців, провела 113 аукціонів і торгів.

Структура біржової діяльності за минулий рік має такий вигляд: 69,3 відсотка - торгівля експортними квотами, 25 відсотків - цінними паперами, 5,7 відсотка - кредитними ресурсами.

На початок 1995 року до офіційного котирування у формі комп'ютерних записів на рахунках допущені акції АСК "Укррічфлот" та АКБ "Україна". Одночасно цінні папери 25 емітентів знаходяться у відділенні позаофіційного котирування.

Результати торгів цінними паперами на біржі за 1994 рік наведено в таблиці 6.

Таблиця 6

Дані, що характеризують результати торгів цінними паперами на Українській фондовій біржі за 1994 рік

Назва показника	Усього	у тому числі	
		у секції офіційного котирування	у секції позаофіційного котирування
Проведено торгів	94	50	44
Укладено угод	240	91	149
Продано цінних паперів /штук/	2750127	2248015	502112
із них:			
акції	2741295	2248015	493280
облігації	8832		8832
Вартість угод /млн.крб./	42962	33784	9178

Обсяг біржової торгівлі з цінними паперами незначний: близько 0,5 відсотка від загального обсягу розміщення цінних паперів.

Таким чином, угоди із цінними паперами в Україні в цілому укладаються на позабіржовому ринку. Це обумовлено:

- ❖ незначною питомою вагою торгівлі між фінансовими посередниками на ринку цінних паперів /цей ринок в основному орієнтований на малого інвестора/;
- ❖ відсутністю належної кількості фінансових інструментів /цінні папери, що допускаються до офіційного котирування на біржі, повинні пройти процедуру лістингу. Її пройшли лише акції АСК "Укррічфлот" та АКБ "Україна"/;
- ❖ несуттєвою різницею біржових і позабіржових цін.

Поряд з Українською фондовою біржею приступила до роботи Харківська товарна біржа. Проходять реєстрацію Донецька фондова та ряд інших бірж.

Депозитарна діяльність здійснюється розрізнено, без наявності необхідної правової і методичної бази. Нині готуються відповідні документи, які регламентуватимуть ведення бухгалтерського обліку цінних паперів у банках-депозитаріях.

У даний час в Україні введена в дію електронна система здійснення міжбанківських платежів. За аналогією з нею ведеться підготовка до запровадження клірингової системи роботи із цінними паперами.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ

Державний контроль за функціонуванням ринку цінних паперів здійснюють:

- ❖ Міністерство фінансів - реєстрація випуску цінних паперів, ліцензування професійної діяльності на ринку;
- ❖ Фонд державного майна - ліцензування діяльності із приватизаційними паперами;
- ❖ Національний банк - допуск цінних паперів іноземних інвесторів, реєстрація змін статутного капіталу акціонерних комерційних банків і контроль за їхньою діяльністю;
- ❖ Антимонопольний комітет - контроль за дотриманням антимонопольного законодавства.

РОЗПОДІЛ РИНКУ ЛИШЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ

Структуру капіталу, який бере участь на ринку цінних паперів, у процентному відношенні можна охарактеризувати такими даними: банки - 23,5, дрібні інвестори - 23,3, інвестиційні компанії, фонди і довірчі товариства - 22,5, підприємницькі структури - 21,5, іноземні інвестори - 9,2 відсотка.

Як бачимо, ринок знаходиться в проміжному стані, його розподіл лише починається. Відокремлене становище на ньому посідають установи банківської системи. Вони працюють із відносно незначною частиною цінних паперів і обслуговують власні випуски акцій. Це обумовлено тим, що згідно з чинним законодавством комерційні банки можуть займатися інвестиційною діяльністю в обсязі до 15 відсотків від статутного капіталу. Така вимога і спричиняє необхідність активно поповнювати статутний фонд. За умови зняття цього обмеження банки займуть провідні позиції на ринку цінних паперів. Щодо обсягів капіталів інвестиційних фондів, компаній і довірчих товариств, то вони не перевищують рівня окремих вкладників комерційних банків. Однак із розвитком процесів приватизації та акумулювання цими посередниками значних обсягів приватизаційних паперів дані структури можуть зайняти достойні позиції на ринку.

Якщо лідера на ринку виділити важко, то аутсайдер відомий - це іноземний інвестор. У даний час Україна належить до країн з найбільш нестабільним інвестиційним кліматом.

НЕ В ГРОШАХ ШАСТЯ?

В умовах нестабільності і прогресуючого економічного спаду окреме місце займають фактори, що визначають попит на цінні папери. До них належать ліквідність, зростання курсової вартості, доходність, репутація емітента, реклама та інші. На думку торговців цінними паперами, ці фактори розподіляються таким чином:

- ❖ ліквідність - 19,9 відсотка;
- ❖ реклама - 19,6 відсотка;
- ❖ зростання курсової вартості - 18,3 відсотка;
- ❖ доходність - 16,1 відсотка;
- ❖ репутація емітента - 15,6 відсотка;
- ❖ інші - 10,5 відсотка /вид цінного папера, репутація торговця/.

Як видно з наведеного, доходність поки не є визначальним критерієм придбання цінних паперів, що свідчить про короткотерміновість намірів інвесторів.

Серед цінних паперів, які обертаються на ринку /а їх уже близько 100 видів/, фондовий емісійний картель /м.Харків/ виділив найпривабливіші. До їх числа віднесені:

- ❖ акції АТ "ЕкспресАГРО" /м.Харків/;
- ❖ акції АТ "Олбі Україна" /м.Київ/;
- ❖ облігації АТ "КІНТО" /м.Київ/.

Для синтетичної оцінки функціонування ринку в Україні застосовується кілька індексів:

- ❖ ліквідності і пропозиції, які враховують зміни цін скупки і продажу цінних паперів за певний період часу;
- ❖ продаж як середнє від індивідуальних індексів курсових цін, зважених на обсяг продажу і відкоригованих на індекс інфляції.

Значення цих індексів зазнають помітних коливань.

ЩО СТРИМУЄ РОЗВИТОК РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ?

Таким чином, ринок цінних паперів в Україні має свою основу: правову базу, понад тисячу емітентів, значну кількість фінансових посередників, торгіву і платіжну систему. Його розвиток стримується передусім уповільненим процесом приватизації, який повинен наситити ринок новими фінансовими інструментами. Гальмують його і прогалини правової бази, зокрема недостатня захищеність майнових прав інвесторів.

Вихід на ринок зарубіжних інвесторів пов'язаний із існуючими проблемами загальнополітичного характеру - нестабільною політичною ситуацією. Наслідок цього - складність партнерства на довготривалій основі.

Віталій МИГАШКО,
начальник управління ринку
капіталів і бірж НБУ

Аналіз та прогнозування розвитку грошово-кредитного ринку в Україні

У статті - міркування фахівця про:

- ❖ формування монетарної програми на середньостроковий період
- ❖ те, як досягти обраної кінцевої мети розвитку економіки
- ❖ забезпечення регулюючого впливу НБУ на ситуацію на грошовому ринку

Нинішнього року в Національному банку України почало функціонувати управління оперативного прогнозування та аналізу розвитку грошово-кредитного ринку /входить до емісійно-кредитного департаменту/. Воно готує оперативні інформаційні та аналітично-прогнозні матеріали про стан і перспективи розвитку грошово-кредитного ринку України та пропозиції для прийняття рішень щодо реалізації Основних напрямів грошово-кредитної політики Національного банку та інших монетарних програм в умовах швидкої зміни економічної ситуації. Створення такого підрозділу є логічним результатом підвищення кваліфікації співробітників, розвитку методів монетарного аналізу і прогнозування, банківської звітності, систем технології обробки інформації та програмування й відповідної технічної бази Національного банку та банківської системи України.

Для оперативного монетарного аналізу та прогнозування використовуються нормативні методи визначення обсягів грошової маси та інших показників середньострокових монетарних програм залежно від вибору кінцевої мети розвитку економіки. Основними характеристиками такої мети є обсяги виробництва /валового внутрішнього продукту/, показники державного бюджету /в основному його дефіциту/, інфляції та деякі інші. Досягненню обраної кінцевої мети розвитку економіки можуть сприяти різні значення основних монетарних показників, у тому числі грошової маси, обсягів кредитів комерційних банків, ринкової процентної ставки і обмінного курсу, ліквідності банків, стану їхніх зовнішніх активів, можливостей виконання економічних нормативів та інші.

При формуванні монетарної програми завдання Національного банку полягає в

тому, щоб обґрунтувати та визначити оптимальні параметри перерахованих монетарних показників розвитку грошово-кредитної сфери, які б сприяли досягненню кінцевої мети. Показники розвитку грошово-кредитної сфери, які Національний банк визначає при цьому, є проміжною метою монетарної програми, і завдання центрального банку країни полягає в тому, щоб забезпечити виконання обраних значень проміжних цілей на весь період виконання монетарної програми.

В основі нормативних методів визначення параметрів проміжних монетарних цілей залежно від кінцевої мети у вигляді головних показників розвитку економіки лежить таке рівняння обміну монетарної теорії:

$$M \times V = Y \times P,$$

де M - грошова маса;

V - швидкість обороту грошової маси;

Y - обсяг реального валового внутрішнього продукту;

P - рівень інфляції.

З допомогою цього рівняння при заданих обсязі валового внутрішнього продукту, рівні інфляції та швидкості обороту коштів визначається обсяг грошової маси як одного із головних показників розвитку грошово-кредитного ринку, який повинен забезпечувати задану траєкторію економічного розвитку. Після цього визначаються інші основні параметри розвитку грошової системи, в тому числі структурні показники грошової маси, обсяги кредитів комерційних банків, їхніх зовнішніх активів, ринкової процентної ставки, обмінного курсу та інших, які після додаткового опрацювання приймаються як проміжні орієнтири монетарної програми.

Для забезпечення досягнення визначених проміжних цілей потрібно розрахувати показники, які характеризують регулюючий вплив Національного банку на грошово-кредитний ринок, у тому числі обсяги кредитної емісії, ставки обов'язкового резервування депозитів комерційних банків, орієнтири процентної і курсової політики та деякі інші. Згадані вище показники, які визначають вплив Національного банку на розвиток грошово-кредитної сфери, розраховуються виходячи із співвідношень, що склалися у звітному періоді між ними та основними показниками діяльності комерційних банків. Головними серед співвідношень, які використовуються, є взаємозв'язок між базовими грошима Національного банку, його кредитами уряду і комерційним банкам, динамікою зовнішніх активів та деякими іншими показниками Національного банку, з одного боку, й показниками грошової маси, готівки, кредитних вкладень, ліквідності, зовнішніх активів та іншими показниками функціонування комерційних банків і банківської системи в цілому, з другого боку. Значна увага приділяється при цьому динаміці грошового мультиплікатора, який відображає взаємозв'язок базових коштів Національного банку та грошової маси, а також факторам, що впливають на зміну швидкості обороту грошової маси, динаміку кредитної активності комерційних банків, показники доходів, витрат та дефіциту державного бюджету, зміну зовнішньої заборгованості держави та перспективи її погашення за рахунок різних джерел тощо.

Таким чином, у наведеній послідовності від визначення кінцевої та проміжної мети до встановлення показників регулюючого впливу Національного банку на розвиток грошово-кредитної сфери країни формується монетарна програма на середньостроковий період. Ця монетарна програма є невід'ємною частиною загальнодержавної економічної політики і повністю пов'язується з основними планово-прогнозними показниками розвитку економіки в цілому і показниками державного впливу на цей розвиток через податкову, бюджетну, цінову, зовнішньоекономічну політику та інші канали впливу держави на економіку.

Середньострокова монетарна програма може розроблятися на різні часові періоди - від півроку до одного, двох та більше років /наприклад, у країнах зі стабільною ринковою економікою/, що визначається завданнями регулювання економічного розвитку, станом економіки,

можливістю проведення достовірних прогнозних розрахунків на визначену перспективу тощо. Залежно від основних цілей, часового періоду та інших факторів склад основних проміжних цілей та показників регулюючого впливу Національного банку може дещо змінюватися і варіюватися.

Необхідно зауважити, що згадані вище показники визначаються на кінцеву дату середньострокового прогнозного періоду, а їх динаміка протягом цього періоду детально не розглядається. Проте, як відомо, ситуація на грошовому ринку кожної країни має властивість змінюватися дуже швидко. Тому без належного відслідковування і аналізу ситуації та без необхідного коригуючого впливу центрального банку вона може вийти з-під контролю, що призведе до зриву виконання не лише проміжних орієнтирів монетарної програми, але й завадить досягненню кінцевої мети розвитку економіки. У зв'язку з цим і виникає необхідність оперативного аналізу та прогнозування розвитку грошово-кредитного ринку. Останнім часом цій справі у Національному банку України приділяється дедалі більше уваги.

Основним завданням оперативної роботи є цілий ряд взаємопов'язаних між собою процедур щодо визначення, аналізу, прогнозування показників розвитку грошово-кредитного ринку та підготовки пропозицій для забезпечення впливу Національного банку на ситуацію на грошово-кредитному ринку з метою її підтримання на належному рівні чи поліпшення цієї ситуації.

У першу чергу при цьому визначається найбільш вірогідна та бажана місячна, декадна, тижнева або щоденна динаміка зміни грошових показників, які відображають проміжні цілі середньострокової монетарної програми для досягнення її кінцевої мети. Ця динаміка є цільовою і стає основним критерієм нормального ходу виконання програми в оперативному режимі. При цьому регулюючий вплив Національного банку здійснюється саме з метою додержання показників, які відображають діяльність комерційних банків та всієї банківської системи і входять до складу проміжних цілей, додержання визначеної детальної динаміки. На основі цієї детальної динаміки проміжних показників функціонування комерційних банків та банківської системи в цілому визначається детальна динаміка зміни показників, через які Національний банк здійснює свій регулюючий вплив на розвиток грошово-кредитної сфери.

Згадана детальна динаміка показників /які є проміжними цілями/ по комерційних банках, а також показників регулюючого впливу Національного банку розраховується на основі тих же взаємозв'язків грошових показників, що згадувалися вище при розгляді підходів до формування середньострокових монетарних програм. Проте в цьому випадку до розрахунків залучається більша кількість показників та ширше застосовуються методи статистичного аналізу і прогнозування.

Інформаційною основою таких статистичних розрахунків є відповідні бази даних, які накопичуються щодо показників розвитку грошово-кредитного ринку при здійсненні функції оперативного контролю за станом цього ринку. Такий контроль здійснюється шляхом отримання, опрацювання і ототожнення інформації про грошово-кредитний ринок, яка надходить із різних джерел і в різні строки. Насамперед це баланси комерційних банків, звітність про процентні ставки і надані кредити, валютні обмінні курси й обсяги торгівлі валютою, готівку тощо. Отримання, опрацювання цієї інформації з метою приведення її до єдиних форматів, занесення до баз даних є окремою функцією.

На основі одержаної інформації проводяться розрахунки різних форм, монетарних балансів, окремих ототожнюючих показників, розрахунки статистичних залежностей, будуються графіки тощо. Підготовлені розрахунки, графіки та вияв-

лені залежності дають змогу проаналізувати ситуацію, що складається на грошово-кредитному ринку, виявити її відповідність цільовій детальній динаміці та визначити міру відхилення. Головною метою цього етапу робіт є точна фіксація стану грошового ринку, визначення основних причинних зв'язків, що складаються на ньому між різними показниками, та основних факторів, які позначаються на процесах, що відбуваються, і в першу чергу через регулюючий вплив Національного банку.

Після цього необхідно зробити прогнозні розрахунки можливого розвитку ситуації на грошовому ринку при посиленні чи послабленні дії того чи іншого фактора. Головними методами проведення таких розрахунків є моделювання ситуації з використанням статистичних залежностей, екстраполяційних, кореляційних та регресійних методів. Це дасть змогу виявити найбільш серйозні проблеми, які можуть виникнути в недалекому майбутньому за того чи іншого варіанта розвитку подій на грошово-кредитному ринку та різних дій Національного банку з метою поліпшення ситуації.

За результатами перерахованих вище послідовних етапів роботи готуються пропозиції щодо найбільш доцільних заходів Національного банку для утримання ситуації на грошово-кредитному ринку відповідно до визначеної проміжної мети монетарної програми.

Сергій МИХАЙЛИЧЕНКО,
начальник управління оперативного прогнозування та аналізу розвитку грошово-кредитного ринку НБУ

НЕОБХІДНІСТЬ КРЕДИТУ ТА ЙОГО СУТЬ

З появою суспільного розподілу праці виник і розширився обмін товарів, що привело до появи грошей.

Необхідність розширеного виробництва товарів, товарно-грошові відносини стали необхідною умовою виникнення кредиту, на першому етапі - лихварського.

Лихварським називають кредит, який надається дрібним виробникам з виплатою високих позичкових відсотків.

Крім лихварського, товаровласники надавали один одному кредити при купівлі-продажу товарів. Такі кредити необхідні, тому що для виробництва і продажу різних товарів потрібен різний час. Отже, якщо продаж товарів за готівкові гроші не міг відбутися, то він здійснювався у кредит з відстрочкою платежу. Кредит за умов ринкової економіки набуває загального характеру і відтворює рух капіталу, виявляє відносини між кредитором і позичальником.

Для кредиту в ринковій економіці характерні такі риси:

- по-перше, позичальниками виступають підприємства й організації;
- по-друге, гроші, видані в позичку, використовуються позичальником як капітал;
- по-третє, джерелом позичкового відсотка є прибуток, точніше частина середнього прибутку.

У цілому кредит є могутнім поштовхом розширеного відтворення виробництва.

Таким чином, необхідність кредиту обумовлена тим, що в процесі кругообігу грошей в одних підприємств неухильно утворюються вільні капітали, а в інших виникає потреба в них.

Тимчасово вільні кошти створюються, як правило, за рахунок:

- нарахування амортизації на відтворення основних фондів;
- тимчасово вільних оборотних фондів;
- розширеного відтворення виробництва за рахунок вільного додаткового прибутку, який ще не направлений на придбання засобів виробництва.

Можна виділити такі форми кредиту:

- комерційний;
- банківський;
- споживчий;
- державний.

Комерційний кредит - це надання одними підприємствами іншим тимчасової відстрочки щодо виплати грошей за проданий товар, виконані роботи, надані послуги.

Комерційний кредит - це реальність сьогодення, що відображає втрату підприємствами ринків збуту і постачальників.

Нині всі підприємства закредитовані і не мають вільних коштів для проведення розрахунків за куплений товар, сировину чи матеріали. За умови стабільного розвитку економіки комерційний кредит виконує важливу роль у прискоренні реалізації товарів і кругообороту капіталу. Він обмежується розміром резервних капіталів підприємств і організацій, які можуть надавати комерційний кредит лише тоді, коли в них є надлишок капіталів.

Комерційний кредит дає змогу:

- по-перше, скоротити обсяг оборотних коштів підприємств і організацій;
- по-друге, прискорити розрахунки і зменшити обсяг неплатежів між підприємствами;
- по-третє, відчутти господарську самостійність.

Комерційний кредит надається не більше як на один рік.

Оформлення комерційного кредиту здійснюється за допомогою векселя. Вексель є документом, який дає змогу сформувати фінансово-господарські та юридичні відносини між кредитором та боржником.

Вексель - цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця оплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя /векселедержателю/.

Векселі розподіляються на переказні й прості.

Переказний вексель має такі реквізити:

- просту і нічим не обумовлену пропозицію сплатити певну суму;
- зазначення строку платежу;
- зазначення місця, де буде здійснено платіж, і найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений;
- дату і місце складання векселя;
- підпис того, хто видає вексель /векселедавець/;
- найменування того, хто повинен платити /платника/.

Простий вексель крім реквізитів, вищезазначених для переказного, повинен мати просту і нічим не обумовлену обіцянку сплатити визначену суму.

Погашення комерційного кредиту відбувається через оплату боргу за векселем або перетворення комерційного кредиту в банківський.

Перетворення комерційного кредиту в банківський відбувається шляхом врахування /дисконту/ або застави векселя у банку.

Врахування векселів полягає в тому, що банк, придбавши вексель, сплачує пред'явнику всю зазначену суму, а платіж отримує тільки з настанням зазначеного у векселі терміну.

Застава векселя полягає в тому, що банк приймає його під заставу за встановленою в даному банку обліковою ставкою.

У разі несвоєчасного платежу, відмови від платежу за векселем банк подає вексель до протесту.

Протест векселя - заява кредитора нотаріально або через судові органи про несплату векселедавцем суми в зазначений у векселі термін.

Банківський кредит - це надання банком грошових коштів підприємствам, організаціям та іншим суб'єктам кредитування у тимчасове користування на умовах повернення, строковості та платності.

Позичальники повинні мати статус юридичної особи, самостійний баланс, власні кошти /ними можуть бути і фізичні особи/.

Банківський кредит надається в межах банківських ресурсів, які складаються з власних та залучених коштів.

До власних коштів належать: статутні, резервні /страхові/ та інші фонди, а також нерозподілений прибуток.

До залучених коштів належать: залишки коштів на рахунках клієнтів, депозити організацій, вклади громадян і банківські кредити.

Банківські кредити можна розподілити таким чином.

За строками користування на: короткострокові /від кількох днів до одного року/, середньострокові /до трьох років/, довгострокові /понад три роки/.

За забезпеченням: забезпечені заставою /майном, цінними паперами/, гарантовані /банками або третьою стороною/ та з іншим забезпеченням, наприклад, свідоцтвом страхової компанії.

За методами надання: в разовому порядку, відповідно до відкритої кредитної лінії і резервні або гарантійні.

За строками оплати відсотків.

Споживчий кредит надається для закупівлі предметів особистого користування, головним чином для придбання дорогих предметів довгострокового користування, до яких належать автомобілі, телевізори, холодильники тощо.

За умови економічної кризи споживчий кредит різко скорочується, а якщо і видається, то під високі відсотки, що не дає змоги широким верствам населення користуватися ним.

Як уже зазначалося вище, провідне місце серед названих форм кредитів посідає банківський кредит.

Законодавство України передбачає, що надання кредитів позичальникам має здійснюватися банком на цілі, пов'язані з розвитком виробництва та товарообороту, інвестиціями, задоволенням споживчих потреб та інших видів діяльності, які передбачені статутами юридичних осіб та кредитними договорами. При цьому кредити для викупу державного майна можуть надаватися позичальникам тільки за рахунок власних коштів банку.

Необхідно мати на увазі, що використання наданих кредитів забороняється на:

- погашення раніше наданих кредитів;
- покриття збитків від господарської діяльності позичальника;
- формування та збільшення статутного фонду комерційних банків;
- придбання цінних паперів будь-яких підприємств.

Разом з тим, нові кредити не надаються позичальникам, що мають прострочену заборгованість за раніше отримані кредити.

Доцільність надання як банківського, так і комерційного чи споживчого кредитів визначається після вивчення кредитоспроможності позичальника та прогнозування кредитного ризику.

Кредитний ризик - імовірність несплати позичальником за своїм зобов'язанням у термін, який зазначений договором.

З метою зниження ступеня ризику банк повинен видавати кредити під заставу майна, гарантії платоспроможних юридичних осіб та поручительство. Для додаткової гарантії погашення кредиту банк має право вимагати від позичальника страхування прокредитованого майна. Якщо є підвищений ризик щодо надання кредиту, тоді проводиться страхування майна через страхові компанії.

Заставою майна під кредит можуть бути товарні й товарно-розпорядчі документи, цінні папери /акції, облігації, векселі, акцептовані покупцем або гарантовані третьою особою/, депозити на рахунках у банку, гарантії страхових організацій, банків, фінансових та інших фірм, а також нерухоме майно /будівлі, споруди, земельні ділянки/.

Усі питання, пов'язані з кредитуванням, вирішуються банком і позичальником на підставі договору.

Кредитний договір - це угода між банком і позичальником з визначенням конкретних умов надання кредиту, прав і обов'язків сторін. У кредитному договорі передбачається: мета, сума, строк кредитів, умови і строки їх видачі і повернення, відсоткові ставки, порядок їхньої сплати, вид забезпечення, зобов'язання й економічна відповідальність сторін, перелік звітності та періодичність її надання до банку.

Важливим є і те, що погашення кредиту і нарахування на нього відсотків здійснюється платіжним дорученням позичальника. Індивідуальні позичальники розраховуються за кредити, перераховуючи кошти з особистого рахунка або депозитного чи переказом по пошті, а також готівкою.

Як виняток банк може відстрочувати погашення кредиту з підвищенням відсоткової ставки, але лише за умови виникнення у позичальника тимчасових фінансових ускладнень за непередбачених обставин і за умови вжиття позичальником відповідних заходів щодо їх усунення.

Відносини між банками і позичальниками щодо кредитування мають відповідати таким вимогам:

- діяльність банків у сфері кредитування не повинна суперечити основним напрямом грошово-кредитної політики;

- кредитування позичальників повинно здійснюватися з дотриманням встановлених економічних нормативів;

- з метою здійснення впливу на стан грошово-кредитної системи України комерційним банкам можуть надаватися виключно цільові кредити за рахунок централізованих ресурсів Національного банку України, і ним же контролюється цільове використання наданих кредитів.

Державний кредит - це кредит, який надається державі як позичальнику, так і кредиту, залежно від того, в якій ролі держава виступає. Державний кредит - одна із форм руху тимчасово вільних коштів. За сучасних обставин цей кредит, як правило, має цільове спрямування на покриття дефіциту бюджету, який все більше зростає за умови розладу економіки, різкого спаду виробництва і скорочення доходної частини бюджету при постійному зростанні витрат, що посилює інфляційні процеси.

Таким чином, за умови інфляції державний кредит є не що інше, як додатковий випуск в обіг грошей без товарного покриття.

Поряд з внутрішнім державним кредитом, який надає уряду Національний банк України, держава має і зовнішні державні кредити. Такі кредити надають Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції і розвитку та інші міжнародні, так і державні кредитні установи США, Канади, Німеччини та інших країн.

Розміри зовнішніх кредитів значною мірою залежать від конвертованості національної валюти. При вільно конвертованій валюті зростання зовнішнього державного боргу обумовлюється пасивністю платіжного балансу держави. Український карбованець неконвертований, і в Україні немає великих резервів. Тому міжнародні кредитні установи з острахом ставляться до видачі кредитів, тим більше за умови зростання державного боргу в розрахунках за газ, паливно-мастильні та інші матеріали.

Останнім часом набула поширення система безготівкових розрахунків - *кліринг*, - в основі якої лежить залік взаємних зобов'язань. Така форма розрахунків використовується як у внутрішніх, так і міжнародних розрахунках. Вона започаткована ще у ХУІІ столітті у зв'язку з недостатньою кількістю грошей /золота,

срібла/ і розвитком кредитних відносин в Англії та інших країнах.

У міжнародних розрахунках кліринг виступає як валютний, тому що розрахунки між державами проводяться шляхом заліку зустрічних вимог, а розрахунки готівковою валютою проводяться тільки на суму різниці після заліку зустрічних вимог. Необхідно виділяти двосторонні та багатосторонні кліринги, але найбільш прийнятна форма клірингу - двостороння, за якої передбачається погашення заборгованості товарними поставками.

Багатосторонні кліринги мали місце в розрахунках між державами - членами Ради Економічної Взаємодопомоги. Першою формою таких розрахунків були тристоронні разові заліки зустрічних вимог у межах торговельних погоджень. Для розрахунків між банками держав - членів РЕВ, у зв'язку з багатосторонніми клірингами, було створено Розрахункову палату, а з 1964 року між цими державами в межах системи багатосторонніх розрахунків у переводних рублях було створено

Міжнародний банк економічного співробітництва. Таким чином, багатосторонні кліринги були нормою в торговельних операціях, які проводились між державами - членами Ради Економічної Взаємодопомоги.

Двосторонні кліринги нині - це нормальні торговельні відносини між Україною і країнами як близького, так і далекого зарубіжжя. Особливо вони поширені в прикордонних областях України та Росії, де клірингові розрахунки - реалії сьогодення.

Такі відносини вимагають законодавчого врегулювання шляхом створення, наприклад у Харкові, клірингового банку, керівництво яким здійснювали б два директори - з української і російської сторін.

Можна було б піти і шляхом створення замість клірингового банку (але тільки на першому етапі) Платіжної ради, яка б проводила взаємозаліки за кліринговими угодами між підприємствами України і Росії.

Іван САЛО,
начальник Сумського обласного управління НБУ,
кандидат економічних наук

Центральний банк - банкір уряду, а не його спонсор

Складові стабільності фінансової системи

Банки і фінансові установи відіграють ключову роль у перетворенні заощаджень домогосподарств та інших секторів економіки у продуктивні види інвестицій. Виконуючи свою посередницьку функцію, ці установи стимулюють збільшення суми заощаджень, що зберігається у них у вигляді депозитів. У свою чергу, для забезпечення збільшення заощаджень і підвищення власної конкурентоспроможності вони постійно займаються пошуками найбільш вигідних видів інвестицій для розміщення згаданих заощаджень.

У всіх фінансових системах, які існують в умовах ринкової економіки, центральний банк знаходиться на вершині двох'ярусної фінансової структури. Його стратегічною метою і найважливішим обов'язком є створення середовища, в якому діють комерційні банки та інші фінансові установи. Досягнення цієї мети пов'язане з двома фундаментальними аспектами: макроекономічним, де головною метою є стабільність валюти, або те, що можна назвати стандартом вартості, і мікроекономічним - коли зусилля центрального банку спрямовані перш за все на забезпечення надійності банківського сектора, а в ширшому розумінні - і всієї фінансової системи.

Стабільність стандарту вартості нерідко ототожнюють з досягненням і підтримкою стабільності рівня цін усередині країни. Відомо, що концепція стабільності валюти включає в себе необхідні засоби для підтримання внутрішньої вартості грошей. В той же час у контексті відкритої економіки, тобто економіки, пов'язаної з міжнародними операціями, цим аспектом не варто обмежуватися: стабільність обмінного курсу, іншими словами - захист зовнішньої вартості грошей, є другим чинником забезпечення стабільності валюти. Будь-які економічні інститути (в тому числі і фінансові установи) найефективніше працюють тоді, коли усередині країни ціни залишаються стабільними, а на міжна-

родній арені зберігається стабільність курсів обміну. Під ефективністю економіки мається на увазі збалансованість таких макроекономічних цілей: економічного зростання, стабільності цін, повної зайнятості, життєздатного платіжного балансу, збалансованого урядового бюджету та розумного розподілу доходів.

Стабільність вартості грошей у будь-якій економіці залежить, крім усього іншого, і від кількості наявної в розпорядженні грошової маси, тобто змінної величини, на яку справляє важливий вплив центральний банк. Цей вплив здійснюється шляхом проведення кредитно-грошової політики - головного знаряддя, з допомогою якого центральний банк відіграє свою роль в управлінні макроекономікою країни.

Стабільність стандарту вартості залежить також від діяльності в решті галузей економіки, включаючи, зокрема, банківський і фінансовий сектори. Це пов'язано з тим, що вартість грошей визначається не тільки їх кількістю, але й потоком товарів та послуг, а також запасами інших активів у економіці. Тісний взаємозв'язок існує між впливом економіки на досягнення макроекономічних цілей і відповідною макроекономічною політикою.

Роль центрального банку в мікроекономічному управлінні, або, іншими словами, його внесок в управління секторами економіки пов'язаний із контролюванням надійності фінансового сектора. До його обов'язків входить контроль системи виплат, розрахунків і клірингових домовленостей, а також спостереження за портфелями фінансових установ для забезпечення стабільності фінансової системи. Таким чином, на центральний банк, як правило, покладається відповідальність за систему платежів, клірингу і розрахунків, а також за здійснення пруденціальних та наглядових функцій.

Макро- та мікроекономічні аспекти

Усі макроекономічні аспекти діяльності центрального банку пов'язані із виробленням і здійсненням монетарної (кредитно-грошової) політики. Під монетарною політикою маються на увазі дії центрального банку з метою впливу на загальну грошово-кредитну ситуацію в економіці. Основними функціями центрального банку є:

- випуск валюти в обіг;
- розробка і проведення власне кредитно-грошової політики, включаючи управління обмінними курсами і міжнародними резервами;
- функція банкіра для банків, включаючи роль кредитора останньої інстанції;
- організація, контролювання, а при необхідності і управління клірингово-платіжною системою;
- роль банкіра, податково-бюджетного агента, фінансового консультанта і управлінського державним боргом для уряду.

Мікроекономічна діяльність центрального банку, охоплюючи ряд технічних питань (які належать до платіжної системи), а також певні обов'язки контролюючого характеру, спрямована на створення середовища для ефективного функціонування фінансового сектора всередині країни і включає у себе:

- питання, пов'язані з платіжною системою. Завданням центрального банку є мінімізація вартості розрахунків і клірингу фінансових операцій, а також гарантування того, щоб недоліки платіжної системи не знижували ефективності ринків або тих видів діяльності, за рахунок яких виникла необхідність платежів;
- функцію нагляду і регулювання. Банківська справа і фінансова діяльність, як і всі інші види економічної діяльності, метою яких є максимізація прибутку, включають у себе допущення ризику. У контексті банківської справи такий ризик може набувати різних форм, які відносять до двох категорій: 1) у будь-який час вкладники можуть вимагати отримання своїх депозитів до запитання в готівковому вигляді; 2) банки можуть надавати кредит позичальникам, які неспроможні повернути борг. Функція центрального банку, пов'язана із контролем, націлена на обмеження цих видів ризику шляхом нагляду і дотримання пруденціальних нормативів. Наприклад, співвідношення між короткостроковими активами і пасивами, між

різними видами активів і власним капіталом, аналізом ризику активів тощо. (Три рівні контролю: платоспроможність, ліквідність, а також аналіз окремих показників балансу і їх співвідношення та ряд спеціальних нормативів).

Інструменти монетарної політики

Інструменти, які застосовують центральні банки для досягнення стабільних цін і курсів обміну, відрізняються в кожній країні і залежать від організаційної структури, що склалася, від стадії розвитку фінансового сектора, нарешті від політичної системи. Водночас існує достатня кількість загальних елементів у побудові, масштабах і методах здійснення грошово-кредитної політики, які дають змогу описати деякі загальні аспекти відповідних інструментів. За механізмом своєї дії інструменти поділяються на прямі і непрямі.

До прямих інструментів монетарної політики потрібно віднести:

- обмеження на величину відсоткових ставок (часто з відсотковими ставками, що мають перевагу для певних класів позичальників);
- агреговані та індивідуальні кредитні стелі;
- правила розміщення кредитів для певних фінансових інститутів, наприклад цільовий кредит Національного банку Агробанку з метою розміщення саме в конкретній сільськогосподарській галузі;
- резервні вимоги (хоча за деякими ознаками їх класифікують як непрямі);
- різні обмеження на співвідношення ліквідності в балансових статтях фінансових установ, що відповідають операційним цілям монетарних влад (управління внутрішніми активами банківської системи в цілому, іноземними резервами, резервними зобов'язаннями, грошовими агрегатами, відсотковими ставками тощо).

До основних недоліків прямого контролю відносять втрату цінних сигналів, неефективність розміщення кредитів, адміністративні проблеми, пов'язані з розподілом, відхід функції фінансового посередника з банківської сфери і ряд інших проблем. Ціна на ресурси (матеріальні або фінансові) в ринковій економіці має, зокрема, дві економічні функції: інформаційну і розподільну. Тому спотворена структура цін дає неправильне уявлення про те, які виробництва та галузі працю-

ють ефективно, а які є збитковими. Внаслідок цього відбувається кредитування збиткових галузей, зростає дефіцит бюджету і підвищуються темпи інфляції. Так само невідповідні ціни на кредитні ресурси (відсоткові ставки) призводять до непропорційного зростання внутрішнього кредиту і його неефективного розподілу між економічними агентами на макро- і мікрорівнях і, як наслідок, - інфляції та рецесії.

Усі прямі інструменти порушують рівновагу на фінансових ринках і не можуть ефективно застосовуватися в довгостроковому періоді.

Непрямі монетарні інструменти можуть тільки побічно впливати на монетарні і кредитні агрегати всієї банківської системи. До основних із них слід віднести операції на відкритому ринку, угоди про зворотну купівлю цінних паперів, вільні кредитні аукціони, переговори та застереження і ряд інших. Необхідними передумовами застосування непрямих методів є наявні розвинуті ринки цінних паперів, платоспроможність і ліквідність як окремих банків, так і всієї банківської системи в цілому, дотримання правил і процедур, на-

явність ринкової дисципліни, ефективна пруденціальна супервізія. Непрямі монетарні інструменти мають ряд переваг: введення конкурентної ринкової практики в діяльність як центрального, так і комерційних банків, гнучкість у величині і часі кредитних інтервенцій, цінова сигналізація, ефективність розміщення кредитів.

Основною проблемою застосування непрямих інструментів у економіках перехідного періоду, зокрема в Україні, є ризик Національного банку, коли банк взаємодіє із неплатоспроможними фінансовими інститутами. Застосування непрямих інструментів у цих умовах асоціюється з проблемами зворотної селекції (adverse selection), морального ризику (moral hazard problem) та проблемою змови (collusion problem).

Зворотна селекція - неплатоспроможні інститути (серед них і державні підприємства) беруть кредити в банках навіть під дуже високий процент, заздалегідь знаючи, що їх не повернуть, однак банки вимушені кредитувати ці інститути, бо інакше ризикують потрапити до розряду неплатоспроможних самі.

Приклад. Розглянемо баланси двох підприємств і банку:

підприємство А

АКТИВИ		ПАСИВИ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	
Банківські депозити	120	Торговий кредит від Б	100
Фізичні активи	80	Банківський кредит	300
		Власний капітал	-200
Усього	200	Усього	200

підприємство Б

АКТИВИ		ПАСИВИ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	
Торговий кредит А	100	Банківський кредит	100
Банківські депозити	280	Несплачені податки	300
Фізичні активи	30	Власний капітал	10
Усього	410	Усього	410

Банк

АКТИВИ		ПАСИВИ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	
Позика А	300	Депозити А	120
Позика Б	100	Депозити Б	280
Резерви	20	Власний капітал	20
Усього	420	Усього	420

Припустимо, що А визнаний банкрутом. Він може зібрати тільки 200 одиниць для виплати кредиторам, хоча винен 400. Якщо підприємство Б і банк отримають свої частки пропорційно, тобто Б отримає 50, а банк - 150, то баланси матимуть такий вигляд:

підприємство Б

АКТИВИ

Повернення частини кредиту А	50
Банківські депозити	280
Фізичні активи	30
Усього	360

ПАСИВИ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

Банківський кредит	100
Несплачені податки	300
Власний капітал	-40
Усього	360

Банк

АКТИВИ

Повернення частини позики А	30
Позика Б	100
Резерви	20
Усього	150

ПАСИВИ ТА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

Депозити А	0
Депозити Б	280
Власний капітал	-130
Усього	150

Внаслідок банкрутства підприємства А неплатоспроможними стали і його кредитори.

Проблема морального ризику в першу чергу викликана слабким банківським наглядом. Вона полягає в тому, що неплатоспроможні банки можуть брати кредит центрального банку під вищий процент, ніж платоспроможні банки. Тому вони змушені рефінансувати цей дорогий кредит у дуже ризиковані проекти. В підсумку кредитні ризики всієї фінансової системи зростають.

І, нарешті, виникає проблема колективної змови у випадку, коли в процедурі кредитних аукціонів бере участь невелика кількість комерційних банків (випадок олігополії). На протигагу першим двом випадкам, коли кредит надавався за завищеною процентною ставкою, тут кредит надається за заниженою процентною ставкою. Наприклад, учасники аукціону А, В і С змовилися не торгуватися, і А купив кредит за заниженою процентною ставкою, а потім поділився прибутком із В і С. Однак саме розвиток альтернативних механізмів монетарного контролю, які узгоджуються з ширшим застосуванням ринкових механізмів, є необхідним у фінансових реформах перехідних економік.

Як непрямий інструмент монетарної політики може бути використаний аукціонний механізм. Одним із способів втілення аукціонної системи є створення дворівневої банківської системи за ознакою платоспроможності. Перший рівень - платоспроможні банки, допущені до аукці-

ону. Показник платоспроможності таких банків оцінюється монетарними владами. Одночасно банки першого рівня виконують ділерську функцію і мають кредитні відносини з банками другого рівня.

Переваги такого підходу:

- можливість введення ринкової процентної ставки;
- пониження кредитного ризику центрального банку (активи центрального банку стають менш ризикованими, бо він має відносини із платоспроможними інститутами);
- напрацьовується досвід роботи ділерських банків в оцінці кредитних ризиків;
- більш ефективний пруденціальний нагляд (центральный банк здійснює нагляд в основному за ділерськими банками, а їхня кількість суттєво менша).

Виникають і деякі проблеми:

- нагляд за банками другого рівня буде дуже важкий;
- при невеликій кількості ділерських банків можлива змова, а також їх вплив не тільки на позичковий, але й на депозитний процент і встановлення широкої маржі між ними.

Цей процес може ускладнитися при незадовільному рівні нагляду, фінансового законодавства і бухгалтерських стандартів, а також, коли ділерські банки або є власністю, або контролюються їхніми головними позичальниками.

Щодо питання незалежності центрального банку

Насамкінець слід зупинитися на ключовому питанні - незалежності центрального банку. Серйозною перешкодою на шляху створення банківського сектора, орієнтованого на ринок, є відсутність у країнах колишніх планових економік організації, відповідальної за монетарну політику. Хоча державні (національні) банки в цих країнах і перетворені в центральні на зразок тих, що існують у ринкових економіках, у більшості країн ринкової реформи створення центральних банків ще не дало їм справжньої влади над монетарною політикою.

Ця перепона в основному відображає триваюче й надалі фінансування дефіциту бюджету центральним банком. Принцип незалежності центрального банку на практиці означає, що органу, відповідальному за монетарну політику, надається свобода переслідувати власні цілі без втручання уряду. Ця свобода передбачає, зокрема, право центрального банку відмовити уряду в наданні своїх фінансових ресурсів. Таким чином, незважаючи на роль банкіра уряду, центральний банк може відмовитися кредитувати його операції так само, як комерційний банк відмовляє в позиках своїм клієнтам.

Створення повноцінного центрального банку робить можливим проведення активної монетарної політики. На внутрішньому фронті управління грошово-кредитними ресурсами потребує застосування інструментів, обміркованих вище. На зовнішньому фронті розширення діяльності центрального банку разом зі створенням національної валюти шляхом операцій із секторами економіки усередині країни призводить до необхідності приймати рішення щодо валютної політики, курсів обміну, а також управляти валютними резервами. Останнє також належить до типових обов'язків центрального банку і є додатковим інструментом монетарної політики. По суті, діяльність, необхідна для управління валютними резервами, еквівалентна проведенню операцій в іноземній валюті на відкритому ринку (непрямому інструменту). Однак рішення щодо конкретного валютного режиму в економіці дають також можливості для безпосереднього контролю (наприклад, через обмеження обміну валюти) або для інших видів непрямого впливу (курси обміну тощо).

У проведенні монетарної політики ніякі із розглянутих інструментів не є універсальними. Тільки залежно від конкретних умов доцільно застосовувати будь-який із них.

Олександр ПЕТРИК,
начальник відділу прогнозування та
перспективних досліджень
економічного департаменту НБУ,
кандидат фізико-математичних наук

ЗАПИТАННЯ - ВІДПОВІДЬ

Державна податкова інспекція по Львівській області звернулася до банків області з листом, у якому для контролю за повнотою сплати податків суб'єктами оподаткування просить надати можливість отримувати інформацію про сальдо на початок року та ведення обороту щодо дебету /кредиту всіх видів рахунків клієнтів - юридичних осіб/ наростаючим підсумком з початку року із щоквартальною передачею цієї інформації до державної податкової інспекції по Львівській області.

У зв'язку із неузгодженістю окремих положень законів України "Про банки і банківську діяльність", "Про державну податкову службу в Україні" з доповненнями і змінами до них просимо підтвердити правомірність вимог державної податкової інспекції по Львівській області.

С.Самець,
президент асоціації
банків Львівщини

Відповідно до статті 11 /пункт 2/ Закону України "Про державну податкову службу в Україні" державна податкова інспекція має право безоплатно одержувати від підприємств, організацій і громадян /включаючи банки та інші фінансово-кредитні установи/ відомості, довідки про діяльність, отримані доходи, видатки підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян, що перевіряються, про відкриті, закриті розрахункові, валютні та інші рахунки, інформацію про наявність або обіг коштів на цих рахунках, інформацію, пов'язану з обчисленням та сплатою податків, а також входити в будь-які інформаційні системи /зокрема комп'ютерні/ для визначення об'єкта оподаткування.

Але при цьому потрібно враховувати відповідні норми законів України "Про інформацію", "Про банки і банківську діяльність", які передбачають, що дані стосовно операцій, розрахунків, вкладів становлять банківську таємницю, і доступ до такої інформації є обмеженим. Це обмеження полягає в тому, що відповідно до статті 52 Закону України "Про банки і банківську діяльність" інформація податковій інспекції повинна носити характер довідки щодо операцій і рахунків із питань оподаткування.

Довідки можуть готуватися і на магнітних носіях відповідно до письмових запитів державної податкової інспекції по заздалегідь визначених і погоджених із Національним банком та його регіональними управліннями питаннях та періодичності їх надання.

Просимо дати роз'яснення щодо порядку обліку недержаних акціонерами дивідендів у випадку, якщо акціонер /фізична або юридична особа/ протягом кількох років не отримує дивіденди, не відповідає на письмові запрошення або ці запрошення повертаються з приміткою, що фірма вже не існує. Через який термін і на які рахунки спрямовуються ці суми?

С.Аржевітін,
голова правління
акціонерного банку "АЖІО", м.Київ

Відповідно до статті 12 Закону України "Про власність" дивіденди, нараховані акціонерним товариством, є власністю його акціонера. У разі недержання акціонером нарахованих дивідендів в обумовлений сторонами термін /наприклад 1-2 місяці/ акціонерне товариство на підставі статті 177 Цивільного кодексу України, статті 85 Закону України "Про нотаріат" передає в депозит грошові суми в нотаріальну контору за місцем виконання зобов'язання, якщо інше не передбачено договором між акціонером та акціонерним товариством.

Крім того, для акціонерів - фізичних осіб на підставі договору може бути відкритий банком особовий рахунок для переказування і зберігання на ньому нарахованих дивідендів.

Чи мають право комерційні банки укладати договори з комерційними структурами про надання останнім трастових послуг щодо управління майном? Якими інструкціями повинні керуватися посадові особи банку при укладанні трастових договорів? Із яких коштів банку надаються грошові кошти по трастових договорах?

Г.Лясковський,
перший заступник начальника
Головного управління МВС
України в м.Києві - начальник
управління по боротьбі з
організованою злочинністю

Відповідно до статті 3 /пункт 13/ Закону України "Про банки і банківську діяльність" комерційні банки можуть здійснювати довірчі операції /залучення та розміщення коштів, управління цінними паперами та інші/ за дорученням клієнтів. Таким чином, діючим законодавством допускається проведення банками довірчих операцій, під якими теорією та практикою розуміються операції щодо управління майном і виконання інших послуг за дорученням та в інтересах клієнтів на правах їх довіреної особи. Інструкції щодо проведення таких операцій у даний час не існує. Вони повинні проводитися на підставі чинного цивільного законодавства. При здійсненні довірчих операцій грошові кошти повинні надаватися не банками, а клієнтами. Банки ж повинні управляти коштами /в тому числі і розміщувати їх/ клієнтів.

Непоодинокі випадки, коли податкова інспекція в безакцептному порядку списує кошти /пеню і штраф/ із підприємств споживчої кооперації по заборгованості за товари народного споживання. Але ж це порушення Закону "Про споживчу кооперацію".

О.Фесак,
директор Нікопольської торгової
оптової міжрайонної бази
Дніпропетровської
облспоживспілки

Ви маєте рацію, згідно зі статтею 13 Закону України "Про споживчу кооперацію" списувати кошти з рахунків споживчих товариств, спілок та їхніх підприємств можна тільки за їхньою згодою або за рішенням судових органів. Отже, дії податкової інспекції неправомірні.

Законом України "Про джерела фінансування дорожнього господарства України" передбачено відрядження підприємствами і господарськими організаціями коштів, призначених для фінансування витрат на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування. Але хто і як повинен стягувати ці кошти? Місцеві податкові органи заявляють, що стягнення платежів даного виду не належить до їхньої компетенції. Просимо дати роз'яснення про порядок стягнення своєчасно не сплачених підприємствами і господарськими організаціями коштів на дорожні роботи.

В.Білоус,
директор Чернігівської філії
акціонерного товариства
"Укрінбанк"

Відповідно до статті 14 Закону України "Про внесення змін і доповнень до Закону України про систему оподаткування" від 02.02.1994 року відрядження та збори на будівництво, ремонт і утримання автомобільних доріг, а також податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів належать до загальнодержавних податків та інших обов'язкових платежів.

Податки та інші обов'язкові платежі з підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, не сплачені в установленний термін, стягуються податковими інспекціями у безспірному порядку, а з громадян - за рішенням суду або через нотаріальні контори за виконавчими написами.

Чи необхідно опротестовувати векселі, якщо векселедавцем зроблено на векселі надпис "Без протесту"?

Л.Омельченко,
перший заступник начальника
Дніпропетровського головного
регіонального управління
Промінвестбанку

На підставі статті 46 /частина 3/ "Положення про переказний і простий вексель", затвердженого постановою Центрального виконавчого комітету і Ради народних комісарів СРСР від 07.09.1937 року, векселедержатель має право на здійснення протесту в неакцепті, або неплатежі й у випадку підписання векселедавцем застереження "Без протесту". В цьому разі витрати, пов'язані з опротестуванням, покладаються на векселедержателя.

Збори засновників нашого банку прийняли рішення про спрямування 100 відсотків прибутку від статутної діяльності на розвиток банку. Однак податкова інспекція Печерського району м.Києва, посилаючись на Декрет Кабінету Міністрів України від 30.04.1993 року № 44-93 "Про сплату дивідендів /частини прибутку/ суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю державних підприємств і організацій", пред'явила розрахунок про сплату банком до бюджету дивідендів від прибутку на частку державного майна, переданого засновниками /корпорацією "Київміськбуд" та її підвідомчими підприємствами/ до статутного фонду банку.

Просимо пояснити, чи зобов'язаний банк після прийняття Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України, що регулюють банківську діяльність" сплачувати до бюджету дивіденди від прибутку, нараховані засновникам банку /форма власності підприємств-засновників - державна/, а також прибуток, який, згідно з нормативами, встановленими зборами засновників, спрямовується на розвиток банку?

В.Мірошниченко,
голова правління акціонерного
банку "Аркада", м.Київ

Повідомляємо, що Декрет Кабінету Міністрів України "Про сплату дивідендів /частини прибутку/ суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю державних підприємств і організацій" на даний час чинності не втратив. Законом України "Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України, що регулюють банківську діяльність", на який ви посилаєтесь, зміни до зазначеного декрету не вносилися. Отже, порядок сплати до бюджету дивідендів від прибутку на частку державного майна, переданого до статутного фонду банку засновниками, не змінився.

Я засновую фінансову компанію, яка, згідно із статутом, має займатися залученням і розміщенням грошових внесків, проведенням розрахунків і термінових платежів за дорученням клієнтів, відкриттям кореспондентських рахунків у банківських установах і здійсненням фінансових операцій на договірній основі або за дорученням /ліцензією/ останніх. Однак комісія з питань малого підприємництва Коломийського міськвиконкому відмовила мені в державній реєстрації фінансової компанії. Наскільки законні дії комісії міськвиконкому?

Ю.Романюк,
заступник голови правління
Коломийського відділення
загальноукраїнського об'єднання
приватних підприємців та
власників

Операції, які ви передбачили в статуті фінансової компанії, є банківськими операціями, визначеними в статті 3 Закону України "Про банки і банківську діяльність", і можуть виконуватися лише банківськими установами, зареєстрованими Національним банком України відповідно до вимог статті 22 названого закону. Оскільки ваша фінансова компанія не є банківською установою, то здійснювати банківські операції не має права.

Що ж стосується реєстрації фінансової компанії, засновником якої ви виступаєте, то це справа виконкому, дії якого ви маєте право оскаржити в судовому порядку.

У червні 1994 року я уклав договір із Маріупольським філіалом Страхового акціонерного товариства /САТ/ "Віспер" на антиінфляційне страхування коштів громадян під 800 відсотків річних строком на один рік. Проте в лютому нинішнього року САТ "Віспер", посилаючись на рішення Національного банку України про зменшення процентних ставок за депозитним договором, змінює з другого півріччя процент страхування із 800 до 300 відсотків річних. Прошу пояснити, чи має право САТ "Віспер" в односторонньому порядку порушувати умови договору, посилаючись на рішення Національного банку України?

В.Кацай,
м.Маріуполь

Депозитний вклад оформляється договором, в умовах якого повинні бути застережені всі питання, що регулюють відносини між вкладником і фінансово-кредитною установою, в тому числі й розмір процентних ставок по депозитних вкладах. Одностороння відмова від виконання зобов'язання і одностороння зміна умов договору, згідно зі статтею 162 Цивільного кодексу України, не допускаються. Якщо процентна ставка встановлена депозитним договором, кредитно-фінансова установа в односторонньому порядку не має права змінювати цю умову договору, в тому числі й у випадку зменшення процентної ставки Національним банком.

КРЕДИТНА ЕМІСІЯ НЕ САМА ХОДИТЬ, А Й ІНФЛЯЦІЮ ЗА СОБОЮ ВОДИТЬ

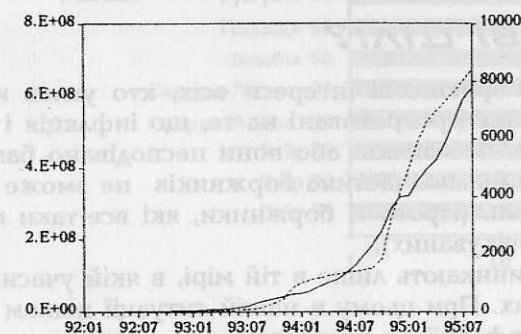
Так, перефразовуючи відоме прислів'я, можна оцінити експерименти України та інших держав із неконтрольованим нарощуванням грошової маси

- ❖ Великий дефіцит бюджету, який фінансувався майже виключно за рахунок кредитів НБУ, - головна причина високого рівня інфляції та її нестабільності в Україні у 1992-1995 роках
- ❖ Забезпечити точний прогноз інфляції неспроможна ніяка економетрична модель. Однак використання прогнозних моделей спільно з іншими експертними оцінками може багато в чому допомогти під час прийняття рішень
- ❖ Коли немає гарантії повного повернення кредитів, банки і вкладники автоматично скорочують свою кредитну діяльність. Що і спостерігається в Україні
- ❖ Знижуючи інфляцію, необхідно дбати про те, щоб не підірвати і без того "слабке здоров'я" банківської системи
- ❖ На думку прихильників збільшення грошової маси в Україні, надання додаткових кредитів підприємствам сприятиме швидкому зростанню економіки, залученню інвестицій, а отже, довгостроковому зростанню ВВП. Досвід Аргентини повністю спростовує подібні твердження

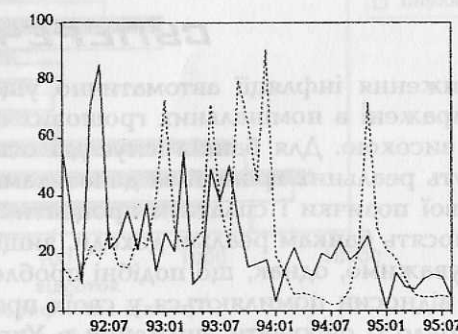
СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ У 1992-1995 РОКАХ

Головною причиною високого рівня інфляції та її нестабільності у 1992-1995 роках в Україні залишався великий дефіцит державного бюджету, який фінансувався майже виключно за рахунок кредитів НБУ. Лише останнім часом почала зростати частка зовнішнього фінансування і внутрішнього нецентральнобанківського - шляхом розміщення державних цінних паперів (хоча частка другого поки що залишається незначною). Вплив обсягу дефіциту бюджету і структури його фінансування на рівень інфляції - цікава тема для окремого дослідження та аналізу.

Взаємозв'язок "емісійні кредити, які надаються уряду, - грошова база - агрегати грошової маси - інфляція" набув у цей період стійкого характеру.

— M2 — ІЦІ
Графік 1.

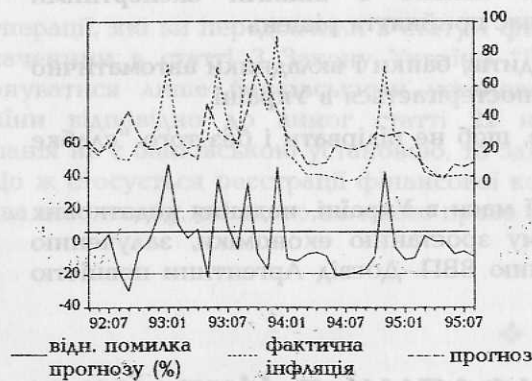
— приріст M2 — інфляція
Графік 2.

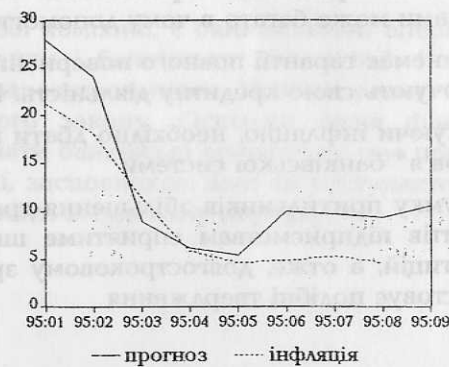
На графіку 1 наведено зростання широкого грошового агрегату M2 у трильйонах карбованців (ліва шкала) та індексу споживчих цін (ІСЦ) відносно січня 1992 року (права шкала). На графіку 2 - місячні відносні прирости грошового агрегату M2 (у процентах) та інфляції, вираженої як прирощення ІСЦ (у процентах).

Вплив зростання грошового агрегату M2 на інфляцію оцінювався із допомогою регресійної моделі. Як показник зростання грошової маси, яка впливає на інфляцію в період t , було обрано середнє геометричне від приростів M2 в $t-2$, $t-3$, $t-4$ періоди (наприклад, інфляцію травня 1995 року за цією моделлю визначають зростання M2 у березні, лютому і січні).

У процесі дослідження було встановлено, що весь період із січня 1992 року по серпень 1995-го можна поділити на два підперіоди: із січня 1992 року по квітень 1993-го і з травня 1993-го по серпень 1995 року. Вплив приросту грошової маси на величину інфляції в них суттєво відрізняється. Крім того, залежність інфляції від зростання грошової маси в першому підперіоді носить інший характер, ніж у другому. Тому ми вдалися до моделі, яка дає змогу аналізувати весь період, але з використанням різних формул у кожному з підперіодів.

Графік 3.

Графік 4.

На графіку 3 показано значення фактичної інфляції та її прогноз, який дає модель (права шкала у відсотках) за 1992-1995 роки, а також відносну помилку прогнозу у відсотках (ліва шкала). Графік 4 відображає рівень інфляції та її прогноз за останній період. Реальний рівень та його прогноз протягом цього періоду були дуже близькі.

Зазначимо, що ніяка економетрична модель не спроможна забезпечити точний прогноз. Однак використання прогнозних моделей одночасно з іншими експертними оцінками, в яких використовується вся доступна інформація (така, наприклад, як поточні і майбутні політичні та економічні рішення, очікування, інші фактори), може бути корисним під час прийняття рішень.

ЗНИЖЕННЯ ІНФЛЯЦІЇ І ТУРБОТА ПРО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ДВІ СУПЕРЕЧЛИВІ ЦІЛІ?

Зниження інфляції автоматично ущемлює фінансові інтереси всіх, хто уклав контракти, виражені в номінальних грошових одиницях і розраховані на те, що інфляція і надалі буде високою. Для банків існує дві основних небезпеки: або вони несподівано багато платитимуть реальних грошей за депозитами, або більша частина боржників не зможе повернути свої позички і сплатити проценти за ними. (Проте ті боржники, які все-таки платять, приносять банкам реальні доходи, вищі від очікуваних).

Зауважимо, однак, що подібні проблеми виникають лише в тій мірі, в якій учасники ринкових відносин помиляються у своїх прогнозах. При цьому в нашій ситуації цілком виправдано було б очікувати зниження в Україні інфляції як результату реалізації програми стабілізації, розробленої спільно із МВФ у жовтні 1994 року. Тому таких помилок повинно бути відносно мало. Якби інформація про зміни в грошових агрегатах була доступнішою для учасників ринку, вони, безперечно, зробили б правильні висновки щодо серйозності намірів НБУ та уряду в боротьбі проти інфляції.

Труднощі з поверненням кредитів та оплатою процентів можуть виникати із найрізноманітніших причин, у тому числі й просто через небажання платити. Тому в більшості розвинутих країн основний тягар неплатежу падає на боржників. Повернення боргів у таких випадках забезпечує судова система (зокрема на підставі законів про банкрутство і заставу). Таким чином, максимізується зацікавленість у наданні кредитів. Це стосується і банків, і всіх вкладників. Коли ймовірність повного повернення кредитів знижується, банки і вкладники скорочують свою кредитну діяльність, внаслідок чого банківська сфера звужується.

У зв'язку із цим варто проаналізувати недавні рішення, якими банкам пропонувалося зменшувати процентні ставки за укладеними раніше контрактами¹. Ці заходи були розроблені для того, щоб урятувати боржників без додаткової емісії та зростання інфляції. А що стосується "здоров'я" кредиторів, то про нього теж варто подбати, особливо у ситуації, коли проблема нестабільності банків, здається, загально визнана.

Чи означають ці міркування, що неможливо знизити інфляцію, не завдаючи шкоди банківській системі? Якоюсь мірою так, оскільки будь-яке зниження інфляції призведе до збільшення кількості банкрутів серед боржників. Однак це стурбує кредиторів менше, коли вони знатимуть, що влада діє повністю на підставі закону, який нині не допускає зниження процентної ставки в односторонньому порядку. Отже, виходить, що знижуючи інфляцію необхідно дбати про те, щоб не зашкодити здоров'ю банківської системи.

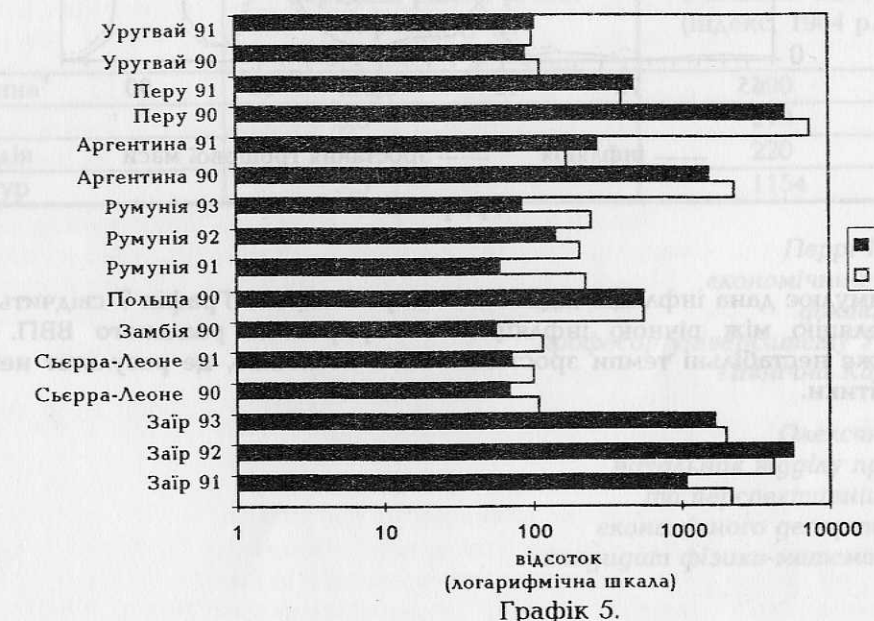
До речі, в усьому світі закони захищають насамперед кредиторів.

ЗРОСТАННЯ ГРОШОВОЇ МАСИ І ВИСОКА ІНФЛЯЦІЯ

У даних Міжнародного валютного фонду за 1990-1993² роки зареєстровано 16 випадків, коли річна інфляція перевищувала 100 відсотків і де є дані про приріст грошової маси. Аналіз згаданих випадків дає змогу зробити висновок про дуже тісний зв'язок (майже пропорційність) між цими перемінними для країн із високою інфляцією. Високу і статистично значиму кореляцію (0,92) видно із графіка 5. У ньому наведено країни і роки, коли в цих країнах була висока інфляція (Дельта M означає в графіку річний приріст грошової маси).

Ці тенденції все більше проявляються і в Україні. Якщо 1993 року внаслідок перших лібералізацій ціни в Україні зросли в 102,5 раза, а M2 лише у 18,99, то 1994 року ціни зросли вже у 5,01 раза, тоді як M2 - у 6,52.

Країни з високою інфляцією

Графік 5.

¹ Див.: "Фінансова Україна". - 1995. - 15 черв. - С. 17-19.

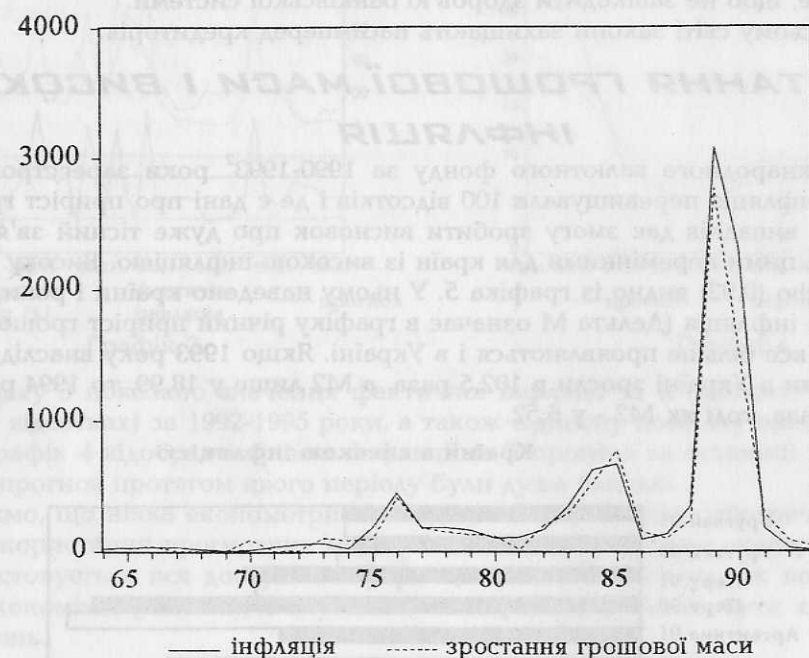
² Див.: IMF, International Financial Statistics Yearbook, 1994.

ІНФЛЯЦІЯ І ЗБІЛЬШЕННЯ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ В АРГЕНТИНІ У 1964-1993 РОКАХ

Інфляційні процеси та аргументи, які наводяться на користь зростання грошової маси в Україні, дуже схожі із тими, що мали місце в інших країнах. Коли політики голосують за зростання грошової маси, найчастіше вони сподіваються, що надання додаткових кредитів економіці сприятиме швидкому нарощуванню обсягів виробництва. До того ж, часто стверджують, що збільшення кредитів стимулюватиме вкладення інвестицій, а це у свою чергу забезпечуватиме довгострокове збільшення валового внутрішнього продукту. Досвід Аргентини за три останніх десятиліття дає цінний матеріал для перевірки правильності таких міркувань.

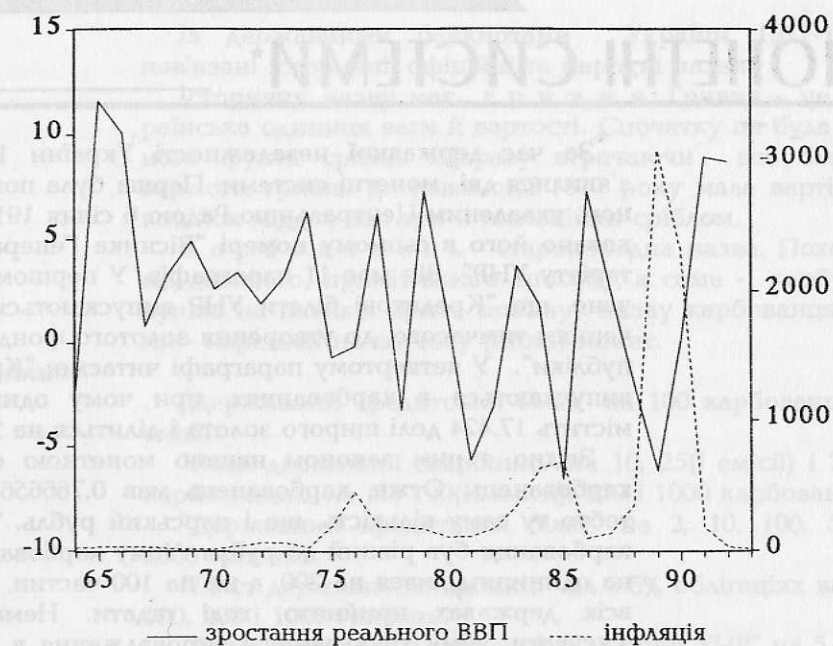
Із графіка 6 видно дуже тісний зв'язок між річними темпами інфляції та приростами грошової маси в Аргентині у 1964-1993 роках³. Зростання грошової маси майже одразу і пропорційно позначається на цінах.

Графік 6.

А чи стимулює дана інфляція піднесення виробництва? Графік 7 свідчить про українську негативну кореляцію між річною інфляцією та приростом реального ВВП. Тут варто відзначити і дуже нестабільні темпи зростання ВВП. Можливо, це результат непослідовної монетарної політики.

³ Усі дані - із International Monetary Fund, International Financial Statistics Yearbook, 1994.

Графік 7.

Аналізуючи фінансово-економічну ситуацію за такий тривалий період, головний висновок можна зробити той, що зростання грошової маси не сприяло суттєвому піднесенню економічного виробництва в Аргентині. На прикладі чотирьох країн, дані про які наводимо в таблиці, видно, що протягом трьох десятиліть економічне виробництво в Аргентині зросло найповільніше. Зокрема, Аргентині не вдалося наздогнати розвинутіші країни, навпаки вона відставала ще більше, ніж раніше. На відміну від Аргентини, в Сингапурі, де середня річна інфляція за період, який аналізується, була лише 3,5 відсотка, збільшення валового внутрішнього продукту було суттєво більшим, ніж у провідних промислових країнах.

Інфляція і збільшення ВВП у 1964-1993 роках

Країна	Середній рівень річної інфляції (у %)	Реальний ВВП у 1993 р. (Індекс, 1964 р. = 100%)
Аргентина ⁴	108,6	190
США	5,3	219
Фінляндія	7,2	220
Сингапур	3,5	1154

Перрі ПАТТЕРСОН,
економічний радник НБУ,
доктор економіки,
професор університету Уейк-Форест,
Північна Кароліна, США

Олександр ПЕТРИК,
начальник відділу прогнозування
та перспективних досліджень
економічного департаменту НБУ,
кандидат фізико-математичних наук

⁴ Дані про ціни в Аргентині наведено за 1973-1985 роки. Аналіз тривалішого періоду ускладнений у зв'язку з відсутністю єдиного індексу цін за весь період.

ДВІ МОНЕТНІ СИСТЕМИ*

За час державної незалежності України 1917-1920 років з'явилися дві монетні системи. Перша була пов'язана із законом, ухваленим Центральною Радою 6 січня 1918 року. Надруковано його в цьому номері "Вісника Генерального Секретаріату УНР". Він має 11 параграфів. У першому з них зазначено, що "Кредитові білети УНР випускаються під забезпеченням тимчасово, до утворення золотого фонду, майном Республіки". У четвертому параграфі читаємо: "Кредитові білети випускаються в карбованцях, при чому один карбованець містить 17.424 долі щирого золота і ділиться на 200 шагів".

Згідно з цим законом нашою монетною одиницею став карбованець. Отже, карбованець мав 0.766656 грама золота, тобто ту саму кількість, що і царський рубль. Тому і паритет карбованця був рівний до рубля. Чому карбованець як монетна одиниця ділився на 200, а не на 100 частин, як це майже у всіх державах прийнято, годі гадати. Немає можливості з'ясувати, чому друкування і впровадження в обіг розпочато лише одною і то відразу аж стокарбованцевою банкнотою.

Друга наша монетна система пов'язана із законом Центральної Ради від 1 березня 1918 року, за яким монетною одиницею стала гривня, яка мала 8.712 долі¹, або 0.383328 грама щирого золота й ділилася на 100 шагів. Дві гривні відповідали одному карбованцю, і це було написано на дво гривневому білеті. В законі чітко визначено, які номінали гривні мають з'явитися в обігу (2, 5, 10, 20, 50, 100 і 1000 грв.). Грошова емісія була обмежена до 100 мільйонів карбованців.

Оголошена владою емісія 20 і 50 гривень не була здійснена, а замість них пізніше емітовано 500 і 2000 гривень.

Замовлені урядом УНР білети вартістю 2, 10, 100 і 500 гривень друкувалися в Берліні, в державній друкарні, яка поставила на аверсах свої ініціали "RD" (=Reichsdruckerei). Випущені в обіг друковані в Німеччині гривні не зовсім тотожні зразкам, виготовленим нашими митцями. Сталося це тому, що німецькі друкарні інколи самовільно змінювали кольори, проти чого український уряд протестував і навіть надіслав до Берліна спеціальну комісію, щоб наглядала за друком, та вже було запізно.

Вищезгадана друкарня в Берліні видрукувала нашої державі 10 білетів Державної скарбниці. Сім з них створив Ю.Нарбут, дві - І.Мозалевський і одну - В.Кричевський.

Декретом гетьмана від 9 травня 1918 року проголошено повернення до карбованця. Отже, карбованець знову став державною валютою України.

Право емісії грошових знаків в Україні було надане виключно Державному банкові.

* З книжки Миколи Гнативака "Державні гроші України 1917-1920 років". - Київ: Огайо. - 1973.

Друкується зі скороченнями та стилістичними правками.

¹Одна доля - це 0.044 грама.

Назви державних банкнот

Із державними банкнотами України 1917-1920 років пов'язані історичні, офіційні та народні назви.

Історичну назву має гривня. Гривня - це давня українська одиниця ваги й вартості. Спочатку це була назва одного фунта срібла. Щоразу втрачаючи все більше свою вартість, гривня до революції 1917 року мала вартість десяти копійок міддю, або три й півкопійки сріблом.

Карбованець - старонародна назва. Походить вона від давнього, примітивного способу, а саме - карбування рахунків на патику. Дехто пов'язує назву карбованця з карбами - нарізами на вінчику (отоці) монет.

Офіційні назви банкнот

"Державний кредитовий білет" на 100 карбованцях першої емісії.

"Знак державної скарбниці" на 10, 25(I емісії) і 25(II емісії) карбованцях, на 50, 100(II емісії), 250 і 1000 карбованцях.

"Державний кредитовий білет" на 2, 10, 100, 500, 1000 і 2000 гривнях.

"Білет державної скарбниці" на 3.6% облігаціях вартістю 50, 100, 200 і 1000 гривень.

"Розмінний знак державної скарбниці УНР" на 5 гривнях.

Шаг - "дзвінка монета"

Згідно із законом Центральної Ради замість металевих грошей - більйону - тимчасово було випущено паперову дрібну "монету" малих номіналів від 10 до 50 шагів. Шаг був сотою часткою гривні і двохсототою - карбованця. Цю "розмінну монету" - більйон - друковано на негумованому картонному папері тими самими кліше і кольорами, що й перші українські поштові марки. Лицьові боки цих "монет" нічим не відрізнялися від поштових марок, лише папером, і на зворотному боці давалося пояснення про те, що вони - рівнозначні монеті. Потім ці паперові гроші - "монети" - були позубковані, а поштові марки - обтиснені (лише мінімальна кількість поштових марок була зубкована). Папір для таких "монет" брали злегка забарвлений, найчастіше домішкою жовтої фарби.

Українська розмінна чи "дзвінка монета" мала п'ять вартостей: 10, 20, 30, 40 і 50 шагів. Усі ці паперові "монети" мали однаковий розмір 30х25 мм, і всі були зубковані 11 та 1/2, а це означає, що на довжині двох сантиметрів папір між ними продірявлено одинадцять і півраза.

У побуті ці "шагівки" народ звав "метелики", "гроші" або просто "марки".

ДЕЩО ПРО ВАЛЮТУ, ГРОШІ, БАНКНОТИ І МОНЕТИ

Валюта

Валюта (з лат. valeo, італ. valuta) - грошова одиниця, прийнята за основу грошової системи, що діє в країні (золота, срібна, двометальна чи паперова).

У міжнародному платіжному обігу мають значення лише ті валюти, що не втратили зв'язку із золотом, тобто такі, у яких валютна одиниця має певну кількість золота, що визначає її вміст. Встановлення місткості золота щодо своєї валюти є суверенним правом кожної держави. Співвідношення валют різних країн, побудованих на місткості золота валютних одиниць, визначає їхній валютний (монетний) паритет.

Гроші

Гроші за господарства, заснованого на обміні добром та послугами, є засобом обміну й мірилом вартості, а також засобом збереження вартостей і законним платіжним засобом. Цю останню властивість грошам надає держава, яка через своє законодавство взагалі керує грошовим обігом країни. Гроші можуть мати свою власну цінність (предметні гроші - металеві) і цінність, похідну від функцій, що їх вони виконують (паперові гроші).

Розвинуте товарне виробництво й обмін не можуть здійснюватися без грошей, які свою роль в економіці виконують через властиві їм функції.

Паперові гроші

Паперові гроші - знаки дійсних золотих або срібних грошей, випущених державою в обіг, наділені примусовим курсом і замінюють дійсні гроші в їхній функції засобу обігу і платежу. Паперові гроші на золото не розмінюються, і вони не мають власної вартості. Відносна вартість паперових грошей визначається вартістю золота, яке вони заступають в обігу.

Паперові гроші вперше були випущені в Китаї ще в XII столітті, у Франції - в 1716 році і в Англії в кінці XVIII століття. Росія випустила паперові асигнації в 1769 році за царіці Катерини II для фінансування війни з Туреччиною.

Банкноти (в однині - **банкнот**а), банківські білети, знаки чи білети Державної скарбниці - це кредитні гроші, які з'явилися в XVII столітті з розвитком вексельної системи, їх випускали торговельні, а згодом емісійні державні банки. Банкноти були забезпечені золотом банку, і емісійні банки обмінювали їх на золото. В сучасний період такі банкноти перетворюються в паперові гроші, а їхній надлишок посилює інфляцію і валютний хаос.

Монета (білльон)

Монета (лат. - moneta, франц. - billion, англ. - coin) - грошовий знак, випущений державою та виготовлений із металу (золото, срібло, мідь, нікель тощо). Монета вважається повноцінною, якщо лігатура (домішок до металу) не перевищує 10 відсотків. Спершу металеві гроші виступали у формі зливків срібла або золота.

Монета має лицьовий (аверс) і зворотний (реверс) боки та обріз (гурт).

Монетарство поширилося в античній Греції, а найбільше в Римі, де був перший у світі монетний двір при храмі Юнони-Монети, звідки й пішла назва - "монета".

Нині карбують лише неповноцінну монету, звану білонною чи розмінною монетою, або популярно білльоном. Вартість металу, витраченого на білльон, є меншою від номіналу.

Гривня

Гривня - це найстаріша, згадувана вже у "Руській Правді" шестикутна одиниця ваги (приблизно фунт), що правила й за монету. Вона поділялася в різні часи на 20 ногат, на 25 чи пізніше 50 кун, на 50 резан і приблизно на 100 векш чи вевериць. Однак реальна вартість цих менших від гривні номіналів незрозуміла.

Гривня була золотою і срібною. Срібна важила вдвічі більше. Золота гривня в Києві ділилася на 72 золотники, а в

Новгороді - на 96, і за неї платили 56 дукатів. Один золотник мав 4.2 г. У XII столітті застосовували гривню кун (еквівалент цінного хутра або чужої монети), вартість якої становила 25 кун або 50 резан. Золота гривня дорівнювала 50 гривням кун, а срібна - 7.5. Потім монетна гривня стала важити половину, а з XIII-XIV століття зменшилася до 184 г срібла. Наприкінці XIII століття з'явився зливков у половину грошової гривні - карбованець, який і витіснив гривню остаточно з обігу в XV столітті.

Карбованець

Карбованець з'явився у грошовому обігу княжої Русі в XIII столітті у вигляді зливка срібла. Від 1534 року карбованець став одиницею грошової системи Росії і мав 68 г срібла. Карбованець поділявся на 100 копійок або 200 шагів чи 400 півшагів. З 1704 року регулярно карбували карбованці, і цим започаткували десяткову монетну систему. З кінця XVIII століття вага срібла одного карбованця сягала 18 г, а в 1897 році срібло замінено золотом (1/15 імперіала), однак золотих карбованців не карбували. Після першої світової війни карбували срібні карбованці, а від 1924 року лише частково срібні і щораз із зменшеною його лігатурою (домішкою). З 1950 року курс карбованця обчислювали відносно до золота (0.222168 г), а з 1 січня 1961 року збільшено вартість до 0.987412 грама.

Назву "карбованець" у сучасній Україні тлумачать від карбування, тобто від утворення рельєфних зображень на верхніх медалей та монет.

Шаг

Шаг - це вартість російської півкопійки або польського "трояка". Походження назви "шаг" і досі остаточно не з'ясовано.

МИТЦІ - ТВОРЦІ БАНКНОТ УКРАЇНИ**ГРИГОРІЙ ЗОЛотов -**

маляр і графік, викладач друкарської школи В.Кульженка в Києві. Автор грошового знака на 10 крб., друкованих 1919 року в Кам'янці-Подільському.

ОЛЕКСАНДР КРАСОВСЬКИЙ -

графік. Автор грошових знаків на 25 крб. і 50 крб., друкованих у Києві в квітні 1918 року.

ВАСИЛЬ КРИЧЕВСЬКИЙ -

графік, видатний митець, який виховав цілу плеяду своїх послідовників, провідна й авторитетна постать у мистецтві України. Творець, "батько" нової української школи в архітектурі, графіці, декоративному та промисловому мистецтві. Майстер ренесансу й плідного розвитку рідного мистецтва, а з ним і національної свідомості населення. У своїй творчості широко використовував традиційні форми українського народного мистецтва та архітектури, чим розпочав відродження українського стилю.

Автор банкноти на 2 гривні 1918 року, а також герба України та державної печатки.

ІВАН МОЗАЛЕВСЬКИЙ -

графік, спеціаліст із різьблення по дереву, майстер екслібрису, ілюстрації книг, мініатюри на слоновоїх кістках.

Автор кредитових білетів на 1000 і 2000 гривень, надрукованих у 1918 році в Берліні.

ЮРІЙ НАРБУТ -

це найбільший майстер власного стилю та ідеолог української графіки, що залишив безсмертні твори книжкової та меморіальної графіки і державних знаків УНР. Мав великий вплив на українську графіку наступних десятиліть. Його мистецька творчість (Глухів, Петербург, Мюнхен, а від березня 1917 року - Київ), спочатку класично-ампірна, поступово збагачується традиціями української історичної спадщини, передусім часів барокко, і як своєрідна та глибоконаціональна стає школою нашої модерної графіки і зразком для послідовників. Професор Академії мистецтв у Києві, а з грудня 1918 року - її ректор. Серед безлічі неперевершених творів виконав цикл державних паперів, банкнот, поштових марок, грамот, ратифікаційних актів тощо. Крім того, створив ілюстрації до книг, екслібриси, видавничі знаки, обкладинки, заставки, був фахівцем з геральдики, активним членом комісії по створенню герба України, автор нового герба (козак із рушницею, тризуб угорі).

Створив оригінальний шрифт ("Українська абетка"), прозваний потім "нарбутівкою". Його твори зберігаються в музеях Києва, Харкова та інших містах. Посмертна виставка відбулася в жовтні 1926 року.

Юрій Нарбут автор першого грошового знака на 100 крб., трьох кредитових білетів у гривнях (10, 100 і 500), одного кредитового білета 100 крб., чотирьох облігацій у гривнях (50, 100, 200 і 1000) та поштових марок і розмінної "дзвінкої монети" - 30, 40 і 50 шагів, надрукованих у 1918 і 1919 роках. Крім того, в 1920 році у Відні розпочато друкування двох білетів його проекту на 50 і 1000 гривень, але емісії не закінчено.

АНТІН ПРИХОДЬКО -

графік, автор грошового знака на 250 карбованців, надрукованого в 1919 році в Кам'янці-Подільському.

АНТІН СЕРЕДА -

графік і майстер декоративного мистецтва, був професором художнього інституту в Києві. Автор перших поштових марок України на 10 і 20 шагів, надрукованих у Києві перед липнем 1918 року, які застосовувалися і як "розмінна монета" такої ж вартості.

Підготувала Світлана СОЛОМОНЕНКО

Семінар банкірів

Банківській академії Національного банку не минуло ще й року, але вже можна говорити про хороші її традиції. Ось і нещодавно тут відбувся семінар "Грошова політика НБУ та банківська статистика", на який були запрошені представники регіональних управлінь Нацбанку. Семінар мав в основному методологічне спрямування. Перед його учасниками виступили радник Голови Правління НБУ з питань макроекономіки В.І.Лисицький, директори департаментів Н.І.Гребеник, А.І.Степаненко, начальники управлінь М.В.Ільїн, В.О.Мигашко, С.Ю.Михайличенко, В.О.Жабровець, С.О.Брагін, М.О.Озель, інші фахівці НБУ. В роботі семінару також взяв участь і виступив представник департаменту статистики Міжнародного валютного фонду пан Річард Хайдс, місія якого з питань монетарної та банківської статистики збіглася з терміном проведення цього заходу.

У своєму виступі пан Річард Хайдс особливу увагу приділив питанню вдосконалення надійності та достовірності даних монетарної і банківської статистики Національного банку України.

У центрі уваги семінару були питання, пов'язані з діяльністю НБУ як головного банку держави, його роллю у зміцненні державності України та реформуванні економіки. Зокрема, мова йшла про шляхи реалізації Основних напрямів грошово-кредитної політики Нацбанку на 1995 рік, про механізми регулювання грошовим обігом та розміщення державних цінних паперів, питання банківського нагляду, валютного регулювання і валютного контролю, правового та інформаційного забезпечення регулюючих та наглядових функцій НБУ.

Окремий блок питань - це створення основ для побудови грошово-кредитної та банківської статистики і статистики платіжного балансу з використанням методології Міжнародного валютного фонду й міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і статистики, їх зв'язок з макроекономічними системами даних, таких як статистика національних рахунків та статистика державних фінансів.

Розглянуто роль державних класифікаторів у створенні статистики, шляхи вдосконалення бухгалтерської і статистичної звітності в банках. Зацікавила усіх і тема розмови про автоматизацію збору та обробки інформації у банківській системі.

Слухачі ознайомилися з останніми проектами нормативних документів НБУ, зокрема з Положеннями про кредитування та рефінансування Нацбанком України комерційних банків під заставу державних цінних паперів.

Крім того, учасники семінару висловили свої думки відносно окремих напрацювань Концепції становлення та розвитку банківської системи України, яка в даний час розробляється нашим департаментом разом з іншими підрозділами НБУ.

На заключному засіданні підбивалися підсумки роботи, висловлювалися побажання щодо вдосконалення такої форми навчання. Узагальнення анкет опитування учасників семінару свідчить, що семінар був досить корисним.

Лілія ВОРОНОВА,
директор економічного департаменту НБУ

Від Національного банку України

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління Національного
банку України N 34 від 22.02.1994 р.

**ПОРЯДОК
ФОРМУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ
ОБОВ'ЯЗКОВИХ РЕЗЕРВІВ***

З метою ефективного регулювання грошової маси та забезпечення ліквідної діяльності комерційних банків за їх невідкладними зобов'язаннями відносно залучених коштів юридичних та фізичних осіб Національний банк України встановлює такий порядок формування комерційними банками обов'язкових резервів.

Обов'язкові резерви повинні постійно знаходитися на кореспондентському рахунку установ банку в Національному банку України.

Величина обов'язкових резервів визначається щодавно у розмірі визначеного відсотка від середньоарифметичних залишків залучених банком коштів, який встановлюється Національним банком України на відповідний період.

До залучених коштів належать кошти, що знаходяться на розрахункових, депозитних, поточних, бюджетних рахунках юридичних та фізичних осіб та загальнобанківських рахунках комерційного банку.

Цільове спрямування залучених коштів	NN балансових рахунків	Діючі норми резервування (за станом на 01.07.1995 р.)
Кошти на рахунках капіталовкладень	181, 182, 183, 184, 188, 740 мінус 775а, 741 - 744, 746 - 748	15
Кошти державних та позабюджетних фондів	143, 148, 691, 692, 693, 699, 749, 807, 814, 817	15
Кошти місцевих бюджетів	130 - 134	15
Кошти на розрахункових, поточних рахунках юридичних осіб	120, 141 - 142, 144, 163, 200 - 644, 670, 671, 673, 695, 696, 697, 700 - 708, 715, 810	15
Кошти на рахунках державного бюджету (спецрахунки)	123, 126, 127, 128	15
Кошти цільового використання	726	100
Валютні депозити юридичних осіб	630 - 639, 730, 735	2
Кошти на рахунках фондів резервування процентів за вкладми населення і депозитами юридичних осіб	731, 752	100
Тимчасово вільні залишки кредитів Національного банку, куплених на цільових кредитних аукціонах	із розшифровки комерційного банку	100
Кошти на рахунку "Урожай - 95"	721	100
Депоновані кошти	720, 722, 723, 724	15
Кошти в розрахунках банків (на коррахунках)	160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170	15
Депозити юридичних осіб	683, 684, 685, 686, 713, 714, 717	15
Депозити фізичних осіб (вклади до запитання і строкові вклади населення)	680, 681, 682, 711, 717, 731 (тільки по Ощадбанку)	7.5
Інші пасиви банків	199, 902 (п.с.), 904 (п.с.), 907 п.	15

* Документ подається з урахуванням внесених пізніше змін і доповнень.

Якщо на окремих активно-пасивних балансових рахунках актив перевищує пасив, то враховуються тільки пасивні залишки.

Розрахунок розміру обов'язкових резервів проводиться тричі на місяць за кожну декаду (1-10, 11-20, 21-31).

Кримське республіканське та регіональні управління Національного банку протягом 3-х днів після визначеного періоду (до 3, 13 і 23 числа щомісячно) повинні отримати від кожного комерційного банку (філії) дані за встановленою згідно з додатком до цієї вказівки формою. Подана інформація звіряється з даними щоденних балансів комерційного банку, які знаходяться в Національному банку, або за балансними даними, що надаються комерційним банком (філією), і визначається правильність дотримання згідно з ними комерційними банками (філіями) встановленої норми обов'язкових мінімальних резервів за кореспондентським (субкореспондентським) рахунком комерційних банків.

У тих випадках, коли фактична середньоарифметична сума залишків коштів на коррахунку за визначений період буде меншою від розміру встановленої норми обов'язкових резервів відносно залучених комерційним банком коштів, банк сплачує штраф у певному розмірі від недозарезервованої суми залучених коштів, яка встановлюється Національним банком України на відповідний період. (З 01.07.1995 р. - у розмірі неправомірно отриманого доходу).

Кримське республіканське та регіональні управління визначають середню (арифметичну) суму залишків на коррахунку (субкоррахунку) комерційного банку (філії), виходячи із встановленої норми, та фактичну середню суму залишків на коррахунку (субкоррахунку). Різниця між середньою сумою залишків коштів на коррахунку (субкоррахунку), виходячи із встановленої норми, та сумою, що фактично склалася, помножена на число днів періоду, є сумою, на яку сплачується штраф. Суми залучених коштів та залишки на коррахунках за вихідні та святкові дні беруться на рівні останнього робочого дня.

Форма довідки, яку повинні подавати комерційні банки, Кримське республіканське та регіональні управління Національного банку, наводиться в додатку 1.

Приклад визначення суми штрафних санкцій наводиться в додатку 2.

Управління кредитного регулювання НБУ

Додаток 1

Довідка про залучені кошти та їх залишки на кореспондентському рахунку _____
назва комерційного банку
за _____
період _____
у млн.крб.

	Показники	Дати визначеного періоду										Середньоарифметична
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Сума залучених коштів											
2.	Сума обов'язкового залишку коштів на коррахунку, виходячи із норми обов'язкових резервних вимог (% від суми за р.1)											
3.	Фактична сума залишку коштів на коррахунку											
4.	Відхилення (+, -) р.2 - р.3											
5.	Сума плати за недотримання нормативу резервних вимог	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Голова Правління комерційного банку (філії)
Головний бухгалтер

Додаток 2*

Приклад (дані умовні)

Дні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Серед- ньоариф- метична	Сума за 10 днів
Показники												
1. Сума залуче- них коштів	300	310	290	300	320	280	300	320	310	290	302.778	
2. Сума обов'язкового за- лишку коштів на коррахунку, вихо- дячи із норми обов'язкових ре- зервних вимог (млн. крб.)	90.0	93.0	87.0	90.0	96.0	84.0	90.0	96.0	93.0	87.0	90.833	
у %	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	
3. Фактичні за- лишки коштів на коррахунку (млн. крб.)	80	110	90	80	90	70	85	90	85	103	87.944	
у %	26.7	35.5	31.0	26.7	28.1	25.0	28.3	28.1	27.4	35.5	29.0	
4. Відхилення: (+, -) рядок 3 - рядок 2 (млн.крб.)	-10	17	3	-10	-6	-14	-5	-6	-8	16	-2.889	
у % до суми рядка 1	-3.3	5.5	1.0	-3.3	-1.9	-5.0	-1.7	-1.9	-2.6	5.5	-1.0	
5. Сума плати за недотримання нормативних ре- зервних вимог (5% за кожний день)	-0.5	0.85	0.15	-0.5	-0.3	-0.7	-0.25	-0.3	-0.4	0.8	-0.144	-1.444

*Новий порядок визначення штрафів - у розмірі неправомірно отриманого доходу - доведений до регіональних управлінь Національного банку України та комерційних банків листом № 278 від 31.07.1995 р.

Телеграми Національного банку України (Емісійно-кредитний департамент)

N 259 від 07.06.1995 р.

Голові правління
Республіканського банку Криму,
начальникам обласних управлінь
Національного банку України,
головам правлінь
Промінвестбанку,
Укрсоцбанку,
банку "Україна",
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

Для забезпечення виконання розпорядження Президента України N 88/95 - РП від 22.05.1995 р. "Про заходи щодо розв'язання кризи платежів і підтримки вітчизняних виробників" та враховуючи важливість кредитно-фінансової підтримки розвитку виробництва галузей економіки, Національний банк України пропонує комерційним банкам спрямовувати мобілізовані ними кредитні ресурси на кредитування інвестиційних програм суб'єктів підприємницької діяльності й керуватися таким.

Комерційні банки самостійно мобілізовані ними кредитні ресурси спрямовують на кредитування названих програм за плату, не більшу за облікову ставку Національного банку України.

Надання таких кредитів обліковується на балансовому рахунку N 775.

На суму фактично наданих кредитів на інвестиційні програми, які знайшли відображення в бухгалтерській звітності за балансовим рахунком N 775, коригується сума обов'язкових резервів, яка підлягає резервуванню на кореспондентському рахунку комерційного банку в порядку, викладеному в листі Національного банку України N 141 від 15.06.1994 р.

При зміні умов резервування Національний банк України дасть відповідні вказівки регіональним управлінням Національного банку України та комерційним банкам.

Регіональні управління Національного банку України зобов'язані забезпечити чіткий контроль за правомірністю та достовірністю сум, на які коригується розмір обов'язкових резервів за коррахунками комерційних банків згідно із цією вказівкою.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Стельмах

Голові правління
Республіканського банку Криму,
А.Ф.Бурдюгову,
начальникам обласних
та по м. Києву і Київській
області управлінь
Національного банку України,
голови правління
Ощадного банку України
А.А.Колесникову

N 261 від 09.06.1995 р.

Згідно з прийнятим рішенням Правління Національного банку України норма обов'язкових резервів для установ Ощадного банку України встановлюється з 1 червня 1995 року в розмірі 7.5 відсотка від суми залучених коштів населення на строкові вклади та вклади до запитання.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Стельмах

Республіканському банку Криму,
обласним управлінням
Національного банку України,
ОПЕРУ Національного банку України,
Промінвестбанку України,
банку "Україна",
Укрсоцбанку,
Укресімбанку,
Ощадному банку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

N 26013/596-2752 від 13.06.1995 р.

У зв'язку із запитом щодо застосування комерційними банками вказівок Національного банку України N 259 від 07.06.1995 р. роз'яснюємо, що їх дія не поширюється на надані банками раніше довгострокові кредити, а починається при видачі нових кредитів на інвестиційні програми.

Суми обов'язкових резервів коригуються при наданні комерційними банками нових кредитів на інвестиційні програми, починаючи з моменту прийняття даних вказівок.

Про суми фактично наданих кредитів на інвестиційні програми і відображених на балансовому рахунку N 775 комерційні банки дають в цьому випадку окрему розшифровку. Програмне забезпечення за формою N 700-Р із цього питання буде надано.

У щоквартальній звітності за формою N 741 у групі 3 довгострокові кредити на інвестиційні програми відображаються комерційними банками у встановленому порядку, тобто в розрізі балансових рахунків.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Стельмах

N 26013/639-2982 від 22.06.1995 р.

Республіканському банку Криму,
обласним управлінням
Національного банку України,
ОПЕРУ Національного банку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

З метою здійснення контролю за цільовим використанням кредитів, куплених комерційними банками на цільових кредитних аукціонах Національного банку України, які проводяться відповідно до Указу Президента України N 194/95 від 09.03.1995 р. для підприємств агропромислового комплексу та державної кредитної підтримки підприємств і організацій, просимо взяти до уваги і виконання таке.

1. Кредити, куплені на цільових кредитних аукціонах, відображаються на балансовому рахунку N 816 (пасивний), а надані банками цільові кредити суб'єктам господарювання - на відповідних балансових рахунках; у статзвітності за формою N 722 - за шифрами кредиту 38 та 39. Характеристика цих операцій подається в листі Національного банку України N 241 від 23.03.1995 р.

2. Тимчасово вільні кредити Національного банку України, куплені на цільових кредитних аукціонах, не використовуються комерційними банками як кредитні ресурси і підлягають обов'язковому резервуванню в повній сумі на коррахунку до закінчення строку користування цільовими кредитами відповідно до укладених договорів.

3. Обов'язкове резервування цих цільових кредитів вводиться, починаючи з третьої декади червня цього року, згідно з діючим порядком. Дані про суми тимчасово вільних кредитів вводяться в звітність за формою 700-Р із розшифровки комерційного банку і визначаються як різниця між сумою за рахунком N 816 і загальною сумою заборгованості за виданими кредитами, відображеними на відповідних балансових рахунках за шифрами 38 та 39.

Програмне забезпечення з цього питання буде надано.

4. У розшифровках комерційного банку (філії) необхідно для здійснення контролю Національним банком України і його структурними підрозділами подавати такі дані: про отримані цільові аукціонні кредити, надання їх суб'єктам господарювання, в т.ч. підприємствам агрокомплексу, державну кредитну підтримку підприємств і організацій інших галузей господарства та про суми вільних цільових кредитів.

5. У подальшому облуправліннями Національного банку здійснюється контроль за використанням комерційними банками цільових кредитів та вільними їх залишками відповідно до даних балансів і статзвітності комерційних банків за формою N 722.

За порушення вказівок Національного банку України до комерційних банків застосовуються економічні санкції, передбачені кредитними угодами, укладеними Національним банком України та його регіональними управліннями з відповідними комерційними банками.

Заступник Голови
Правління НБУ

В.М.Кравець

№ 26013/811-3523 від 21.07.1995 р.

Кримському республіканському
та обласним управлінням
Національного банку України,
Промінвестбанку,
банку "Україна",
Укредбанку,
Укресімбанку,
Ощадбанку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

У зв'язку із запитом з місць щодо коригування обов'язкових резервів на суму кредитів, наданих комерційними банками суб'єктам господарської діяльності на інвестиційні програми роз'яснюємо таке.

До кредитів інвестиційного характеру не належать кредити, які надаються комерційними банками суб'єктам господарської діяльності за рахунок власних ресурсів, мобілізованих ними самостійно строком до 1 року і не підлягають відображенню в балансі за балансовим рахунком N 775. Такі кредити відображаються в балансі на відповідних балансових рахунках клієнтів та шифрах кредитів, передбачених номенклатурою статистичної звітності. На суму фактично виданих кредитів на вказаний термін не підлягає коригуванню сума обов'язкових резервів, що повинна знаходитись на коррахунку комерційного банку.

Фактично надані комерційними банками кредити на вказані цілі строком понад 1 рік відображаються в балансі на балансовому рахунку N 775, і лише на цю суму коригується сума обов'язкових резервів відповідно до вказівок Національного банку України від 07.06.1995 р. N 259 та від 13.06.1995 р. N 26013/596-2752.

Регіональним управлінням Національного банку України необхідно встановити чіткий контроль за правомірністю і достовірністю сум, на які коригується розмір обов'язкових резервів за коррахунками комерційних банків згідно з цією вказівкою. При здійсненні перевірок комерційних банків на місцях рекомендуємо також перевіряти достовірність відображення операцій за балансовим рахунком N 775 відповідно до укладених банками кредитних угод з клієнтами щодо видачі їм довгострокових кредитів.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Степелях

N 26013/812-3522 від 21.07.1995 р.

Кримському республіканському
та обласним управлінням
Національного банку України,
Промінвестбанку,
банку "Україна",
Укредбанку,
Укресімбанку,
Ощадбанку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

Національний банк України доводить до вашого відома, що згідно з прийнятим Правлінням Національного банку рішенням та з метою заохочення комерційних банків до вкладання кредитних ресурсів, мобілізованих ними самостійно в державні цінні папери, починаючи з 1 серпня 1995 року на суму куплених банками державних цінних паперів, заборгованість за якими відображається на балансовому рахунку N 194, коригується (зменшується) сума обов'язкових резервів, яка підлягає резервуванню на кореспондентському рахунку комерційного банку відповідно до порядку, викладеного в листі Національного банку України від 15.06.1994 р. N 141.

Регіональні управління Національного банку України зобов'язані забезпечити чіткий контроль за правомірністю та достовірністю сум, на які коригується розмір обов'язкових резервів на коррахунках комерційних банків.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Степелях

N 26013/943-3902 від 11.08.1995 р.

Кримському республіканському
та обласним управлінням
Національного банку України,
Промінвестбанку,
банку "Україна",
Укредбанку,
Укресімбанку,
Ощадбанку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

У зв'язку із запитом з місць роз'яснюємо, що сума обов'язкових резервів, яка повинна знаходитись на коррахунках комерційних банків, коригується тільки на суму кредитів, наданих комерційними банками суб'єктам господарської діяльності за рахунок власних ресурсів, мобілізованих ними самостійно на кредитування затрат інвестиційного характеру строком понад 1 рік, відображених на балансовому рахунку N 775, та на суму куплених банками державних цінних паперів, відображених на балансовому рахунку N 194, про що комерційним банкам надавалися відповідні вказівки.

Обов'язкові резерви, які повинні знаходитись на коррахунках банків, не коригуються на суму предметів, наданих комерційними банками суб'єктам господарської діяльності за рахунок власних ресурсів на інші цілі, включаючи і кредити, надані згідно з Указом Президента України N 194/95 від 09.03.1995р.

У зв'язку з викладеним, Національний банк України не прийматиме до розгляду клопотання комерційних банків про надання їм пільг щодо коригування обов'язкових резервів, якщо з цього питання Правлінням Національного банку України не приймалися відповідні рішення.

Просимо керівників комерційних банків України врахувати ці роз'яснення в практичній роботі.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Стельмах

№ 26013 / 1056 - 4237 від 04.09.1995 р.

Кримському республіканському
та обласним управлінням
Національного банку України,
ОПЕРУ НБУ,
Промінвестбанку,
банку "Україна",
Укрсоцбанку,
Укрексімбанку,
Ощадбанку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

Національний банк України доводить до вашого відома та керівництва в практичній діяльності зміни і доповнення щодо порядку формування комерційними банками обов'язкових резервів.

Враховуючи наявну ситуацію на грошово-кредитному ринку, Правління Національного банку України прийняло рішення про вилучення, починаючи з 10 вересня 1995 року, із джерел покриття обов'язкових резервів залишків готівки у касах банків (балансові рахунки №№ 033 - 037).

У зв'язку із здійсненням окремого обліку операцій з клієнтами банків по дебіторах і кредиторах на відкритому рахунку № 903 "Дебітори і кредитори банку за операціями з клієнтами" (вказівки № 17010 / 716 від 29.08.1995 р.) вводиться, починаючи з 1 жовтня 1995 року, обов'язкове резервування в розмірі 15 відсотків від сум пасивного сальдо за цим балансовим рахунком (№ 903) замість раніше визначеного рахунка № 904.

У форму щодакдної звітності № 700 - Р будуть внесені відповідні зміни.

Регіональні управління Національного банку зобов'язані забезпечити чіткий контроль за дотриманням комерційними банками обов'язкових резервів.

Перший заступник
Голови Правління НБУ

В.С.Стельмах

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку
України N 97 від 20.05.1994 р.

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ЗАКРИТИХ КРЕДИТНИХ АУКЦІОНІВ З ПРОДАЖУ КРЕДИТІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ

З метою створення рівних умов доступу для всіх комерційних банків до отримання кредитів Національного банку України та впровадження в практику діяльності Національного банку України випуску в обіг платіжних засобів через комерційні банки відповідно до Указу Президента України від 26.07.1993 р. N 278/93 частковий випуск в обіг платіжних засобів Національним банком України через кредитування комерційних банків здійснюється через закритий Кредитний аукціон.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Правила проведення Кредитних аукціонів затверджуються Правлінням Національного банку України. Рішення про внесення змін та доповнень до цих Правил приймаються Правлінням Національного банку України. Аукціонний комітет має право подавати пропозиції щодо внесення змін та доповнень до цих Правил.

1.2. Кредитні аукціони проводяться періодично в приміщенні Національного банку України за адресою: м.Київ, вул.Інститутська, 9. Рішення про дату та періодичність проведення Кредитного аукціону, обсяг кредитів, строк та цілі, на які вони продаються, а також початкова процентна ставка приймаються Правлінням Національного банку України.

1.3. Загальне керівництво і відповідальність за проведення Кредитних аукціонів покладається на Аукціонний комітет, персональний склад якого визначається і затверджується Правлінням Національного банку України.

1.4. Єдиним продавцем кредитів на Кредитних аукціонах виступає Національний банк України. Валютою Кредитних аукціонів є українська національна валюта, яка функціонує в період проведення Кредитного аукціону.

1.5. До участі в Кредитних аукціонах допускаються комерційні банки, що одержали ліцензію на здійснення банківської діяльності на території України, занесені до Республіканської книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ. Комерційні банки, які беруть участь в Кредитних аукціонах, зобов'язані виконувати встановлені економічні нормативи, передбачені Положенням про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків, затверджені постановою Правління Національного банку України N 144 від 21.12.1993 р.; дотримуватися встановленого порядку формування обов'язкових резервів, введеного в дію з 1 березня 1994 року; своєчасно подавати Національному банку України встановлену звітність та своєчасно повертати кредити Національному банку України.

1.6. Філії комерційних банків до участі в Кредитних аукціонах не допускаються.

1.7. Не допускаються до участі в Кредитних аукціонах комерційні банки, діяльність яких тривала менше 1 року від дати їх реєстрації.

1.8. До залу, де відбувається Кредитний аукціон, допускаються члени Аукціонного комітету та працівники Національного банку України, які беруть участь в організації та проведенні Кредитного аукціону. Представники банків-учасників Кредитного аукціону можуть знаходитися в залі у спеціально відведеному для них місці, але участі в роботі Кредитного аукціону не беруть. Представники преси та інших організацій допускаються лише за погодженням з Аукціонним комітетом.

2. ПОРЯДОК ПОДАННЯ ЗАЯВОК НА УЧАСТЬ У КРЕДИТНОМУ АУКЦІОНІ

2.1. Банк, який бажає взяти участь у Кредитному аукціоні, надсилає Аукціонному комітету Національного банку України заявку встановленої форми (додаток 1). Заявки надсилаються рекомендованим листом або нарочним у конверті з поміткою "Кредитний аукціон". Одночасно надсилається повідомлення управлінню кредитного регулювання електронною поштою про бажання комерційного банку взяти участь у Кредитному аукціоні. У повідомленні вказуються дані згідно з додатком 2 (підтвердженням регіональним управлінням Національного банку України). Один із членів Аукціонного комітету в окремому журналі веде облік отриманих конвертів. На конверті проставляється реєстраційний номер, дата та час отримання конверта. Дані, вказані на конверті, повинні відповідати даним запису в журналі обліку.

2.2. Для участі в Кредитному аукціоні приймаються заявки, що надійшли не пізніше 16-ї години дня, попереднього дня проведення Кредитного аукціону. Заявки, що надійшли пізніше вказаного часу, Аукціонним комітетом не приймаються.

2.3. Управління кредитного регулювання спільно з управлінням банківського нагляду за отриманими даними згідно з додатком 2 та іншими даними, які знаходяться в їхньому розпорядженні, щодо комерційних банків, які бажають взяти участь в Кредитному аукціоні, визначають можливість такої участі, виходячи із дотримання ними положень, передбачених пунктами 1.5 -1.7 цих Правил.

3. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЗАКРИТИХ КРЕДИТНИХ АУКЦІОНІВ З ПРОДАЖУ КРЕДИТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

3.1. Повідомлення про проведення Кредитного аукціону надсилається регіональним управлінням Національного банку України електронною поштою для повідомлення комерційних банків не пізніше як за 10 робочих днів до дати його проведення. У повідомленні зазначаються дата, умови проведення Кредитного аукціону, визначення конкретної цільової спрямованості кредитів або без неї, строк та початкова процентна ставка, мінімальна сума кредиту для одного банку.

3.2. У день проведення Кредитного аукціону відбувається одночасне розкриття Аукціонним комітетом конвертів із заявками банків (додаток 1), що допущені до Аукціону, з урахуванням дотримання ними пп. 1.5 - 1.7 Правил і таких критеріїв:

- один банк не може отримати більше 50 відсотків запропонованого обсягу кредиту на Кредитному аукціоні;
- сума заборгованості за кредитами Національного банку України, в тому числі за аукціонними кредитами, з урахуванням поданої заявки на купівлю кредиту на даному Кредитному аукціоні не повинна перевищувати п'ятикратну величину власного капіталу банку, розрахованого за даними останнього балансу.

3.3. На Кредитному аукціоні заявки задовольняються у міру зниження запропонованої в них процентної ставки, починаючи з найвищої, і далі поступово до вичерпання запропонованого обсягу продажу кредитів або досягнення встановленої початкової ставки чи задоволення всіх заявок. Якщо два або кілька учасників пропонують однакову процентну ставку, а обсяг кредитів, що залишилися до продажу, недостатній для задоволення всіх заявок з однаковою ставкою, рішення про задоволення тієї чи іншої заявки приймає Аукціонний комітет.

3.4. Результати Кредитного аукціону затверджуються Головою Правління Національного банку України або його заступником не пізніше двох днів з дня проведення Кредитного аукціону. Про результати проведення Кредитного аукціону Національний банк України повідомляє ті регіональні управління Національного банку, комерційні банки яких брали участь у Кредитному аукціоні.

3.5. Покупцям, чії заявки задоволені, на підставі затверджених результатів Кредитного аукціону надається офіційне свідоцтво (додаток 3) про купівлю кредитів.

4. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА КРЕДИТИ, ПРОДАНІ НА КРЕДИТНОМУ АУКЦІОНІ

4.1. Після отримання банком - учасником Кредитного аукціону свідоцтва за формою N2 комерційний банк подає форму N2 та всі документи, необхідні для оформлення кредитного договору, регіональному управлінню Національного банку України. Регіональне управління Національного банку протягом наступного дня після одержання відповідного повідомлення від Національного банку України про суму куплених комерційним банком кредитів на Кредитному аукціоні та перерахованих коштів на рахунок N 823 оформляє договір із комерційним банком і перераховує карбованцеві кошти на кореспондентський рахунок банку-покупця.

4.2. Відповідальність за повернення кредитів та процентних виплат за ними в зазначений строк покладається на банки-покупці, що зазначається в кредитному договорі, а контроль за своєчасним їх поверненням - на регіональні управління Національного банку України. Придбані на Аукціоні кредити не повинні призводити до порушення встановлених для діяльності комерційних банків економічних нормативів і не підлягають пролонгації.

4.3. Банки-покупці не включають свою маржу у відсоток, що пропонується у їхній заявці.

АУКЦІОННИЙ КОМІТЕТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ЗАЯВКА N_____
на купівлю кредитів на закритому Кредитному аукціоні

"__"____199_р.

Назва банку_____
Поштова адреса_____
Телефон_____
Телетайп_____
Кореспондентський рахунок у карбованцях №_____
в_____
Номер і дата видачі ліцензії на функціонування банку_____

Оплачений капітал банку_____ млрд. крб.
за станом на____199_р.
Заборгованість за кредитами Національного банку України
Усього:_____ млрд. крб.
у т.ч. за кредитами, купленими на
Кредитному аукціоні_____ млрд. крб.
Економічні нормативи діяльності комерційного банку за станом
на____199_р.

- 1.Платоспроможність банку (ПС)
- 2.Показники ліквідності балансу:
 - поточна ліквідність (Л1);
 - короткострокова ліквідність (Л2);
 - загальна ліквідність (Л3);
 - максимальний розмір ризику на одного позичальника (МР).

Згідно з установленими нормативами	Фактично

Кількість порушень чинного порядку формування обов'язкових резервів, починаючи з 1 березня 1994 р. _____

Умови для участі в Кредитному аукціоні

Сума купівлі (карбованців)	Процентна ставка	Строк, на який планується купівля кредиту

Підтверджуємо, що умови проведення Кредитного аукціону нам відомі.

При купівлі кредиту на Кредитному аукціоні зобов'язуємося повернути куплені кредити з процентними виплатами за ними "__"____199_р. у строк, передбачений угодою про продаж кредитів на Кредитному аукціоні.

МП Голова Правління банку _____

Додаток 2

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИЗАЯВКА N _____
на купівлю кредитів
на закритому Кредитному аукціоні

"_____" 199_р.

Назва банку _____
 Поштова адреса _____
 Телефон _____ Телетайп _____
 Кореспондентський рахунок в карбованцях № _____
 в _____
 Номер і дата видачі ліцензії на функціонування банку _____

Оплачений капітал банку за станом на _____ 199_р. _____ млрд. крб.
 Заборгованість за кредитами Національного банку України
 Усього : _____ млрд. крб.
 у т.ч. за кредитами, купленими на Кредитному аукціоні _____ млрд. крб.
 Економічні нормативи діяльності комерційного банку за станом на _____ 199_р.:

1. Платоспроможність банку (ПС)
2. Показники ліквідності балансу:
 - поточна ліквідність (Л1);
 - короткострокова ліквідність (Л2);
 - загальна ліквідність (Л3);
 - максимальний розмір ризику на одного позичальника (МР).

Згідно з установленими нормативами	Фактично

Кількість порушень чинного порядку формування обов'язкових резервів, починаючи з 1 березня 1994 р. _____

Голова Правління банку _____

Дані підтверджую:

Начальник регіонального управління _____

Додаток 3

АУКЦІОННИЙ КОМІТЕТ

СВІДОЦТВО ПРО КУПІВЛЮ КРЕДИТІВ НА ЗАКРИТОМУ
КРЕДИТНОМУ АУКЦІОНІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

(Назва банку - учасника Кредитного аукціону)
 на Кредитному аукціоні, що відбувся _____ 199_р., придбав кредити у розмірі _____ крб. для :
 згідно із заявкою N _____ від _____ на таких умовах:

Обсяг куплених кредитів	Ставка %	Термін повернення кредиту	Обсяг виплат за кредитом крб. 1x2/100%
1	2	3	4

Кредит буде зарахований на коррахунок банку в день підписання останнім Кредитного договору з Національним банком (або _____ управлінням Національного банку України).

При неповерненні в строк кредиту та нарахованих процентів за кредит недовнесена їх сума буде списана в беззаперечному порядку з коррахунка банку.

МП _____ Голова Аукціонного комітету _____

Додаток 4

Дані про результати
закритого Кредитного аукціону з продажу кредитів Національним банком
України,який відбувся _____ 199_р.
(число, місяць)

№ п/п	Назва комерційного банку	Дані про заявку на участь у Кредитному аукціоні			Результати Кредитного аукціону		
		Сума кредиту (млрд. крб.)	Процентна ставка (%)	Строк, на який планує комерційний банк отримати кредит	Сума проданого кредиту на Кредитному аукціоні	Процентна ставка за проданими кредитами на Кредитному аукціоні	Процент задоволення заявки комерційного банку
	1	2	3	4	5	6	7

ДОГОВІР на купівлю кредитів на закритому Кредитному аукціоні Національного банку України

М. _____ " _____ 199 р.

Національний банк України (або _____
регіональне управління Національного банку України) - надалі - "Банк-кредитор" - в особі керівника

(прізвище, ім'я, по батькові, посада)
Статуту Національного банку України та Положення про регіональне управління
(для регіональних управлінь НБУ), з одного боку, і

_____ (надалі - "Банк-позичальник")

(назва установи Банку-позичальника)

в особі керівника _____

(прізвище, ім'я, по батькові, посада)

який діє на підставі Статуту, з другого боку, уклали договір про таке:

I. Предмет договору.

1.1. Банк-кредитор продає Банку-позичальнику кредит у сумі _____ млрд. крб., що придбаний ним на закритому Кредитному аукціоні Національного банку України згідно зі свідоцтвом Аукціонного комітету, за плату в розмірі _____% річних строком повернення не пізніше _____ 199 р. без права його пролонгації.

II. Права та обов'язки сторін.

2. Банк-кредитор зобов'язується:

2.1. Надати кредит Банку-позичальнику в сумі _____ млрд. крб. на підставі свідоцтва про купівлю кредиту на Кредитному аукціоні і перерахувати на його коррахунок

№ _____ в Оперативному управлінні (Розрахунково-касовому центрі) Національного банку України протягом наступного дня після одержання свідоцтва та підписання цього договору.

3. Банк-позичальник зобов'язується:

3.1. Забезпечити своєчасне повернення кредиту згідно з оформленими строковими зобов'язаннями з перерахуванням коштів у строк до _____ 199 р. на _____ (дата, місяць)

рахунок Банку-кредитора № _____ в ОПЕРУ (РКЦ) Національного банку України.

3.2. Забезпечити щомісячну сплату процентів за куплені на Аукціоні кредити з перерахуванням кредитів на рахунок № _____ Банку-кредитора не пізніше _____ числа наступного за звітним місяця.

3.3. Банк-позичальник має право достроково повернути Банку-кредитору одержаний кредит та нараховані проценти за період користування ним з перерахуванням коштів на відповідні рахунки Банку-кредитора.

4. Відповідальність сторін.

4.1. За несвоєчасне повернення кредиту та несвоєчасну сплату процентів за кредит Банк-позичальник сплачує Банку-кредитору штраф в розмірі 5 відсотків за кожний день несвоєчасного повернення кредиту і нарахованих процентів за користування позикою.

5. Особливі умови договору.

5.1. Банк-кредитор залишає за собою право:

- списувати в безспірному порядку з коррахунка Банку-позичальника кредит та плату за нього у разі незабезпечення своєчасного повернення в строки, передбачені договором та строковим зобов'язанням.

6. Умови зміни договору.

6.1. Договір може бути розірваний за взаємною згодою сторін з письмовим попередженням будь-якою із сторін не менш як за 20 днів до передбачуваних змін в угоді.

6.2. Спори щодо договору вирішуються відповідно до чинного законодавства.

Строк дії договору встановлюється з дня перерахування коштів Банком-кредитором на коррахунок Банку-позичальника і діє до повного повернення кредиту в передбачений договором строк, але не пізніше _____ 199 року.

Юридичні адреси сторін:

Банк-кредитор
Адреса:

Банк-позичальник
Адреса:

М.П. _____
(підпис керівника)

М.П. _____
(підпис керівника)

ПОСТАНОВА Правління Національного банку України № 123 від 16.05.1995 р.

"Про внесення змін до порядку ліцензування банків та перереєстрації ліцензій уповноважених банків"

Враховуючи те, що уповноважені банки, вступаючи в комерційні та кореспондентські відносини з іноземними банками, повинні мати власний капітал, достатній для того, щоб бути реальним гарантом за міжнародними зобов'язаннями, Правління Національного банку України ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Внести зміни до п. 2 постанови Правління Національного банку України № 106 від 02.06.1994 р. "Про внесення змін до порядку ліцензування комерційних банків" і викласти його в такій редакції:

"Банки мають право подавати до Національного банку України документи на отримання ліцензії на проведення операцій з валютними цінностями лише в тому разі, якщо їхній статутний фонд (оголошений, фактично сплачений та зареєстрований або поданий на реєстрацію до Національного банку України) становить суму, не меншу в еквіваленті ніж 200 тисяч ЕКЮ.

Операції з безготівкових розрахунків в іноземній валюті проводяться за цією ліцензією через Центр міждержавних розрахунків Національного банку України.

Банки, які бажають одержати ліцензію з правом самостійно встановлювати кореспондентські рахунки з банками у вільно конвертованій валюті, повинні мати статутний фонд (оголошений, фактично сплачений та зареєстрований або поданий на реєстрацію до Національного банку України) у розмірі не менше суми, еквівалентної 500 тисячам ЕКЮ".

2. Нова редакція п. 2 постанови Правління Національного банку України № 106 від 02.06.1995 р. набуває чинності з дня підписання цієї постанови.

3. Вимоги щодо формування та реєстрації статутного фонду, передбачені в п.1, з 01.09.1995 р. застосовуються також до всіх банків, які раніше отримали ліцензії на здійснення операцій із валютними цінностями.

4. Регіональним управлінням Національного банку України подати до 15.09.1995 р. в управління валютного контролю та ліцензування перелік уповноважених банків, які за станом на 01.09.1995 р. не виконали вимог щодо формування статутного фонду, визначених у п.1 (абзац 4) цієї постанови, та ліцензії яких із 15.09.1995 р. підлягатимуть перереєстрації.

5. Ліцензії банків та інших фінансово-кредитних установ, які не виконали умов п. п. 1, 3 цієї постанови до 01.09.1995 р., вважати недійсними та такими, що підлягають поверненню до Національного банку України.

6. Управлінню валютного регулювання у двотижневий строк розробити і довести до банків умови та порядок перереєстрації ліцензій.

Голова Правління НБУ

В.А.Ющенко

№ 17003/409 від 23.05.1995 р.

ПОРЯДОК ОБЛІКУ ВЛАСНОЇ ВАЛЮТИ БАНКІВ І РОЗ'ЯСНЕННЯ ЩОДО ДЕЯКИХ РАХУНКІВ

На численні запити банків стосовно відображення валютних операцій, що стосуються безпосередньо банків як суб'єктів підприємницької діяльності, Національний банк України роз'яснює таке.

1. Необхідно взяти до уваги, що суми залишків у національній валюті активних рахунків V розділу балансу повинні дорівнювати сумі залишків пасивних рахунків цього розділу, для чого всі рахунки за іноземними операціями необхідно перенести до даного розділу.

При цьому враховувати на рахунках у вільно конвертованій валюті валюти, що вказані в I групі Класифікатора іноземних валют (див. лист Національного банку України № 19029/380 від 14.03.1993 р. та доповнення до нього). На рахунках неконвертованої валюти вести облік валют, які належать до II та III груп вказаного вище Класифікатора.

2. Рахунки V розділу балансу можуть кореспондувати тільки між собою. Наприклад: Дт 150 Кт 072. При цьому облік ведеться в іноземній і національній валютах.

3. Облік іноземної валюти, що належить банку як суб'єкту підприємницької діяльності, ведеться за курсом Національного банку України на балансових рахунках

№ 150	Рахунки банків-резидентів для обліку валютної позиції по власній вільно конвертованій валюті	А-П
№ 151	Рахунки банків-резидентів для обліку валютної позиції по власній неконвертованій валюті	А-П

Облік ведеться на окремих рахунках за видами валют.

4. Фінансово-господарські операції, розрахунки за якими проводяться в іноземній валюті, перераховуються в еквівалент грошової одиниці України за курсом Національного банку України і відображаються в бухгалтерському обліку тільки на відповідних (невалютних) статтях балансу.

5. При необхідності (для підсумовування прибутків і витрат в іноземній валюті) банки можуть протягом місяця вести облік одержаних прибутків у валюті і проведених витрат у валюті на окремих субрахунках, що відкриваються додатково:

а) прибутки - на пасивних субрахунках №№ 150, 151 у розрізі валют і статей доходу;

б) витрати - на активних субрахунках №№ 150, 151 у розрізі валют і статей витрат.

6. Облік вартості іноземної валюти відображається на рахунку № 939 "Еквівалент валютної позиції банку" - А-П в XXII розділі балансу (в карбованцях).

Рахунки відкриваються за видами валют аналогічно рахункам №№ 150 і 151.

Наприклад:

Рахунок 001939K01 - відображення вартості доларів США, що обліковуються на рахунку 001150K01;

рахунок 048939K01 - відображення вартості німецьких марок, що обліковуються на рахунку № 048150K01;

рахунок 858939K01 - відображення вартості російських рублів, що обліковуються на рахунку № 858151K01 і т.д.

Залишки на окремих рахунках за видами валют рахунків №№ 150, 151, що відображені в національній валюті, повинні дорівнювати залишкам відповідних окремих рахунків по рахунку № 939.

7. Переоцінка іноземної валюти, що враховується на балансових рахунках №№ 150, 151, здійснюється в загальноствановленому порядку при кожній зміні курсу валют.

Результати переоцінки на окремих рахунках №№ 150, 151 повинні одночасно відображатися на відповідному окремому рахунку № 939 у кореспонденції з рахунком № 018 "Результати переоцінки" (А-П) по окремому рахунку "Переоцінка іноземної валюти" (Дебет 939 Кредит 018 або Дебет 018 Кредит 939).

Наприклад:

На рахунку 001150K01 кредитовий залишок на 19.03.1995 р. 137.100.000 крб.

Проводиться переоцінка рахунку 001150K01 зі зміною курсу долара США

Дт 001076K01
2.000.000 крб.

Кт 001150K01

Одночасно

Дт 00193901

2.000.000 крб.

Кт 018

Банки можуть вести аналітичний облік результатів переоцінки на балансовому рахунку № 018 за видами валют або за групами валют (вільно конвертована, неконвертована).

Кошти за результатами переоцінки використовуються для покриття збитків банків, яких банки можуть зазнати при змінах валютних курсів.

8. Перелік основних бухгалтерських проводок додається.

9. Цей порядок передбачає облік лише однієї із складових частин валютної позиції банку на балансових рахунках №№ 150, 151 і частини еквівалента валютної позиції на балансовому рахунку № 939.

10. Одночасно пояснюємо, що на балансових рахунках із обліку міжбанківських кредитів (рахунки №№ 657, 658, 659, 660) і міжбанківських депозитів (рахунки №№ 117, 118, 158, 159) відображаються тимчасово вільні грошові ресурси банків, які залучаються і розміщуються у цих банках у формі міжбанківських кредитів.

На рахунках по міжбанківських кредитах обліковуються отримані і видані банком кредити згідно з кредитним договором за принципами кредитних операцій (термін "банківський кредит").

На рахунках по міжбанківських депозитах обліковуються отримані і видані банком депозити згідно з депозитним договором за принципами депозитних операцій (термін "депозитні операції").

Директор департаменту
бухгалтерського обліку
та розрахунків НБУ

П.М.Сенищ

Банківський кредит - це кредит, що надається банком. Як правило, такий кредит повинен відповідати принципам кредитування. Це строковість, цільовий характер, забезпеченість та платність кредиту. Головним джерелом банківського кредиту є залучені банками на договірній основі і добровільних засадах тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб, а також власні кошти банку.

Депозитні операції - операції банків щодо залучення грошових коштів у внески та їх вкладання. Розрізняються пасивні й активні депозитні операції. Пасивні депозитні операції - це залучення коштів підприємств, установ, банків і населення у внески на строк і до запитання. Активні депозитні операції - це вкладання тимчасово вільних ресурсів одних банків в інші кредитні установи, в тому числі й в центральний банк.

Додаток

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПРОВОДІВ ЗА
ВНУТРІБАНКІВСЬКИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

№ п/п	Зміст операцій	Бухгалтерські проводки				Примітка
		за рахунками в іноземній валюті		за рахунками в національній валюті		
		по дебету рахунків	по кредиту рахунків	по дебету рахунків	по кредиту рахунків	
1.	Оплата внесків до статутного фонду в іноземній валюті засновниками	а)коррахунок банку; б)каса банку (060,063)	150, 151 150, 151	939 939	010 - 012* 010 - 012*	*За курсом, що вказаний у засновницьких документах, але не вищим ніж курс НБУ на день здійснення бухгалтерської проводки. Якщо вищий - різниця зараховується як додатковий капітал, використання якого на цілі споживання не допускається
2.	Надходження доходів у іноземній валюті	а) коррахунок банку; б)рахунок клієнта; в)каса (060,063)	150, 151 150, 151 150, 151	939 939 939	960 960 960	
3.	Купівля валюти для внутрібанківської діяльності за курсом, вищим ніж курс НБУ	а)коррахунок банку; --" -- б1)рахунок клієнта банку; б2) 076; в) 060, 063	150, 151 --" -- 076 150 151 --" --	939*, 980, 016** або інший фонд банку за рахунок прибутку --" -- 939*, 016** або інший фонд банку за рахунок прибутку --" --	за готівку - 035, 036 безготівковий розрахунок; розрахунковий рахунок продавця валюти або 904 за готівку - 035, 036 безготівковий розрахунок; розрахунковий рахунок продавця валюти або 904	* На суму, еквівалентну вартості валюти за курсом НБУ на день завершення бухгалтерської проводки **На суму курсової різниці між курсом купівлі і курсом НБУ * На суму, еквівалентну вартості валюти за курсом НБУ на день завершення бухгалтерської проводки **На суму курсової різниці між курсом купівлі і курсом НБУ

4.	Купівля валюти для внутрібанківської діяльності за курсом, нижчим ніж курс НБУ	а) коррахунок банку; --" -- б1) рахунок клієнта; б2) 076; в) 060, 063	150 або 151 076 150, 151 150 або 151	939 - 939 939	за готівку - 035, 036* 960** безготівковий розрахунок; розрахунковий рахунок продавця іноземної валюти або 904 960** - за готівку - 035, 036* 960** безготівковий розрахунок; розрахунковий рахунок продавця іноземної валюти або 904 960**	* На суму, еквівалентну вартості валюти за курсом купівлі ** На суму курсової різниці між курсом купівлі і курсом НБУ
5.	Продаж власної валюти банку за курсом, вищим ніж курс НБУ	--" -- --" -- --" --	150, 151 --" -- --" --	рахунок клієнта банку; коррахунок банку; 060, 063 --" -- --" --	а) 161, 164 - 169; --" -- б) рахунок клієнта банку; в) 035, 036 --" --	* На суму, еквівалентну вартості валюти за курсом НБУ ** На суму курсової різниці між курсом продажу і курсом НБУ
6.	Авансові платежі в іноземній валюті (попередня оплата за товарно-матеріальні цінності, основні засоби і т.ін., видача коштів під звіт)	а) 076; б) 076	060(063); коррахунок банку (рахунок клієнта банку)	-	-	
7.	Віднесення витрат банку в іноземній валюті на собівартість	а) 150, 151; б) 150, 151; в) 150, 151	060(063); коррахунок банку (рахунок клієнта); 076	970(971) 970(971) 970(971)	939 939 939	При оплаті готівковими коштами При перерахуванні без попередньої оплати З попередньою оплатою

8.	Віднесення витрат банку в іноземній валюті за рахунок фондів банку					
8.1.	Придбання основних засобів	150,151;	060, 063 076; коррахунок банку (рахунок клієнта);	016	939	
		-	-	92 933	013 936	
8.2.	Витрати за рахунок коштів інших фондів	150,151	060,063, 734,076; коррахунок банку	Відповідний фонд банку	939	
9.	Переоцінка залишків за балансовими рахунками в іноземній валюті					
9.1.	За всіма балансовими рахунками, крім 150, 151 - за активними рахунками - за пасивними рахунками	а) різні рахунки; б) 076; а) різні рахунки; б) 076	076; різні рахунки; 076; різні рахунки	- - -	- - -	Зниження курсу національної валюти Підвищення курсу національної валюти Зниження курсу національної валюти Підвищення курсу національної валюти
9.2.	За балансовими рахунками №150,151 - за активними рахунками - за пасивними рахунками	а) 150, 151; б) 076; а) 076; б) 150, 151;	076 150, 151 150, 151 076	018 939 939 018	939 018 018 939	Зниження курсу національної валюти Підвищення курсу національної валюти Зниження курсу національної валюти Підвищення курсу національної валюти

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України
№ 131 від 31.05.1995 р.

ДОПОВНЕННЯ № 1
до Інструкції Національного банку України від 07.07 1994 р.
№ 1 з організації емісійно-касової роботи в установах банків України

З метою удосконалення організації емісійно-касової роботи в установах банків України вносяться такі зміни і доповнення:

Пункт 66 вилучити.

Пункт 82. У першому абзаці друге речення після слів "зрізаються пломби" доповнити словами "поліетиленові стрічки, розрізаються поліетиленові пакети". Абзац третій вилучити.

Пункт 97. Перший абзац викласти у такій редакції:

"При пакуванні грошових білетів Банкотною фабрикою на обандеролюючій стрічці знизу пачки повинно бути проставлено: найменування фабрики, номінал, кількість аркушів грошових білетів у пачці, сума вкладення, дата формування та код бригади, а при поопераційній - замість коду бригади проставляються підпис та іменний штамп лічильника дільниці поопераційної або поекземплярної обробки банкнот".

Пункт 112. Останнє речення третього абзацу після слів "завідуючим касою" доповнити: "(сховищем)".

Пункт 114. В останньому реченні третього абзацу вилучити слово "(телеграфом)".

Пункт 115. У першому реченні підпункту "в" вилучити слова "і установ Ексімбанку".

Пункт 123. У підпунктах "в" і "г" слово "календарних" замінити на "робочих".

Пункт 127. Слово "угода" замінити на "договорів". У третьому абзаці слова "власними силами і засобами" замінити на слова "інкасацією комерційного банку".

Пункт 179. У другому абзаці слова "відомчої інкасації" замінити словами "інкасації в комерційних банках", вилучити слова "готівки та цінностей". У третьому абзаці вилучити слова "значної кількості" і "вогнепальної зброї".

Після четвертого абзацу включити новий абзац такого змісту:

"Після прийнятого рішення про створення інкасації в комерційному банку розглядається питання в органах міліції про дозвіл на купівлю вогнепальної зброї. Комерційний банк, що придбав вогнепальну зброю, повідомляє про це відповідну установу НБУ, яка реєструє дані про його купівлю".

Пункт 210. У першому абзаці слова "власними силами (відомчою службою перевезень грошей і цінностей)" замінити на "інкасацією комерційного банку".

Пункт 252 доповнити словами "а також комерційними банками, якщо їм надане право на здійснення таких операцій".

Пункт 260. Підпункт "г" викласти у такій редакції:

"Дорогоцінні метали, на яких є або відсутнє тавро інспекції пробірного нагляду".

Пункт 261. Вилучити підпункти "б", "в", "г", "д", "ж", "з"; підпунктам "е" і "є" присвоїти літери "б" і "в".

Пункт 272. Після слів "який передає їх" записати: "касиру". Слова, які починаються зі слів "у бухгалтерію" і до кінця першого абзацу, вилучити. Вилучити другий абзац. Після четвертого абзацу включити абзац такого змісту:

"Після закінчення робочого дня працівник бухгалтерії на підставі відомості про скупку цінностей (додаток 70) підраховує суму, що виплачена за поточний день за скуплені цінності, і виписує видатковий касовий ордер, який передається до каси".

Пункт 273. Після слів "складеними експертом" включити слова "та видатковим касовим ордером".

Пункт 277. Слова "завідуючий касою" замінити на "завідуючий сховищем".

Заступник Голови
Правління НБУ

В.П.Терпило

Управління платіжних систем

№5-95 від 01.06.1995р.

На виконання Розпорядження Президента України від 22.05.1995 р. №88/95-рп "Про заходи щодо розв'язання кризи платежів і підтримки вітчизняних виробників" та Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 31.05.1995 р. №379 та №130 "Про проведення заліку взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України і оформлення простроченої заборгованості векселями" на беземісійній основі проводиться залік взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України всіх форм власності з подальшим оформленням простроченої заборгованості (у тому числі заборгованості за банківськими позиками) векселями на користь кредиторів.

Текст постанови подається нижче.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ№379 від 31.05.1995 р.
№130 від 30.05.1995 р.

ПОСТАНОВА

"Про проведення заліку взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України і оформлення простроченої заборгованості векселями"

З метою нормалізації платіжної дисципліни суб'єктів підприємницької діяльності України всіх форм власності та подальшого поширення сфери обігу векселів Кабінет Міністрів України і Національний банк України ПОСТАНОВЛЯЮТЬ:

1. Провести за станом на 01.06.1995 р. на беземісійній основі залік взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України всіх форм власності з подальшим оформленням простроченої заборгованості (у тому числі заборгованості за банківськими позиками) векселями на користь кредиторів.
2. Національному банку України у 3-денний строк розробити методику проведення заліку взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України.
3. Національному банку України, міністерствам та відомствам у 2-денний строк довести до відома комерційних банків і підприємств та організацій умови і строки проведення заліку і оформлення векселями простроченої заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності.
4. Звільнити суб'єкти підприємницької діяльності від сплати державного мита за вексельні бланки.
5. Рекомендувати комерційним банкам у їхній діяльності практикувати періодичне проведення заліку взаємної заборгованості підприємств та організацій із наданням їм кредитів за рахунок власних ресурсів банку.

В.о. Прем'єр-міністра
України

Є.К.Марчук

Голова Правління
Національного банку України

В.А.Ющенко

* *

*

Національний банк України зобов'язує установи комерційних банків прийняти постанову до виконання і повідомляє порядок проведення заліку взаємної заборгованості з подальшим оформленням їх векселями.

Порядок проведення заліку взаємної заборгованості з подальшим оформленням їх векселями**І. Оформлення та облік платіжних документів в установах банків**

1. Усі суб'єкти підприємницької діяльності - постачальники всіх форм власності, яким відкриті розрахункові рахунки, поточні, бюджетні, рахунки на фінансування капітальних вкладень (далі - кредитори) - оформляють платіжні вимоги за прострочену заборгованість за платежами товарного характеру (за фактично відвантажені і відпущені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги) щодо всіх суб'єктів підприємницької діяльності, яким відкриті аналогічні рахунки.

До заліку також приймаються платіжні вимоги щодо заборгованості за простроченим банківським кредитом та несплачених відсотків за ними.

У разі якщо між підприємством та обслуговуючим банком укладена угода на використання програмного забезпечення "клієнт-банк", інформація щодо заборгованості може передаватися за допомогою цієї системи.

Платіжні вимоги повинні бути оформлені з чітким заповненням усіх необхідних реквізитів згідно з Положенням "Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України" (розділ II) і додатком 1 та подаються в період з 01.06.1995 р. по 16.06.1995 р. до установ банків за місцем відкриття розрахункового рахунку кредитора. Платіжні вимоги подаються у двох примірниках, засвідчених підписами уповноважених на це осіб та печаткою.

У платіжних вимогах у розділі "Підстава для оплати" повинно бути вказано: "Залік взаємної заборгованості за станом на 1 червня 1995 р."

(№№ рахунків, товарно-транспортних накладних і т.ін.)

Банком дебітора платіжні вимоги на безакцептне списання коштів за платежами товарного характеру, що були виставлені раніше і враховані установами банків на позабалансовому рахунку № 9929 "Розрахункові документи, обов'язкові до сплати" і не сплачені за станом на 01.06.1995 р., переміщуються до картотеки № 9702.

Підставою для цього є електронне повідомлення через АРМ "Заборгованість" згідно з офіційним письмовим розпорядженням кредитора.

Платіжні вимоги виставляються кредиторами на платників (далі - дебіторів) за кожною позицією дебіторської заборгованості, що враховується в бухгалтерському обліку кредитора.

Слід узяти до уваги, що прострочена заборгованість, щодо стягнення якої порушені судові справи, до заліку не включається, платіжні вимоги кредиторами не виставляються і не підлягають оформленню векселями.

2. Банк кредитора ретельно перевіряє правильність та чіткість оформлення отриманих платіжних вимог відповідно до Положення "Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України" та додатка 1, особливо звернувши увагу на ідентичність заповнення всіх примірників документів.

Банк кредитора реєструє виставлені платіжні вимоги в окремому журналі ("Журнал реєстрації платіжних вимог", додаток 2), який ведеться у розрізі балансових рахунків другого порядку за кожним клієнтом.

Інформація виставлених платіжних вимог за допомогою спеціального програмного забезпечення (далі - АРМ "Заборгованість", додаток 9) на підставі першого примірника платіжної вимоги надсилається до банку дебітора у вигляді файлів електронних платіжних повідомлень (електронних платіжних вимог) у день їх надходження або наступного дня, якщо документи надійшли після операційного часу.

Перший примірник платіжної вимоги враховується банком кредитора на позабалансовому рахунку №9701 "Розрахункові документи за заборгованістю відправлені".

Другий примірник платіжної вимоги з відміткою про дату отримання і штампом банку повертається кредитору.

3. Банк дебітора, отримавши за допомогою АРМ "Заборгованість" файл (файли) електронних платіжних повідомлень (електронних платіжних вимог) про заборгованість, надісланий банком кредитора, оприбутковує зазначені в ньому суми на позабалансовому рахунку № 9702 "Платіжні вимоги, що підлягають акцепту" та друкує реєстр електронних платіжних повідомлень у двох примірниках для кожного з дебіторів окремо (додаток 10).

Другий примірник реєстру протягом двох днів подає безпосередньо дебітору під розписку на першому примірнику реєстру, що знаходиться в установі банку, для акцепту.

При виявленні факту припинення дії підприємства, організації, установи (дебітора) чи неявки дебітора до банку банк дебітора складає в односторонньому порядку протокольне рішення та через АРМ "Заборгованість" доводить до відома банку кредитора, який у свою чергу повідомляє кредитора. Сума заборгованості в таких випадках списується банком дебітора з позабалансового рахунка № 9701, а банком кредитора - з рахунка № 9702.

4. Дебітор, у разі необхідності, протягом трьох робочих днів з дня отримання реєстру електронних платіжних повідомлень, але не пізніше 16.06.1995р., подає до банку заяву про відмову від акцепту платежу (повну чи часткову).

Відмови від акцепту оформляються на бланку встановленої форми (додаток 3) у двох примірниках.

На обох примірниках банк дебітора проставляє дату надходження відмови від акцепту і другий примірник повертає дебітору.

5. Дебітор має право відмовитися від акцепту платіжної вимоги повністю або частково лише за мотивами, передбаченими договором з обов'язковим посиланням на пункти договору.

У випадку повної відмови від акцепту сума заборгованості списується в установі банку з позабалансового рахунка №9702 на підставі першого примірника відмови.

У випадку часткової відмови від акцепту в банку дебітора сума заборгованості в реєстрі електронних платіжних повідомлень обводиться, і поряд проставляється сума, акцептована дебітором. Сума часткової відмови на підставі першого примірника відмови від акцепту, наданої дебітором, списується з позабалансового рахунка №9702.

Банки не розглядають мотивування відмов від акцепту. Відповідальність за обґрунтованість відмови від акцепту покладається на дебітора. Спори вирішуються в претензійно-позовному порядку.

Банк дебітора через АРМ "Заборгованість" повинен інформувати банк кредитора про всі суми відмови дебітора від акцепту (повної чи часткової), який повідомляє про це кредитора.

6. Отримавши за даними АРМ "Заборгованість" інформацію про відмову від акцепту, банк кредитора списує відповідні суми з позабалансового рахунка № 9701 та друкує у двох примірниках реєстр електронних платіжних повідомлень про відмову від акцепту (додаток 11).

Другий примірник цього реєстру банк передає кредитору під розписку на примірнику установи банку.

7. У випадку неотримання у встановлений термін відмови від акцепту заборгованість вважається акцептованою і підлягає заліку, а сума заборгованості списується з позабалансового рахунка № 9702 та зараховується на позабалансовий рахунок № 9703 "Акцептовані платіжні вимоги, що підлягають заліку або оформленню вексями".

II. Проведення заліку взаємної заборгованості

8. Установи банків аналізують картотеку до позабалансового рахунка № 9703 і проводять з 19.06.1995 р. по 23.06.1995 р. залік взаємної заборгованості клієнтів як у межах регіонів, так і в межах України.

9. На час проведення заліку кожному учаснику відкривається окремий рахунок № 725 "Розрахунки за разовими заліками", на який зараховуються надходження коштів і з якого здійснюватимуться платежі в оплату розрахункових документів за заліком.

Вільні кошти на розрахункових рахунках учасників заліку за станом на 19.06.1995 р. перераховуються на балансний рахунок № 725 для подальшого проведення заліку взаємної заборгованості.

Поточні надходження коштів на розрахункові рахунки клієнтів протягом періоду з 19.06.1995р. по 23.06.1995р. у першу чергу використовуються у черговості, встановленій листом Національного банку України від 04.04.1995 р. № 22017/230 "Про заходи щодо нормалізації платіжної дисципліни в народному господарстві України", у тому числі на погашення платіжних документів, які надійшли в період після 19.06.1995 р. і враховані на позабалансовому рахунку № 9929, а вільний залишок цих коштів щоденно перераховується на балансний рахунок № 725 за згодою дебітора.

На підставі примірника електронної платіжної вимоги дебітор перераховує кошти за умови наявності їх на балансному рахунку № 725. При здійсненні оплати з балансного рахунка № 725 банк платника перераховує кошти одержувачу також на балансний рахунок № 725.

У разі недостатності коштів на оплату простроченої заборгованості за банківським кредитом та відсотками за цим кредитом, у першу чергу передбачається сплата нарахованих відсотків.

Погашена шляхом заліку сума списується із позабалансового рахунка № 9703.

10. Установи банків, проаналізувавши ймовірну ефективність проведення заліку, можуть надавати клієнтам на загальних підставах кредит за рахунок власних ресурсів.

11. Установи банків, за відсутності претензій до рахунка № 725, щоденно за письмовою згодою клієнта перераховують кредитовий залишок на його розрахунковий рахунок.

12. Установи банків 23.06.1995 р. у загальнозстановленому порядку в кінці операційного дня перераховують вільні від проведення заліку кошти (кредитове сальдо рахунка № 725) на розрахункові рахунки клієнтів для задоволення їхніх потреб.

III. Оформлення вексями простроченої заборгованості

13. Непогашену під час заліку заборгованість установи банків пропонують клієнтам оформити простими і переказними вексями згідно з Положенням "Про переказний і простий вексель",

прийнятим відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України № 528 від 10.09.1992 р.

Прострочена заборгованість оформляється вексями в період з 26.06.1995 р. по 10.07.1995 р.

14. Для надання методологічної допомоги векседавцям в оформленні вексями простроченої заборгованості наказом керівника установи банку призначаються відповідальні особи, у присутності яких складаються векселі.

При цьому щодо кожного клієнта виносяться протокольні рішення (документ складається у двох примірниках) із зазначенням платежів, оформлених вексями. В протоколі передбачається доручення векседавця обслуговуючому банку на інкасування векселів векселетримача. Протокольні рішення підписуються особами, уповноваженими керівником установи банку та керівниками підприємств, зразки підписів яких внесені до картки зразків підписів. Перший примірник протокольного рішення залишається в установі банку, другий - видається клієнту (векседавцю) на руки під розписку на першому примірнику.

15. Установи банків перевіряють чіткість та правильність заповнення векседавцем усіх необхідних вексельних реквізитів (розділ I Положення), звернувши увагу на те, що сума платежу за векселем обов'язково вказується цифрами та словами, вексельний бланк може заповнюватися розбірливо друкованим та недрукованим способами.

Установи банків можуть рекомендувати векседавцям призначати (обмежувати) термін платежу за векселем на умовах, передбачених Положенням "Про переказний і простий вексель", не більше 90 днів.

При заповненні у векселі графі "Місце платежу" повинен бути врахований спосіб пред'явлення векселя до оплати та опротестування. Назва установи банку вказується тоді, коли вексель підлягає інкасації через установу банку.

Векселі повинні бути підписані уповноваженими особами підприємства, зразки підписів яких внесені до картки зразків підписів та засвідчені печаткою.

16. Прості векселі складаються у банку дебітора за заборгованістю, що не погашена під час заліку і врахована на позабалансовому рахунку №9703.

У банку дебітора сума заборгованості, яка оформлена вексями, звіряється щодо кожного векседавця (дебітора) з сумами, врахованими на позабалансовому рахунку № 9703.

На підставі пред'явлених векселів банк закриває рахунок №9703.

17. Після оформлення заборгованості вексями банк дебітора формує векселі за банками кредиторів, включаючи їх до відповідних реєстрів (додаток 8). Реєстри складаються у двох примірниках, засвідчених підписами уповноважених на те осіб та печаткою банку. Перший примірник з доданими вексями направляється до банку кредитора спецв'язком. Другий примірник з відміткою про дату отримання реєстру підприємством кур'єрської пошти залишається у банку дебітора.

18. Банк кредитора, отримавши від підприємства кур'єрської пошти векселі з реєстрами, звіряє суми отриманих векселів по кожному векселетримачу з сумами його платіжних вимог, врахованих на позабалансовому рахунку № 9701, після чого закриває цей рахунок у повній сумі і вручає векселетримачу векселі під розписку на реєстрі.

Сума отриманих векселів не повинна перевищувати залишок на рахунку № 9701.

19. Від дебіторів, що відмовились оформити непогашену під час заліку заборгованість простим векселем, установка банку отримує офіційне повідомлення. Про це банк дебітора повідомляє банк кредитора за допомогою АРМ "Заборгованість". Такі повідомлення банк дебітора зобов'язаний направляти до банку кредитора у день отримання офіційної відмови від дебітора, якщо вона подана в операційний час, і наступного дня - якщо подана після операційного часу.

20. Непогашену під час заліку заборгованість, яку дебітори відмовились оформити простими вексями, банки кредиторів пропонують оформити переказними вексями.

У цьому випадку векседавцем буде кредитор-клієнт цього банку, платником - дебітор, що відмовився від оформлення заборгованості простим векселем, векселетримачем - третій суб'єкт підприємницької діяльності, щодо якого векседавець є боржником за непогашеною під час заліку заборгованістю.

Порядок складання та інкасація до банку векселетримача переказних векселів здійснюються відповідно до пунктів 13, 16.

21. Банки векселетримачів під час передачі векселів векселетримачам укладають з ними договори на інкасування векселів. Це стосується банків, що мають кореспондентські угоди з банками векседавців (простих векселів) чи банками платників (за переказними вексями), а також установ банків, які є філіями одного банку.

Якщо векселетримач не уклав договір із обслуговуючим банком на інкасування векселів, пред'явлення до оплати та опротестування векселетримач здійснює самостійно.

22. Інкасування векселів банки векселетримачів здійснюють згідно з "Порядком проведення банками операцій з вексями", затвердженим Правлінням Національного банку України 25.02.1993 р. та листом Національного банку України від 22.02.1995 р. № 15010/48.

Слід врахувати, що банк векселетримача, після отримання векселя з написом про передоручення на ім'я банку ("Сплатіть за наказом ... банку. Валюта на інкасо" з підписом векселетримача), інкасує його до банку платника за векселем, з таким же написом про передоручення на ім'я банку платника, засвідченим підписами і печаткою банку векселетримача.

23. Про оформлення взаємозаборгованості суб'єктів підприємницької діяльності за векселями комерційні банки інформують регіональні управління Національного банку України, а останні - Національний банк України з наведенням даних у додатках 5, 6, 7. Звітність про виставлені платіжні вимоги за додатком 5 надається установами банків регіональним управлінням Національного банку України до 21.06.1995 р., регіональними управліннями до Національного банку України - до 23.06.1995 р. Звітність про оформлення векселями заборгованості за додатком 6 та звітність про неоформлену векселями заборгованість за додатком 7 надаються установами банків регіональним управлінням Національного банку України до 14.07.1995 р., регіональними управліннями до Національного банку України - до 19.07.1995 р.

Додатки:

1. Зразок платіжної вимоги.
2. Журнал реєстрації платіжних вимог.
3. Зразок заяви про відмову від акцепту.
4. Друкарський бланк простого векселя встановленої форми, раніше надісланий до регіональних управлінь НБУ.
5. Форма звітності про виставлені платіжні вимоги.
6. Форма звітності про оформлення векселями заборгованості.
7. Форма звітності про неоформлену векселями заборгованість.
8. Зразок реєстру векселів.
9. ...АРМ "Заборгованість".
10. Зразок реєстру електронних платіжних повідомлень про заборгованість.
11. Зразок реєстру електронних платіжних повідомлень про відмову від акцепту.
12. Друкарський бланк переказного векселя встановленої форми, раніше направлений до регіональних управлінь НБУ.

Заступник Голови
Правління НБУ

В.М.Кравець

Додаток 1

ПЛАТІЖНА ВИМОГА № _____

Одержано банком
_____ 199__р.

Платник

ДЕБЕТ

Сума

код				
Банк платника	в м.	код	рах.№	
Одержувач			КРЕДИТ	
код			рах.№	
Банк одержувача	в м.	код	рах.№	

Сума словами

Проведено
банком

Підстава для оплати: Залік взаємної заборгованості
за станом на "_____" 199__р. _____ 199__р.
за _____
(№№ рахунків, товаротранспортних накладних і т.ін.)

Печатка та підпис одержувача

Підписи банку

Додаток 2

ЖУРНАЛ
реєстрації платіжних вимог

(назва установи банку)

(млн.крб.)

№ п/п	№ балансового рахунка другого порядку кредитора	Найменування кредитора	Дата, № платіжної вимоги	Сума платіжної вимоги
1	2	3	4	5

Додаток 3

ЗАЯВА ПРО ВІДМОВУ ВІД АКЦЕПТУ № _____ Одержано банком
_____ 19__ р. _____ 19__ р.

Платник	ДЕБЕТ	Сума
Банк платника	в м. код рах.№	
Одержувач	КРЕДИТ	
	рах.№	
Банк одержувача	в м. код рах.№	

Сума словами _____ Проведено банком _____
Договір № _____ Платіжна вимога № _____ від _____ 19__ р.
Замова від _____ на суму _____
Оплачена банком _____
Мотиви відмови від акцепту _____

Печатка та підпис клієнта

Підписи банку

Додаток 4

ПРОСТИЙ ВЕКСЕЛЬ

валюта _____ сума цифрами _____
Місце складання _____ Дата складання _____
"_____" _____ 199__ р. МИ ЗАПЛАТИМО ПРОТИ ЦЬОГО ВЕКСЕЛЯ НАКАЗУ
найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений _____
валюта _____ сума словами _____

Підлягає сплаті в _____
місце платежу _____
найменування банківської _____
установи _____

Підпис і точна адреса векселедавця

Додаток 5

ЗВІТНІСТЬ
ПРО ВИСТАВЛЕНІ ПЛАТІЖНІ ВИМОГИ(млн.крб.)
(кількість одиниць)

№ п/п	Номер балансового рахунка другого порядку кредитора	Кількість підприємств, які виставили платіжні вимоги	Платіжні вимоги		Контрольна сума
			кількість	сума	
1	2	3	4	5	6

Додаток 6

ЗВІТНІСТЬ
ПРО ОФОРМЛЕННЯ ВЕКСЕЛЯМИ ЗАБОРГОВАНOSTI(млн.крб.)
(кількість одиниць)

№ п/п	Номер балансового рахунка другого порядку	Отримані платіжні вимоги	Акцептовані платіжні вимоги	Платіжні вимоги, погашені за заліком	Вимоги, що підлягають оформленню векселями	Вимоги, оформлені векселями, в т. ч.		Платіжні вимоги, не оформлені векселями	Контрольна сума
						простими	переказними		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		кількість	сума	кількість	сума	кількість	сума	кількість	сума
		11	12	13	14	15	16	17	18

Додаток 7

ЗВІТНІСТЬ
ПРО НЕОФОРМЛЕНУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ ВЕКСЕЛЯМИ

(млн.крб.)

№ п/п	Номер балансового рахунка другого порядку дебітора	Найменування дебітора	Банк дебітора	Сума заборгованості, не оформлена векселями
1	2	3	4	5

* Подається банком кредитора за інформацією, отриманою від банку дебітора, з вирахуванням суми заборгованості, оформленої переказними векселями.

Додаток 8

Одержано банком кредитора

_____ 199_р.

РЕЕСТР № _____ від _____ 199_р.

МФО № _____

(назва банку дебітора-векселедавця)

направляє _____ для

(назва банку кредитора-одержувача коштів)

передачі кредиторам векселів згідно із цим реєстром

№ п/п	№ векселя	Сума векселя	Дата складання векселя	Строк погашення векселя	Назва одержувача коштів за векселем
1	2	3	4	5	6

Підпис керівника
банку-дебітораМісце печатки
банку дебітораОдержано підприємством
кур'єрської поштиПідпис головного
бухгалтера

(дата, підпис)

Додаток 9

Функціональні і технологічні принципи роботи банку
з АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ"

АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ" - це спеціальне програмне забезпечення, розроблене в управлінні комп'ютерних технологій департаменту інформатизації НБУ, яке призначене для автоматизації процесу обміну інформацією між банківськими установами в ході проведення взаємозаліку заборгованості.

АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ" поставляється в усі банківські установи України, які мають МФО та електронну адресу в мережі електронної пошти НБУ. Слід звернути увагу на те, що, на відміну від системи електронних платежів (СЕП), АРМ поставляється в банки, що є філіями другої і третьої моделі консолідованого коррахунка в СЕП.

Функції, які виконує АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ":

- 1) Підготовка електронних платіжних повідомлень клієнтів про заборгованість від банку кредитора до банку дебітора, контроль їх та відправка до банків дебіторів.
- 2) Приймання в банках дебіторів платіжних повідомлень про заборгованість.
- 3) Підготовка в банках дебітора електронних платіжних повідомлень про часткову або повну відмову від акцепту платіжної вимоги та відправка їх до банку кредитора.
- 4) Приймання банком кредитора електронних платіжних повідомлень про часткову або повну відмову від акцепту платіжної вимоги.
- 5) Друкування реєстрів:
 - електронних платіжних повідомлень про заборгованість,

- електронних платіжних повідомлень про часткову або повну відмову від акцепту платіжної вимоги.

6) Квитовка (контроль за нормальним відправленням та прийманням) файлів повідомлень та інші сервісні функції.

Підготовка електронних платіжних повідомлень клієнтів про заборгованість може виконуватися:

- за допомогою діалогових засобів вводу АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ",
- засобами ОДБ комерційного банку, з формуванням файла платіжних повідомлень типу "А" і наступним проведенням його через АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ".

Слід звернути особливу увагу на те, що АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ" працює незалежно від системи електронних платежів. Файли, підготовлені ОДБ для АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ", слід оформляти за стандартами дебетових інформаційних документів СЕП, але вони не повинні проводитися через АРМ-3 СЕП.

АРМ "ЗАБОРГОВАНІСТЬ" буде надано банківським установам за 3 дні до початку проведення взаємозаліку заборгованості.

РЕЕСТР ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАБОРГОВАНІСТЬ Дата XX/XX	
відправлених від клієнта: 999999999 КЛІЄНТ БАНКУ КРЕДИТОРА	
банку 999999 НАЗВА БАНКУ КРЕДИТОРА	
Банк дебітора: МФО 999999999 НАЗВА БАНКУ ДЕБІТОРА	
001 Кредитор Дебітор Дати Призначення платежу	№ документа Вид: Сума: клієнт 999999999 клієнт банку кредитора клієнт 999999999 клієнт банку дебітора Документа XX/XX Надходження до банку кредитора: XX/XX призначення платежу
Усього	документів: 999999 Сума
Усього	відправлено документів: 999999 загальною сумою: 999999999999999
М. П.	Підпис

РЕЕСТР ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАБОРГОВАНІСТЬ Дата XX/XX	
отриманих клієнтом: 999999999 КЛІЄНТ БАНКУ ДЕБІТОРА	
банку 999999 НАЗВА БАНКУ ДЕБІТОРА	
Банк кредитора: МФО 999999999 НАЗВА БАНКУ КРЕДИТОРА	
001 Кредитор Дебітор Дати Призначення платежу	№ документа Вид: Сума: клієнт 999999999 клієнт банку кредитора клієнт 999999999 клієнт банку дебітора Документа XX/XX Надходження до банку кредитора: XX/XX призначення платежу
Усього	документів: 999999 Сума
Усього	прийнято документів: 999999 загальною сумою: 999999999999999
М. П.	Підпис

РЕЕСТР ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ Дата XX/XX	
ПРО ЧАСТКОВУ АБО ПОВНУ ВІДМОВУ ВІД АКЦЕПТУ ПЛАТІЖНОЇ ВИМОГИ	
відправлених від клієнта: 999999999 КЛІЄНТ БАНКУ ДЕБІТОРА	
банку 999999 НАЗВА БАНКУ ДЕБІТОРА	
Банк кредитора: МФО 999999999 НАЗВА БАНКУ КРЕДИТОРА	
001 Кредитор Дебітор Дати Причина відмови	№ документа Вид: Сума акцепту: клієнт 999999999 клієнт банку кредитора клієнт 999999999 клієнт банку дебітора Документа XX/XX Надходження до банку кредитора: XX/XX причина відмови
Усього	документів: 999999 Сума згоди
Усього	відправлено документів: 999999 загальною сумою акцепту: 999999999999999
М. П.	Підпис

РЕЕСТР ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ Дата XX/XX	
ПРО ЧАСТКОВУ АБО ПОВНУ ВІДМОВУ ВІД АКЦЕПТУ ПЛАТІЖНОЇ ВИМОГИ	
отриманих клієнтом: 999999999 КЛІЄНТ БАНКУ КРЕДИТОРА	
банку 999999 НАЗВА БАНКУ КРЕДИТОРА	
Банк дебітора: МФО 999999999 НАЗВА БАНКУ ДЕБІТОРА	
001 Кредитор Дебітор Дати Причина відмови	№ документа Вид: Сума згоди: клієнт 999999999 клієнт банку кредитора клієнт 999999999 клієнт банку дебітора Документа XX/XX Надходження до банку кредитора: XX/XX причина відмови
Усього	документів: 999999 Сума акцепту
Усього	прийнято документів: 999999 загальною сумою акцепту: 999999999999999
М. П.	Підпис

ПЕРЕКАЗНИЙ ВЕКСЕЛЬ

валюта	сума цифрами
Місце складання	
Дата складання	
" " 199 р. ЗАПЛАТИТИ ПРОТИ ЦЬОГО ВЕКСЕЛЯ НАКАЗУ	
найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений	
валюта	сума словами
платник	найменування
(трасат)	
точна адреса	
Підпис платника	Підлягає сплаті в
	місце платежу
	найменування банківської
	установи

Підпис і точна адреса векселедавця

05.06.1995 р.

Республіканському банку Криму, обласним управлінням
Національного банку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків,
Міністерству фінансів Криму,
обласним, Київському та Севастопольському
міським фінансовим управлінням

Про відкриття спеціальних рахунків для виплат компенсацій громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Законом України "Про Державний бюджет України на 1995 р." від 06.04.1995 р. № 126/95 передбачено виплату компенсацій і надання пільг ліквідаторам і громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, але кошти, що виділяються з Державного бюджету на ці цілі, спрямовуються на погашення заборгованості підприємств і господарських організацій.

У зв'язку із цим Національний банк України і Міністерство фінансів України повідомляють, що з метою цільового використання коштів, які виділяються на проведення операцій, пов'язаних з виплатою компенсацій і наданням пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, установи банків відкривають підприємствам і господарським організаціям окремі спеціальні рахунки на їх відповідних балансових рахунках з ознакою 206 (наприклад, 206260K00).

Бюджетним установам та організаціям відкриваються окремі бюджетні рахунки згідно з класифікацією доходів і видатків Державного та місцевих бюджетів, затвердженою Міністерством фінансів України.

Контроль за використанням бюджетних коштів здійснюють фінансові органи.

Голова Правління
Національного банку
України

Міністр фінансів
України

В.А.Ющенко

П.К.Германчук

Телеграма Національного банку України

Управління валютного регулювання

№260 від 08.06.1995 р.

Республіканському банку Криму,
регіональним управлінням
Національного банку України,
комерційним банкам України,
Асоціації українських банків,
Міністерству внутрішніх справ України,
Державному митному комітету України,
Державній податковій інспекції України

На виконання пункту 5 постанови Правління Національного банку України "Про використання іноземної валюти як засобу платежу на території України" № 125 від 16.05.1995 р. Національний банк України роз'яснює деякі питання обігу готівкової іноземної валюти на території України:

1. З 1 серпня 1995 р. не допускається реалізація на території України резидентам та нерезидентам товарів (робіт, послуг) за готівкову іноземну валюту. При цьому маєтись на увазі, що з 1 серпня 1995 р. всі розрахунки в іноземній валюті між підприємствами торгівлі та сфери послуг, що мали право на торгівлю та надання послуг за іноземну валюту (надалі - підприємства), та іншими резидентами України за товари (роботи, послуги), що реалізуються останнім, можуть здійснюватися на території України у карбованцях та в іноземній валюті у формах, що мають

місце в міжнародній практиці (включаючи оплату кредитними та дебетовими картками), за винятком розрахунків готівковою іноземною валютою.

1 серпня 1995 р. підприємства втрачають право на приймання готівкової іноземної валюти. Готівкова іноземна валюта, прийнята підприємствами, що мали право на її приймання, не пізніше 31 липня 1995 р. повинна бути інкасована уповноваженими банками із зарахуванням її на рахунки підприємств у той же день.

3 1 серпня 1995 р. забороняється також приймати готівкову іноземну валюту до статутних фондів підприємств (крім банків).

2. Починаючи з 1 серпня 1995 р., уповноважені банки повинні приймати виручку підприємств у готівковій іноземній валюті на блокований рахунок підприємства без права зарахування на поточні валютні рахунки підприємств.

При цьому уповноважені банки негайно доводять до відома відповідних регіональних управлінь НБУ за місцем державної реєстрації підприємств інформацію про всі підприємства, які приймають готівкову іноземну валюту, порушуючи встановлену заборону. До порушників регіональні управління НБУ застосовують санкції, встановлені законодавством України.

Прийнята на блоковані рахунки іноземна готівкова валюта протягом 5 днів продається уповноваженим банком на міжбанківському валютному ринку України. Після продажу зазначеної іноземної валюти на валютному ринку України у 2-денний термін її карбованцевий еквівалент зараховується на рахунок підприємства.

3. Уповноважені банки не можуть приймати від фізичних осіб (у тому числі від імені або за дорученням підприємств) готівкову іноземну валюту як оплату за реалізовані підприємствами на території України товари (роботи, послуги) для зарахування валютної виручки на поточні валютні рахунки підприємств в уповноважених банках.

4. Вимоги цього листа щодо заборони реалізації товарів та послуг за готівкову іноземну валюту на території України і щодо заборони зарахування на поточні валютні рахунки підприємств їхньої виручки в готівковій іноземній валюті до окремого розпорядження Національного банку України не поширюються:

1) на підприємства, які реалізують товари та надають послуги під митним контролем на митній території України (в аеропортах, портах, відкритих для міжнародного сполучення, та інших місцях, що визначаються митними органами України) без стягнення мита, податків і без застосування щодо товарів заходів економічної політики (надалі зазначені підприємства - "магазини безмитної торгівлі");

2) на послуги готелів щодо обслуговування іноземних туристів. При цьому готелі повинні або встановити касові апарати, що забезпечують окремий облік надходжень в іноземній валюті, або відкрити на підставі агентських угод із уповноваженим банком пункти обміну іноземної валюти;

3) на продаж квитків на території міжнародних портів, аеропортів, вокзалів на міжнародні рейси пасажирського транспорту (із забезпеченням відокремленого обліку іноземної валюти шляхом установа касових апаратів);

4) на продаж товарів (паливно-мастильних матеріалів, продуктів харчування, медикаментів) та надання послуг нерезидентам на території міжнародних портів і аеропортів України, пов'язаних із обслуговуванням транспортних засобів (літаків, суден).

Розрахунки з нерезидентом здійснюються відповідно до укладеної угоди (рахунка), яка передбачає оплату в готівковій іноземній валюті, з обов'язковою інкасацією не пізніше наступного робочого дня на валютний рахунок в уповноваженому банку;

5) на невикористаний залишок готівкової іноземної валюти, яка раніше була отримана підприємством, закладом, організацією (резидентом і нерезидентом) у відповідному уповноваженому банку для оплати готівковою іноземною валютою витрат, пов'язаних із виїздом працівників у відрядження, а також для оплати готівковою іноземною валютою витрат, які дозволені НБУ;

6) на митні платежі фізичних осіб - резидентів і нерезидентів - відповідно до митного законодавства України;

7) на платежі за надані послуги нерезидентам щодо відкриття візи на в'їзд в Україну з оплатою в іноземній валюті;

8) на суми готівкової іноземної валюти, одержані автотранспортними підприємствами, що здійснюють міжнародні пасажирські перевезення у прикордонних з Україною зонах;

9) на інші суми у випадках, які спеціально обумовлені Національним банком України.

5. Вимоги пунктів 2,3 цього листа з моменту його підписання поширюються і на підприємства, які з 1 червня 1995 року втратили право на реалізацію товарів, надання послуг за іноземну валюту.

6. Туристичні та страхові організації не мають права приймати готівкову іноземну валюту до своєї каси. Оплата послуг цих організацій в іноземній валюті за договорами, дія яких поширюється на іноземну територію відповідно до їх посередницьких угод з іноземними партнерами, може проводитися резидентами України тільки шляхом внесення відповідної суми готівкової іноземної валюти до каси уповноваженого банку для зарахування її на валютні рахунки зазначених організацій.

Підставою для сплати резидентом відповідної суми готівкової іноземної валюти є рахунок туристичної (страхової) організації, в якому застережено суму готівкової валюти, вказано прізвище резидента та реквізити валютного рахунка туристичної (страхової) організації.

При цьому ще раз попереджаємо, що стягнення підприємствами-посередниками комісійної винагороди за посередницькі послуги в іноземній валюті забороняється.

7. Уповноважені банки мають право надавати один одному міжбанківські кредити у готівковій іноземній валюті та здійснювати купівлю-продаж готівкової іноземної валюти для підкріплення каси.

8. З 1 серпня 1995 р. припиняється дія листа Національного банку України №19029/723 від 26.04.1993 р.

9. Встановлений порядок довести до відома підприємств у 3-денний термін.

Заступник Голови Правління НБУ

О.І.Курєв

Управління платіжних систем

Республіканському банку Криму,
обласним та по м.Києву і
Київській області управлінням
Національного банку України,
комерційним банкам,
Асоціації українських банків

№262 від 13.06.1995р.

Додаткові роз'яснення про порядок розрахунків

У зв'язку з надходженням численних запитів щодо порядку здійснення розрахунків додатково роз'яснюємо:

1. Розрахункові документи підприємств та організацій оплачуються в межах наявних коштів на їхніх розрахункових рахунках.

У разі відсутності коштів на розрахунковому рахунку в суб'єктів підприємницької діяльності та наявності обов'язкових платежів, які враховуються на позабалансовому рахунку №9929 "Розрахункові документи, обов'язкові до сплати", застосовується черговість розрахунків, що викладена в Указі Президента України від 16.03.1995 р. №227/95 "Про заходи щодо нормалізації платіжної дисципліни в народному господарстві України".

Платежі в межах однієї групи виконуються в календарній черговості надходження до банку розрахункових документів та після повного погашення платежів попередньої групи.

2. Керівникам підприємств надано право використовувати кошти на потреби підприємства в розмірі 10 відсотків на будь-які цілі (виробничі та господарські, придбання продуктів харчування для їдалень, дошкільних та оздоровчих закладів, медикаментів для санаторіїв, профілакторіїв і таке інше).

Установи банків здійснюють контроль тільки за розрахунком коштів на потреби підприємства та загальною сумою їх використання.

3. При розрахунках коштів на потреби підприємства, починаючи із червня поточного року, обсяг бартерних операцій не враховується.

За роз'ясненням Міністерства сільського господарства і продовольства України, всі сільсько-господарські підприємства є підприємствами із сезонним характером виробництва та реалізації продукції.

До них належать: радгоспи, колективні сільськогосподарські підприємства, колгоспи, селянські спілки, сільськогосподарські агрофірми, асоціації, кооперативи, спілки селян-співвласників, міжгосподарські сільськогосподарські підприємства, селянські та фермерські господарства, які займаються сільськогосподарським виробництвом.

4. Підприємства, що мають валютні надходження від експортних операцій, кошти на потреби підприємства розраховують із урахуванням сум, які надійшли на розрахунковий рахунок від продажу валюти на міжбанківській валютній біржі (після обов'язкового продажу 50 відсотків).

5. Заробітна плата вважається простроченою з наступного дня її невиконання за строком, встановленим у колективній угоді підприємства і видається установами банків у встановленому порядку.

У разі простроченої більш як на 15 днів заборгованості щодо виплати заробітної плати та нестачі коштів на рахунках підприємств для повної виплати платежів другої групи черговості, виплати здійснюються одночасно і пропорційно до питомої ваги кожного елемента таких платежів.

6. Зміст пункту 5 Указу не поширюється на правовідносини, що виникають з уступки вимоги, переведення боргу та зарахування зустрічної вимоги.

Уступка вимоги кредитором іншій особі (статті 197-200 Цивільного кодексу України) пере-
дбачає виникнення зобов'язань між новим кредитором та боржником. Розрахункові відносини
між ними здійснюються також через їхні розрахункові рахунки.

Такі ж зобов'язання виникають при переведенні боржником свого боргу до іншої особи (стат-
тя 201 Цивільного кодексу України).

У разі зарахування зустрічної однорідної вимоги платіжні взаємовідносини не здійснюються
взагалі.

7. У разі прийняття рішення суду про передачу заставленого майна його позичальником (заста-
водавцем) банку (заставотримачу), кошти від реалізації заставленого майна зараховуються на ра-
хунок № 904 "Інші дебітори та кредитори" і спрямовуються тільки на погашення заборгованості
з позики під заставлене майно. Якщо при реалізації предмета застави виручена сума переви-
щує розмір забезпечення цією заставою вимог заставотримача, різниця перераховується заста-
водавцю на його розрахунковий рахунок.

8. Дія Указу Президента України від 25.06.1993 р. №235/93 "Про заходи щодо поліпшення роз-
рахунків за продукцію і послуги комунальних енергетичних і водопровідно-каналізаційних
підприємств" не відмінена. Постачальники електричної і теплової (пара і гаряча вода) енергії, а
також організації водопостачання та водовідведення мають право на безакцептне списання коштів
зі споживачів на підставі показників вимірювальних приладів та діючих тарифів. Такий порядок
не поширюється на житлово-комунальні підприємства, бюджетні організації і населення (лист
НБУ від 06.07.1993 р. №22001/135).

9. Безакцептний порядок розрахунків, передбачений Законом України "Про транспорт" (стат-
тя 7) від 10.11.1994 р. №232/94-ВР, поширюється при наданні споживачам послуг на підставі чин-
них тарифів підприємствами транспорту загального користування, якщо це визначено їхніми ко-
дексами (статутами) або іншими законодавчими актами України (лист НБУ від 24.02.1995 р. №234).

У платіжних вимогах, які подаються в банки підприємствами та організаціями на безакцептне
списання коштів споживачів послуг, зазначених у п.п. 8,9 цього роз'яснення, в розділі "Підстава
для оплати" повинно бути посилання на відповідні статті законодавчих актів та чинні тарифи.

Заступник Голови Правління НБУ

В.М. Кравець

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України
N 167 від 30.06.1995 р.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" і з метою захисту
інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України вста-
новлює обов'язкові для всіх комерційних банків економічні нормативи:

- мінімальний розмір статутного фонду;
- платоспроможність банку;
- показники ліквідності банку;
- максимальний розмір ризику на одного позичальника.

І. РОЗМІР І ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ

1. Мінімальний розмір статутного фонду

Для реєстрації комерційного банку встановлюється мінімальний розмір статутного фонду в
сумі, еквівалентній 3 млн. ЕКЮ. Для відкриття філій та інших банківських установ
комерційний банк повинен мати сплачений і зареєстрований статутний фонд, еквівалентний
1 млн. ЕКЮ.

2. Платоспроможність банку

Платоспроможність банку - це достатність власних коштів банку для захисту інтересів
вкладників та інших кредиторів банку.

Для визначення платоспроможності банку застосовуються показники:

2.1. Співвідношення власних і залучених коштів банку (ПСп).

2.2. Співвідношення власних коштів і активів з урахуванням коефіцієнтів за ступенем ризику
(ПСa).

Співвідношення власних коштів (ВК) і залучених (ЗК) визначає достатність капіталу,
виходячи із загального обсягу діяльності, незалежно від розміру різноманітних ризиків.

Цей показник розраховується за формулою:

$$\text{ПСп} = \frac{\text{ВК}}{\text{ЗК}}$$

Власні кошти (ВК) банку складаються із основного та додаткового капіталів.

До основного капіталу банку включаються фактично сплачений статутний фонд та інші фон-
ди, які створюються банком за рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні банку після
сплати податків і обов'язкових платежів (резервний, спеціальний, основних коштів), а також
кошти для компенсації втрат від знецінення у 1992 році статутних фондів банків.

У разі коли в статутному фонді банку є внески в іноземній валюті, до основного капіталу
включається їх перерахунок у національній валюті на звітну дату.

Додатковий капітал складається із:

- фонду зношення основних коштів;
- фонду економічного стимулювання;
- резервів для покриття кредитних і валютних ризиків та ризиків цінних паперів;
- резервів, створених за рахунок переоцінки фіксованих активів банку;
- нерозподіленого прибутку.

При обрахуванні платоспроможності додатковий капітал включається до власних коштів бан-
ку в сумі, не більшій за основний капітал, а у випадках, коли додатковий капітал має від'ємний
результат, то основний капітал зменшується на дану величину.

Власні кошти для визначення платоспроможності банку зменшуються на суму внесків до ста-
тутних фондів інших акціонерних товариств, підприємств і на кошти, перераховані банками
підприємствам, установам і організаціям для участі в їхній господарській діяльності.

Залучені банком кошти складаються із:

- коштів на розрахункових, поточних рахунках об'єктів господарювання;
- коштів на рахунках банків-кореспондентів;
- внесків та депозитів об'єктів господарювання;
- внесків та депозитів населення;
- кредитів, отриманих від інших банків;
- коштів, отриманих від інших кредиторів.

Значення показника ПСп, який розраховується на звітну дату, не повинно бути меншим
ніж 1/20.

Співвідношення власних коштів банку (ВК) і активів (А) визначає достатність капіталу бан-
ку для проведення активних операцій з урахуванням ризиків, що характерні для
різноманітних видів банківської діяльності.

Показник платоспроможності (ПСa) обчислюється за формулою:

$$\text{ПСa} = \frac{\text{ВК}}{\text{А}} \times 100\%$$

Під час визначення платоспроможності банку його активи підсумовуються з урахуванням
коефіцієнтів їх ризиків.

ВИД АКТИВІВ	КОЕФІЦІЄНТ
- каса і прирівняні до неї кошти	0
- кошти на кореспондентському рахунку в Національному банку	0
- кошти на депозитних рахунках у банках	0
- готівка в процесі інкасації	0.1
- кошти на рахунках в іноземних банках	0.1
- цінні папери уряду України	0.2
- будинки, споруди	0.5
- кредити під заставу майна, векселів за умови, що сума застави становить не менше 125 відсотків від суми кредиту	0.5
- позички, гарантовані урядом України	0.5
- кредити під заставу майна, векселів за умови, що сума застави становить менше 125 відсотків від суми кредиту	1.0
- позички під страхування, гарантію або поручительство (у тому числі під гарантію місцевих органів влади)	1.0
- позички без забезпечення (бланковий кредит)	1.0
- прострочені позички (незалежно від забезпечення), крім безнадійних щодо повернення	1.0
- пролонговані кредити (незалежно від забезпечення)	1.0
- безнадійні щодо повернення позички	1.0
- інші основні фонди	1.0
- дебітори	1.0
- факторингові операції	1.0
- операції із цінними паперами	1.0

- витрати майбутніх періодів
Значення показника ПСа не повинно бути нижчим 8 відсотків.

1.0

3. Показники ліквідності банку

Ліквідність - це здатність банку забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань. Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку.

Комерційні банки зобов'язані дотримуватися показників щоденної, поточної, короткострокової та загальної ліквідності.

Щоденна ліквідність визначається за допомогою трьох показників (Л1, Л2, Л3):

Л1 - співвідношення коштів на кореспондентському рахунку (Ккр) в Національному банку та каси і залучених коштів (ЗК) у національній валюті - розраховується за формулою:

$$L1 = \frac{K_{кр}}{ЗК}$$

Значення показника Л1 повинно бути не нижчим 0.15.

Л2 - співвідношення суми кредитної заборгованості (КЗ) і суми залишків на розрахункових, поточних рахунках, вкладах та депозитах (Зр) - розраховується за формулою:

$$L2 = \frac{КЗ}{Зр}$$

Значення показника Л2 не повинно перевищувати 0.7.

Л3 - співвідношення високоліквідних активів (Ва) і загальних активів (За) - розраховується за формулою:

$$L3 = \frac{Ва}{За}, \text{ де}$$

Ва (високоліквідні активи) складаються із коштів:

- у касі і прирівняних до неї коштів;
- на кореспондентському рахунку в Національному банку України;
- на депозитних рахунках у банках;
- готівки в процесі інкасації;
- на рахунках в іноземних банках.

За (загальні активи) - сума активних залишків балансу банку.

Значення показника Л3 повинно бути не нижчим 0.2.

Контроль за дотриманням показників достатності капіталу та щоденної ліквідності (Л1, Л2, Л3) здійснюється комерційними банками, обласними управліннями НБУ та департаментом банківського нагляду НБУ на основі щоденних балансів банків.

Показники достатності капіталу та щоденної ліквідності є оціночними показниками діяльності банку і розраховуються з метою оптимального розрахунку регулювання їхніх активних і пасивних операцій із точки зору підтримання необхідного рівня ліквідності. Систематичне порушення банком (протягом 5 робочих днів за місяць) цих показників (або хоча б одного з них) може бути приводом для детальнішого вивчення діяльності банку та визначення особливого режиму банківського нагляду.

Показники поточної (Л4), короткострокової (Л5) та загальної (Л6) ліквідності розраховуються за формулою:

$$L = \frac{ЗБ}{ЛА}, \text{ де}$$

Л - показник,
ЗБ - зобов'язання,
ЛА - активи банку.

До зобов'язань банку при розрахунку показників поточної, короткострокової та загальної ліквідності належать кошти на розрахункових, поточних, депозитних рахунках та в кредиторській заборгованості, а також суми гарантій і поручительств, наданих банком.

До активів у цьому випадку належать готівка та прирівняні до неї кошти; кошти на кореспондентському рахунку банку та в обов'язкових резервах; кошти, вкладені в цінні папери, в дебіторську заборгованість та кредити.

Поточна ліквідність (показник Л4) визначається співвідношенням зобов'язань банку до запитання та зі строком виконання протягом місяця і активів із відповідним строком погашення.

Значення показника Л4 не повинно перевищувати 1.0.

Короткострокова ліквідність (показник Л5) визначається співвідношенням зобов'язань банку до запитання та зі строком виконання протягом 3-х місяців і активів зі строком погашення, що настає не пізніше 3-х місяців від дати, на яку проводиться розрахунок показника.

Значення показника Л5 не повинно перевищувати 1.0.

Загальна ліквідність (показник Л6) визначається співвідношенням усіх зобов'язань банку і його активів.

Значення показника Л6 не повинно перевищувати 1.0.

4. Максимальний розмір ризику на одного позичальника

Максимальний розмір ризику на одного позичальника розраховується за формулою:

$$MP = \frac{K}{BK}, \text{ де}$$

К - сукупна заборгованість за позичками і врахованими векселями одного позичальника та 50 відсотків суми забалансових зобов'язань, виданих стосовно цього позичальника.

БК - власні кошти банку.

Розмір ризику на одного позичальника, що перевищує 10 відсотків власних коштів банку, вважається "великим" кредитом. Загальний залишок заборгованості з урахуванням забалансових зобов'язань за всіма виданими банком "великими" кредитами не повинен перевищувати восьмикратного розміру власних коштів банку.

Якщо сума всіх "великих" кредитів перевищує восьмикратний розмір власних коштів не більш як на 50 відсотків, то вимоги до платоспроможності подвоюються, якщо ж перевищує більш як на 50 відсотків, то вимоги потроюються, тобто значення показника платоспроможності банку (ПСа) повинно бути не нижчим 24 відсотків.

Нормативне значення показника "Максимальний розмір ризику на одного позичальника" не повинно перевищувати 0.25.

Загальна сума зобов'язань будь-якого позичальника (фізичної чи юридичної особи, в тому числі банку) перед банком у результаті надання останнім одного або кількох кредитів не повинна перевищувати 25 відсотків власних коштів банку. Позичальники, які мають спільних засновників, акціонерів (учасників), загальна частка яких у статутному фонді банку перевищує 35 відсотків, включаються до розрахунку як один позичальник.

II. ПОРЯДОК КОНТРОЛЮ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ НОРМАТИВАМИ

Комерційні банки та їхні філії повинні забезпечити виконання економічних нормативів як щоденно, так і на звітну дату.

1. Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів здійснюють підрозділи банківського нагляду регіональних управлінь Національного банку України та департамент банківського нагляду НБУ.

2. Комерційні банки подають за встановленими Національним банком формами, строками та періодичністю баланс, розшифровки окремих рахунків балансу та розрахунки економічних нормативів.

Контроль за фактичним станом показників щоденної ліквідності здійснюється підрозділами банківського нагляду регіональних управлінь та департаментом банківського нагляду НБУ щоденно на підставі щоденних балансів банків та їхніх установ.

Якщо коррахунок банку знаходиться в ОПЕРУ Національного банку, то всі вищеперелічені звіти подаються безпосередньо департаменту банківського нагляду і контроль здійснюється департаментом банківського нагляду.

3. Регіональні управління щомісячно протягом 3-х робочих днів після отримання необхідних даних перевіряють дотримання комерційними банками нормативів. Не пізніше 20 числа надсилають управлінню економічного аналізу діяльності банків та контролю економічних нормативів перелічені у пункті 7 документи з висновком регіонального управління про дотримання економічних нормативів по кожному банку окремо. Якщо коррахунок банку знаходиться в ОПЕРУ Національного банку України, то за дотриманням економічних нормативів стежать працівники департаменту банківського нагляду.

Висновок повинен містити:

- оцінку дотримання банком економічних нормативів;
- своєчасність надання банком даних, перелічених у пункті 7;
- заходи, які вживалися регіональним управлінням у зв'язку з порушенням банком економічних нормативів.

4. Комерційні банки не пізніше 10 числа кожного місяця повинні надавати безпосередньо департаменту банківського нагляду НБУ електронною поштою дані про фінансовий стан банку та про дотримання економічних нормативів (баланс за ф.700, звіти про платоспроможність та ліквідність, додатки 1, 2).

Відповідальність за достовірність таких даних покладається на комерційний банк.

5. У разі порушення економічних нормативів до банків застосовуються санкції, передбачені статтею 48 Закону України "Про банки і банківську діяльність" у порядку, передбаченому в "Положенні про застосування Національним банком України санкцій за порушення банківського законодавства", затверджене постановою Правління Національного банку України № 115 від 16.05.1995 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України
№ 168 від 30.06.1995 р.

**Зміни та доповнення
до Положення про застосування Національним банком
України санкцій за порушення банківського законодавства,
затвердженого постановою Правління Національного банку України
№ 115 від 16.05.1995р.**

1. В абзаці 6 пункту 1.1 розділу 1 вилучити слова "та застосування інших економічних санкцій відповідно до законодавства".
2. Розділ 1 доповнити пунктом 1.5 такого змісту:
"1.5. Рішення про застосування тієї чи іншої санкції щодо комерційного банку повинно бути прийнято безпосередньо після виявлення порушення, але не пізніше 6 місяців із дня його виявлення".
3. Пункт 3.1 розділу 3 доповнити абзацом 9 такого змісту:
"Ця санкція може бути застосована, якщо систематичні та повторні порушення банком допущено протягом одного року з моменту допущення першого порушення".
4. Пункти 4.4 та 4.5 розділу 4 викласти у такій редакції:
"4.4. Пропозиція щодо усунення керівництва комерційного банку від управління подається департаментом банківського нагляду Національного банку України за власною ініціативою чи з подання регіонального управління Національного банку, на території якого функціонує комерційний банк, на ім'я голови ради банку або зборам акціонерів.
4.5. Вказана пропозиція повинна бути розглянута комерційним банком у 10-денний строк з дня її надходження. В цей же строк комерційний банк зобов'язаний вжити необхідних заходів щодо усунення керівництва комерційного банку від управління.
У разі якщо збори акціонерів чи рада банку у встановлений строк не приймуть рішення про усунення від управління керівництва банку, матеріали із цього питання передаються департаментом банківського нагляду на розгляд уповноваженої Правлінням Національного банку комісії з питань реєстрації комерційних банків, яка готує відповідний висновок".
5. Розділ 6 Положення викласти у такій редакції:

"6. Стягнення у безспірному порядку штрафу
в розмірі неправомірно одержаного доходу

- 6.1. Національний банк України має право у безспірному порядку стягувати штраф у розмірі неправомірно одержаного доходу та застосовувати інші економічні санкції відповідно до законодавства у разі допущення комерційними банками порушень, а саме:
 - нарахування та стягнення відсотків авансом у момент видачі позики;
 - порушення законодавства при формуванні власного статутного фонду;
 - порушення показників економічних нормативів: платоспроможності (ПС), поточної (Л4), короткострокової (Л5) та загальної ліквідності (Л6) і максимального розміру ризику на одного позичальника;
 - недозарезервування комерційним банком коштів на його кореспондентському рахунку.
- 6.2. Неправомірно отриманий комерційним банком дохід від нарахування та стягнення відсотків авансом у момент видачі позики, який підлягає стягненню у вигляді штрафу, вираховується як розмір фактично отриманого доходу від неправомірних дій.
- 6.3. У разі виявлення порушень законодавства при формуванні власного статутного фонду з банку стягується штраф у розмірі неправомірно одержаного доходу за весь звітний період. Сума штрафу розраховується як розмір фактично одержаного банком доходу у звітному періоді, помноженому на питому вагу незаконно сформованого статутного фонду в загальній сумі кредитних ресурсів.
- 6.4. Базою для розрахунку штрафів за порушення економічних нормативів є прибуток, який залишається у розпорядженні комерційного банку після сплати усіх обов'язкових платежів до бюджету, але перед нарахуванням до фондів банку та виплатою дивідендів.

У разі порушення показника платоспроможності (ПС) штраф стягується за кожним випадком порушення цього показника. Сума штрафу визначається як відхилення фактичного значення показника від нормативного у відсотках, помноженого на суму прибутку банку.

У разі порушення показників ліквідності сума штрафу визначається як відхилення фактичного значення показника від нормативного у відсотках, помноженого на суму прибутку. Якщо на звітну дату порушено кілька показників ліквідності, то штраф стягується за розрахунком більшої суми. Якщо порушено один показник ліквідності, то штраф стягується за ним.

Якщо порушено один і той же показник ліквідності на наступну звітну дату, то штраф нараховується тільки на перевищення значення цього показника понад значенням його на попередню звітну дату.

Для розрахунку неправомірно отриманого комерційним банком доходу внаслідок порушення показника максимального розміру ризику на одного позичальника потрібно визначити фактичну суму ризику на одного позичальника та питому вагу кожного з компонентів ризику (заборгованість за кредитами і зобов'язаннями банку щодо одного позичальника). Потім, помноживши суму власних коштів на коефіцієнт 0,25, визначити нормативну суму допустимого ризику банку щодо одного позичальника. Різниця між фактичною та нормативною сумами ризику вважається понаднормативною і розподіляється за питою вагою кожного з компонентів ризику. Отриманий результат за кожним із компонентів ризику множиться на відповідну середньоденну процентну ставку та на фактичну кількість днів дії домовленості між банком та позичальником у звітному періоді.

6.5. Для розрахунку неправомірно одержаного комерційним банком (філією) доходу у зв'язку з недозарезервуванням коштів на його кореспондентському рахунку регіональні управління Національного банку України використовують дані про суму залучених коштів та залишки на кореспондентських рахунках комерційних банків (філій) за відповідний період регулювання (декаду), одержані згідно з додатком 1 вказівок Національного банку № 105-900 від 23.02.1994 р. з урахуванням змін та доповнень до них, після детальної перевірки їх достовірності.

Сума неправомірно одержаного комерційним банком (філією) доходу визначається шляхом множення односторонньої суми недозарезервованих банком коштів, розрахованої за формулою середньої арифметичної згідно з додатком 2 вказівок Національного банку № 105-900 від 23.02.1994 р. на розмір плати за діючою обліковою ставкою Національного банку України в розрахунку за один день та помноженому на кількість днів періоду регулювання.

За недозарезервування коштів філіями на їхніх кореспондентських рахунках штраф стягується з головного банку.

6.6. Штраф у розмірі неправомірно одержаного доходу стягується за кожний випадок допущеного порушення.

6.7. Штрафи за порушення економічних нормативів не нараховуються і не стягуються у випадку, якщо діяльність банку збиткова.

Сума нарахованих штрафів не повинна перевищувати розмір власних коштів.

6.8. У безспірному порядку штраф у розмірі неправомірно одержаного доходу стягується на підставі акта перевірки чи ревізії або доповідної записки відповідних служб регіональних управлінь Національного банку України (обов'язково має бути доданий розрахунок штрафу).

З актом перевірки або доповідною запискою обов'язково ознайомлюють комерційний банк, який протягом 3 робочих днів може подати свої заперечення з обґрунтуванням.

Відповідні служби регіональних управлінь Національного банку України, які мають обґрунтовану інформацію про допущені комерційними банками порушення, готують розпорядження про стягнення у безспірному порядку штрафу в розмірі неправомірно одержаного доходу.

Штраф стягується за меморіальним ордером на підставі оформленого розпорядження за підписом керівника та головного бухгалтера регіонального управління Національного банку України.

6.9. У разі відсутності коштів на кореспондентському рахунку комерційного банку платіжні документи на безспірне стягнення штрафу враховуються на окремому позабалансовому рахунку № 9929 "Розрахункові документи, обов'язкові до сплати", відкритому відповідному комерційному банку в цьому регіональному управлінні Національного банку. При надходженні коштів на кореспондентський рахунок штраф стягується в примусовому порядку за календарною черговістю всіх платіжних документів, врахованих на цьому позабалансовому рахунку, згідно із чинним законодавством.

6.10. Стягнений у безспірному порядку штраф у розмірі неправомірно одержаного доходу сплачується за рахунок прибутку банку, що залишається у нього в розпорядженні (рахунок № 980).

6.11. Прибуток у вигляді санкцій за порушення банківського законодавства належить до прибутку від позареалізаційних операцій (рахунок № 969)".

6. У пункті 7.11 розділу 7 вилучити слова "та установ комерційних банків".

Жановні читачі!

Придбати журнал

“Вісник Національного
банку України”

№№ 2 і 3

можна в редакції журналу за адресою:

252070, Київ-70, вулиця Андріївська, 1.

Телефон для довідок: 462-53-48